

Jari Miettinen

**HARMAAN TALOUDEN EHKÄISY HELSINGIN KAUPUNGIN
ASUNTOTUOTANTOTOIMISTON JA
KIINTEISTÖVIRASTON TILAKESKUKSEN RAKENNUSHANKKEISSA**

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Insinööri Ylempi AMK

Rakentaminen

Insinööriytyö

8.5.2013

Tekijä	Jari Miettinen
Otsikko	Harmaan talouden ehkäisy Helsingin kaupungin Asuntotuotantotoimiston ja
Sivumäärä	kiinteistöviraston tilakeskuksen rakennushankkeissa
Aika	50 sivua + 82 liitettä 8.5.2013
Tutkinto	Insinööri (ylempi AMK)
Koulutusohjelma	Rakentaminen
Suuntautumisvaihtoehto	Korjausrakentaminen
Ohjaaja(t)	Yliopettaja Hannu Hakkarainen Lakimies Tuomas Heinonen
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee rakennusalan harmaata taloutta, sen vaikutusta Suomen kansantalouteen sekä keinoja, joilla sitä pyritään vähentämään. Opinnäytetyö tehtiin Helsingin kaupungin kiinteistöviraston tilakeskukselle ja asuntotuotantotoimisto ATT:lle.</p> <p>Harmaa talous on yleinen ja merkittävä ongelma rakentamisen prosesseissa. Se aiheuttaa verotulojen menetysten lisäksi laadullisia ongelmia ja ilmiöitä, joita voidaan rinnastaa jopa ihmiskauppaan.</p> <p>Harmaata taloutta on pyritty estämään muun muassa tilaajavastuun ja verokeräyksen muutoksin ja edellyttämällä veronumeroa kaikilta työmaalla työskenteleviltä henkilöiltä sekä erilaisilla kirjallisilla velvoitteilla, kuten kulkulupaluetteloilla. Pelkästään näiden muutosten saattaminen osaksi rakennusprosesseja vaatii paljon koulutusta ja työtä kaikilta osapuolilta.</p> <p>Opinnäytetyö pohjautuu asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen käytössä oleviin kirjallisiin lähteisiin. Tietoa haettiin myös Internetistä. Varsinaista lähdekirjallisuutta rakennusalan harmaasta taloudesta ei ollut juuri käytettävissä, koska harmaa talous käsitteenä ja nykyisenkaltaisena ilmiönä on melko tuore.</p> <p>Opinnäytetyötä tehdessä pääsin osallistumaan moniin harmaata taloutta käsitteleviin palavereihin. Lisäksi olen ollut tekemässä kiinteistöviraston tilakeskuksen edustajana useita lausuntoja harmaasta taloudesta eri tahoille. Myös nämä toimet muodostavat osaltaan tämän työn kokonaisuutta.</p>	
Avainsanat	harmaa talous, kansantalous

Author	Jari Miettinen
Title	The Prevention of Grey Economy in the Construction Projects by the Helsinki Real Estate Department Premises Centre and the Helsinki Housing Production Department.
Number of Pages	50 pages + 82 appendices
Date	8 May 2013
Degree	Master of Engineering
Degree Programme	Civil Engineering
Specialisation option	Renovation
Instructor(s)	Hannu Hakkarainen, Principal Lecturer, Tuomas Heinonen, lawyer
<p>This thesis deals with the concept of grey economy within the Finnish construction industry by assessing its impact on the national economy and evaluating the prevention measures. The thesis is made for the Helsinki Real Estate Department Premises Centre (Tilakeskus) and the Helsinki Housing Production Department (ATT). The grey economy presents a widespread and significant problem throughout all stages of the construction process. In addition to the direct loss of tax revenue, grey economy can cause quality defects and incidents that could equate to human trafficking.</p> <p>One recent measure to prevent the grey economy is the Contractor's Liability Act, which deals with the tax collection policies. All personnel working on a construction site are to carry a personal tax number and an authorised site access pass list is required to be up to date. To apply just these requirements to the construction process requires training and strong commitment from all the key players.</p> <p>The research is based on literature available at the Premises Centre and ATT, and also on information found on the Internet. Because the grey economy within today's construction industry is a rather new phenomenon, no case-specific literature was available at the time of writing.</p> <p>As part of the study process the author has had an opportunity to take part in various meetings and seminars dealing with the grey economy. In addition to this, statements have also been prepared about the grey economy for and on behalf the Premises Centre. These activities have become an integral part of the thesis.</p>	
Keywords	Prevention; national economy

Sisällys

Lyhenteet

1	Johdanto	1
2	Harmaa talous käsitteenä	2
3	Harmaan talouden yleisyys	5
3.1	Harmaan talouden laajuuden arviointi	5
3.3	Harmaan talouden euromääräinen arviointi	6
3.4	Harmaan talouden henkilömääräinen laajuus	8
3.5	Harmaan talouden laajuus rakennusalalla	11
3.6	Harmaan talouden laajuus Helsingin kaupungin hankinnoissa	14
4	Harmaan talouden olemassa olevia ehkäisykeinoja	23
4.1	Tilajavastuulaki	23
4.2	Käännetty arvonlisävero	24
4.3	Pakollinen veronumero	26
4.4	Ulkomaalaisten työskentelystä suomalaisilla rakennustyömailla	27
4.5	Hankintalaki	28
4.6	Ehkäisykeinoja Helsingin kaupungin rakennushankkeissa	30
5	Keinoja harmaan talouden ehkäisemiseksi	39
5.1	Keinoja harmaan talouden ehkäisemiseksi Suomessa	39
5.2	Projektipankin hyödyntäminen ilmoitusmenettelyssä	41
5.3	Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin hankinnoissa	42
5.4	Keinoja harmaan talouden ehkäisemiseksi rakennushankkeissa	42
5.5	Harmaan talouden ehkäiseminen ATT:n ja tilakeskuksen hankkeissa	43
6	Yhteenveto	45
	Lähteet	47
	Liitteet	

- Liite 1. Taulukot Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen ristiinajoista vuodelta 2011 ja 2012

- Liite 2. Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin kaupunkikonsernin hankinnoissa

- Liite 3. Urakkaohjelma tilakeskuksen malliasiakirja

Lyhenteet ja käsitteet

Alv	Arvonlisävero
ATT	Helsingin asuntotuotantotoimisto.
Fiskaalitulo	Kokonaistulo, jonka valtio menettää harmaan talouden johdosta.
Käännetty alv	Vero, jonka maksaa myyjän sijasta ostaja.
Pimeä palkka	Työntekijälle maksettava rahallinen tai muu vastikkeellinen korvaus, josta ei ole maksettu mitään lakisääteisiä maksuja esim. veroja ja sosiaalimaksuja.
TES-sopimus	Työehtosopimus, jossa sovitaan työnantajan ja työn tekijän velvollisuuksista mm. palkasta, lomanmäärästä, työajasta yms.
Tilakeskus	Helsingin kaupungin kiinteistöviraston tilakeskus, joka ylläpitää ja hallinnoi suurinta osaa Helsingin kouluista, päiväkodeista, terveyskeskuksista.

1 Johdanto

Tämä YAMK-opinnäytetyö tehdään Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimisto ATT:lle ja Helsingin kaupungin kiinteistöviraston tilakeskukselle (jäljempänä tilakeskus). ATT on valtakunnallisesti kolmen suurimman asuntorakennuttajan joukossa. ATT:n käyttämä rahamäärä rakennuttamiseen oli vuonna 2011 noin 330 miljoonaa laskettuna kohteiden aloituksina. /40, s.34 ja 36./

Tilakeskus ylläpitää ja hallinnoi Helsingin kaupungin julkisia tiloja, kuten kouluja ja päiväkoteja. Tilakeskus käytti vuonna 2010 noin 200 miljoonaa euroa rakennusinvestointeihin. /41, s.11./

Monien arvioiden mukaan talousrikollisuus aiheuttaa vuosittain satojen miljoonien eurojen menetykset pelkkinä verotuloina. Kansantaloudellisesti olisi tärkeää kyetä estämään tai ainakin vähentämään rakennuslalle pesiytynyttä harmaata taloutta. ATT ja tilakeskus ovat molemmat pyrkineet edesauttamaan kaikin tavoin tätä pyrkimystä estää ja vähentää rakennusalan harmaata taloutta.

Tähän opinnäytetyöhön kootaan eri lähdeaineistoista harmaan talouden estämiseen liittyviä velvoitteita, jotka ATT ja tilakeskus edellyttävät kaikkia rakennusprojektiensa yhteistyötahoja huomioimaan ja toteuttamaan. Lisäksi pyrkimyksenä on kehittää uusia ratkaisuja tai lisäkeinoja estää harmaata taloutta ATT:n ja tilakeskuksen rakennuskoh-teissa. Lisäksi opintäytetyö valottaa harmaan talouden yleisiä piirteitä ja vahinkoja, joita kyseinen ilmiö aiheuttaa yhteiskunnalle.

2 Harmaa talous käsitteenä

Harmaa talous on käsitteenä vakiintunut yleiseen kielenkäyttöön, mutta se ei ole täsmällinen tai yksiselitteinen käsite ilmiötä tutkittaessa. Suomen kielessä ei ole yksitulkintaista määritelmää harmaan talouden käsitteelle. Vastaava tilanne on havaittavissa muissakin maissa, esimerkiksi englanninkielessä on kymmeniä termejä harmaata taloutta kuvaamaan ja niiden sisältö vaihtelee käyttäjäorganisaatiosta ja maasta riippuen. /18, s.3./

Harmaata taloutta määritellään monella eritavalla määrittelijästä riippuen. Esimerkiksi Wikipediassa harmaa talous selitetään muutoin lailliseksi yritys- tai liiketoiminnaksi, josta jätetään kuitenkin lakisääteiset verot tai maksut suorittamatta, kuten esimerkiksi ennakonpidätyksiä tai sosiaaliturva- ja eläkemaksuja.

Euroopan Unioni laskee harmaaseen talouteen kuuluvaksi myös laittoman siirtolaisuuden ja laittoman kaupan.

Kansantaloudellisella harmaalla taloudella tarkoitetaan taloudellisesti tuotannollista toimintaa, joka ei kuitenkaan ole mukana kansantalouden tilinpidossa ja jää siten myös pois bruttokansantuotelaskelmista /39, s.12/.

Yhtenä merkittävänä harmaan talouden rajoja määrittelevänä säännöstönä voidaan pitää Euroopan unioni EU:n ja Yhdistyneet Kansakunnat YK:n kansantalouden tilinpitäjärjestelmien käsikirjoja: SNA 93 (*System of National Accounts*) ja ESA 95 (*European System of National Accounts*), joiden mukaan kaikki laillinen sekä laitton tuotannollinen toiminta tulee sisällyttää kansantalouden tilinpitoon. Harmaassa taloudessa (*concealed production, underground economy*) on kysymys hyödykkeiden tuotannosta, joka on laillista, mutta toiminta halutaan salata viranomaisilta tai sen laajuus ilmoitetaan tarkoituksella väärin. /19, s.11./

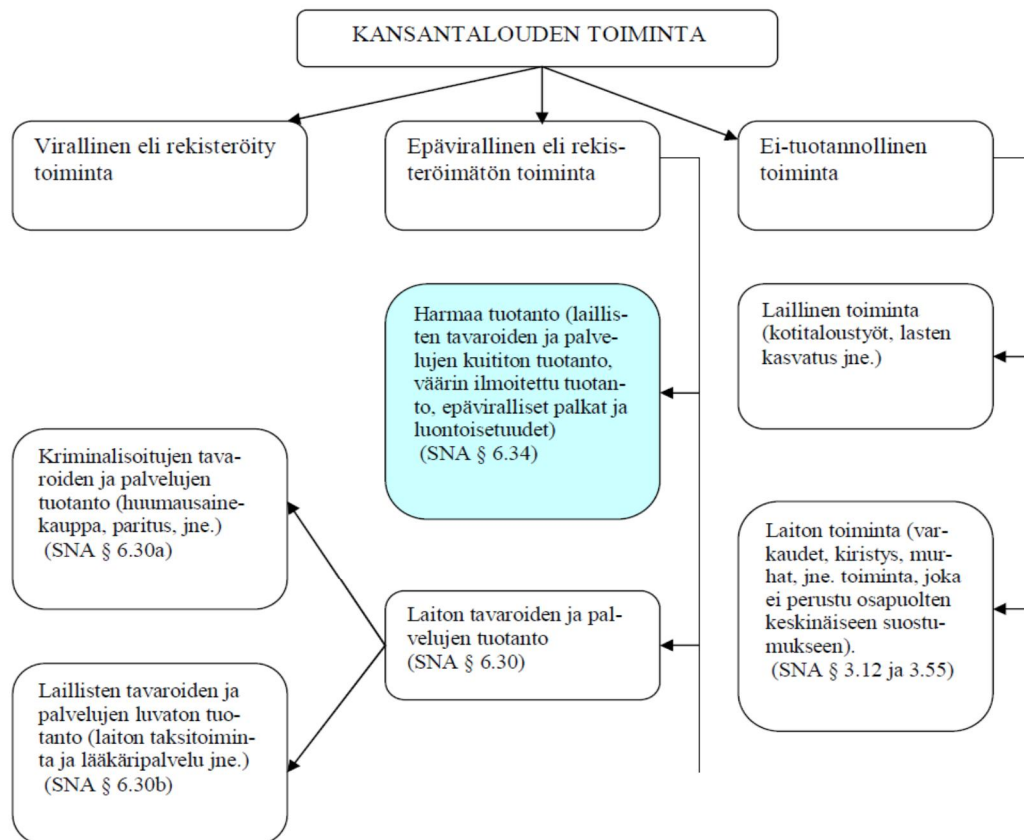
Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikkö määrittelee harmaan talouden seuraavasti:

"Harmaan talouden käsitetään yleisesti olevan esimerkiksi pimeästi maksettuja suorituksia asunnon korjauksen yhteydessä, kotikampaajalla käyntiä tai piraattituotteiden ostamista. Harmaa talous liittyykin yleensä käteiskauppaan, mutta harmaalla taloudella on myös monia muita ilmenemismuotoja. Kansantaloudessa harmaalla taloudella tarkoitetaan tuotannollista toimintaa, joka ei ole mukana kansantalouden tilinpidossa ja jää pois bruttokansantuotelaskelmista. Fiskaalisel-

la harmaalla taloudella tarkoitetaan taas perinteisen määritelmän mukaan sinänsä laillista taloudellista toimintaa, joka tapahtuu viranomaisilta salassa tai jonka tulo salataan siltä menevien verojen ja maksujen välttämiseksi.” /1, s.3./

Tässä opinnäytetyössä harmaata taloutta käsitellään vain liiketoimintana, josta ei ole maksettu lakisääteisiä veroja tai maksuja kohdistuen yrityksen liikevoittoon tai maksetuihin palkkoihin.

Kuvassa 1 on kuvattu virallinen ja epävirallinen eli rekisteröimätön toiminta kansantaloudessa. Kuvassa 2 on toimintakaavio, jossa on kuvattu yrityksen ja yksityishenkilön roolit harmaan talouden osapuolina. Toimintakaaviossa esitetään harmaa talous myös rahavirran lähteen mukaan.

Kuva 1 Virallinen ja epävirallinen toiminta kansantaloudessa /20, s.6/.

		Tulonsaaja	
		<i>Yritys</i>	<i>Yksityishenkilö</i>
Tulon- lähte	<i>Yritys</i>	Liike- ja ammattitulojen jättäminen kirjanpidon ulkopuolelle Konkurssikeinottelu	Pimeänä maksettu palkka Peitelty osinko Salatut luontoisedut Pääomatulot
	<i>Yksityis- henkilö</i>	Ohimyynti Tulojen salausta Ammattimainen kuutamourakointi	Satunnaiset palkkiot Vuokratulot Luovutusvoitot

Kuva 2 Harmaan talouden esiintymismuodot rahavirran lähteen ja tulonsaajan mukaan /20, s.7/.

3 Harmaan talouden yleisyys

Luvussa 3 arvioidaan harmaan talouden laajuutta. Tätä arviointia suoritetaan euromääräisesti, henkilömääräisesti sekä tapauksina, joita on tullut verottajan, poliisin ja Helsingin kaupunkikonsemin tietoon.

3.1 Harmaan talouden laajuuden arviointi

Harmaata taloutta esiintyy aloilla, joilla käytetään perinteisesti paljon työvoimaa. Tällaisia aloja ovat rakennusala ja palveluala, palvelualalla varsinkin majoitus- ja ravintolala sekä hius- ja kauneudenhoitoalat. Joukkoon voi lisätä myös kuljetus-, siivous- ja kunnossapito-alat. /1 s. 4./

Harmaan talouden yhteydessä nousee yleisesti esiin myös ulkomaalaisten yritysten ja ulkomaalaisen työvoiman käyttö /1, s.4/.

Syyskuussa julkaistussa Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa (13/2012) raportoitiin puutteista ulkomaisen työvoiman käytön tilastoinnissa ja rekisteröinnissä. Suomen työmarkkinoilla oli vuonna 2010 lähes 90 000 vakituisesti maassa asuvaa ulkomaalaistaustaista työntekijää. Lisäksi Suomessa on arvioitu työskentelevän ainakin yli 50 000 tilapäistä ulkomaalaista työntekijää. Tieto tilapäisistä ulkomaisista työntekijöistä on hajallaan monien eri viranomaisten rekistereissä. Tästä johtuen on vaikeaa tehdä luotettavaa arviota ulkomaisen työvoiman määrästä ja käytöstä. /24, s. 7./

Poliisihallituksen toimeksiannosta laadittu selvitys valmistui maaliskuussa 2012 ulkomaisen työvoiman sääntelyn toimivuudesta. Selvityksessä tuli ilmi, että ulkomaiseen työvoimaan liittyvät ongelmat painottuvat ulkomaisista yrityksistä Suomeen lähetettyihin työntekijöihin. Tutkimuksessa arvioitiin, että lähetettyjen työntekijöiden veronalaisia palkkoja on jäänyt ilmoittamatta 345 miljoonaa euroa Verohallinnolle. Työntekijöiden alipalkkauksen vuoksi syntyy välillinen vaikutus Suomen verotuloihin. Alipalkkauksen määräksi arvioidaan 330 miljoonaa euroa vuodessa. Selvityksessä arvioidaan, että Suomen veropohjasta olisi vuonna 2010 puuttunut ulkomaiseen työvoimaan liittyen yhteensä noin 675 miljoonan euroa, mikä merkitsee vähintään 200 miljoonan euron menetettyjä verotuloja. Harmaan talouden torjumisen kannalta keskeinen ongelma Suomessa toimivilla ulkomaisilla yrityksillä ovat puutteelliset rekisteröitymissäännökset

sekä verovastuun puuttuminen, joiden takia viranomaisten on hankala valvoa yritysten toimintaa. /24, s.7./

Verohallinto suoritti rakennusalaan kohdistuvia verotarkastuksia vuosina 2008–2011. Verotarkastukset kuuluivat Raksa-hankkeeseen, jonka puitteissa on tehty yhteensä 2627 verotarkastusta. Yhtenä painopisteenä Raksa-hankkeen verotarkastuksissa ovat olleet Suomessa toimivat ulkomaiset yritykset ja ulkomainen työvoima. Hankeselvityksessä on läpikäyty 156 ulkomaista yhtiötä. Selvityksessä on todettu, että ulkomaisten yritysten tarkastukset ovat olleet kestoiltaan pidempiä kuin suomalaisiin yrityksiin tehdyt tarkastukset. Tarkastukset ovat selvityksen mukaan olleet ulkomaisissa yrityksissä myös vaikeampia kuin suomalaisissa yrityksissä. Ulkomaisiin yhtiöihin liittyvissä verotarkastuksissa on ilmennyt useammin harmaata taloutta kuin tarkastuksissa keskimäärin. /47, s.8./

3.3 Harmaan talouden euromääräinen arviointi

Harmaan talouden euromääräinen arviointi on hyvin vaikeata ja eri lähteistä saadaan toisistaan poikkeavia tuloksia. Tilastokeskus arvioi vuonna 2008 muistiossaan harmaan talouden määräksi neljästä viiteen prosenttia Suomen bruttokansan tuotteesta. /2, s.1/ Maailmanpankin vuonna 2010 julkaisemassa tutkimuksessa Suomen harmaan talouden laajuudeksi puolestaan arvioitiin 18,5 prosenttia bruttokansantuotteesta /3, s.1/.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaamassa tutkimuksessa arvioitiin harmaan talouden kokonaismääräksi 6,9 prosenttia. Tämä viimeinen arvio perustuu verotarkastusmenettelyyn. Verontarkastusmenettely perustuu erilaisissa yrityksissä Suomessa tehtyihin verontarkastuksiin. /4, s.13./

Vuonna 2010 Suomen bruttokansantuote oli 179,7 miljardia euroa, mikä tekee 33 509 euroa jokaista suomalaista kohden /5 s. 1/. Harmaan talouden rahallinen määrä vuonna 2012 Suomessa oli 35,9–7,8 miljardia euroa, mikä puolestaan tekee henkeä kohti 6650–1445 euroa. Pelkästään tästä summasta tilitettävä yhteisöveron osuus olisi 8,8 – 1,9 miljardia euroa (yhteisövero vuonna 2012 oli 24,5 prosenttia). Lisäksi yhteiskunnalta jää saamatta tuloveroja, arvonlisäveroja ja lakisääteisiä eläke- ja sosiaaliturvamaksuja huomattavia summia, joita on lähes mahdotonta arvioida. RAKLI:n (Asunto-, toimittaja- ja rakennuttajaliitto) mukaan yhteiskunnalta jää saamatta jopa 4–5 miljardin euron edestä tuloja harmaan talouden vuoksi. /6, s.1./

Vastaavasti Suomen tähän mennessä laajimman harmaan talouden tutkimuksen mukaan harmaan talouden määrä vuonna 2008 oli 10–14 miljardia euroa. Se vastaa noin kuutta prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Fiskaalisena vahinkona (fiskaalinen = valtion tuloja, verotusta koskeva /12, s.122./) tämä tarkoittaa noin 4–6 miljardin euron vuosittaisia veroja. /1, s.14./

Valtion menot olivat vuonna 2010 49,9 miljardia euroa /5 s.1/. Voidaankin oikeutetusti puhua, että valtiolta jää joka kahdeskymmenes miljardi saamatta harmaan talouden takia.

Suomalainen palkansaaja maksaa tuloistaan veroa kunnalle ja valtiolle sekä mahdollisesti kirkolle. Veroprosentti määräytyy asuinpaikan (kunta ja mahdollinen kirkollisvero) ja tulojen (progressiivinen vero) mukaan. /7./ 3 000 euroa kuukaudessa (vuosiansio noin 39 000 euroa) ansaitseva henkilö maksaa valtiolle veroa noin 10 prosenttia tuloistaan eli 3 900 euroa /42/.

Palkansaajia Suomessa oli vuonna 2012 noin 2 410 000 henkilöä. Valtio sai ansio-, pääomatulo- ja yhteisöveroa vuonna 2011 9,5 miljardia euroa. Verohallinnon vuosikertomuksessa todetaan, että verovaje on Suomessa noin neljä prosenttia bruttokansantuotteesta eli 7,2 miljardia euroa vuodessa. Enintään puolet verovajeesta aiheutuu harmaasta taloudesta, eli noin 3,6 miljardia euroa vuodessa. /43, s.9./

Tästä voisi absurdisti päätellä, että mikäli kaikki harmaan talouden aiheuttamat taloudelliset menetykset saataisiin valtiolle, niin valtion ansio-, pääomatulo- ja yhteisöveron kerääminen voitaisiin puolittaa ja 3 000 euroa kuukaudessa ansaitsevan henkilön vero pienenesi noin 1 950 euroa vuodessa eli noin 165 euroa kuukautta kohden puhtaana käteen. /42./ Lisäksi tulee huomioida, että jos kyseinen rahamäärä saataisiin käyttöön, koituisi siitä verottajalle lisätuloa myös arvonlisäveron muodossa.

Suomen eduskunnan teettämä mietintö 9/2010 pitää kiistattomana, että harmaan talouden arviointiin liittyy epävarmuustekijöitä ja virhemahdollisuuksia. Lisäksi mietinnössä todetaan, että harmaan talouden suuruusluokkaa voi arvioida vain karkealla tasolla. Tämä johtuu siitä, että salatut tulot ovat hyvin erityyppisiä. Lisäksi on hieman epäselvää, mikä lasketaan harmaaseen talouteen. Mietintö pitää kuitenkin selviönä, että harmaa talous on niin laaja ja kauaskantoinen ongelma, että se on nostettava yhteiskunnallisessa päätöksenteossa keskeiseen asemaan. Kysymys ei ole pelkästään saamatta jääneistä verotuloista, vaan esimerkiksi myös epätasapuolisesta kilpailusta ja työnteki-

jöiden lainvastaisesta kohtelusta sekä veromoraalin ja oikeusjärjestelmän legitimiteetin yleisestä heikkenemisestä. /8, s.3./

Haltuun saatu omaisuus

Rikoshyödyn takaisinsaanti on yksi tärkeimmistä seikoista, jolla talousrikollisten toimintaa vaikeutetaan. Takaisinsaannilla katsotaan olevan suurta talousrikollisuutta ennalta estävä vaikutus. Kymmenen vuoden (2000–2010) keskiarvo on noin 36 miljoonaa euroa takaisin saadun rikoshyödyn osalta. Vuonna 2011 rikoshyötyä saatiin alle 32 miljoonaa euroa (2,66 miljoonaa euroa kuukaudessa), kun vuoden 2012 syyskuun lopussa talousrikosilmoitusten osalta kirjattu rikoshyöty oli noin 22,2 miljoonaa euroa (2,46 miljoonaa euroa kuukaudessa). Poliisin tulostavoite vuoden 2012 rikoshyödyn osalta on 55 miljoonaa euroa (4,58 miljoonaa euroa kuukaudessa). /25, s.12./

3.4 Harmaan talouden henkilömääräinen laajuus

Suomessa henkilöitä, jotka ovat kytköksissä harmaaseen talouteen joko työntekijänä tai yrityksen henkilöstönä on kymmeniä tuhansia, joidenkin arvioiden mukaan jopa yli satatuhatta /1, s.2/. Tähänkin arvioon vaikuttaa suuresti se, mikä lasketaan harmaaksi taloudeksi. Jos arvioon lasketaan mukaan myös henkilöt, jotka saavat osan palkasta liiallisina kilometrikustannuksina tai perusteettomana päivärahana, niin tällöin henkilömäärä on varmastikin yli satatuhatta. Yleisesti näitä pieniä ”palkanlisiä” ei koeta harmaan talouden piiriin kuuluvaksi.

Pelkästään rakennusalalla arvioidaan ”pimeitä” työntekijöitä olevan lähes 20 000 /9/. Ravintola-alalla ”pimeiden” työntekijöiden määräksi arvioidaan puolestaan noin 13 700 /10/. Yhteensä näiden alojen pimeiden työntekijöiden määräksi tulee reilusti yli 33 000 henkilöä. Näillä kahdella alalla harmaa talous on yleisintä /11, s.39/. Muut alat mukaan laskettuna voidaan puhua yli 40 000 henkilön määrästä.

Harmaan talouden laajuus poliisille tulleet tapaukset kappaleina

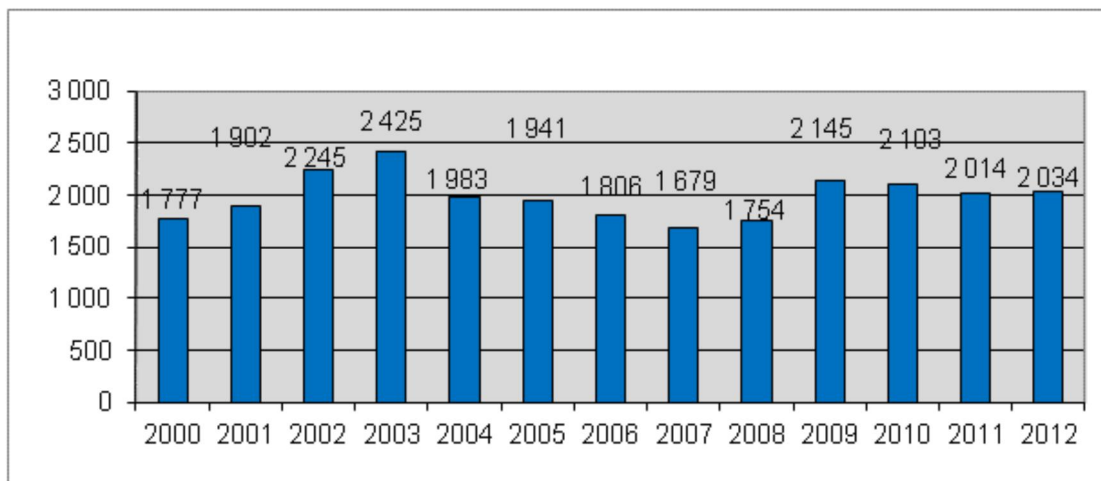
Tällä hetkellä harmaa talous on ollut kasvamaan päin. Auki olevien eli poliisin tutkinnassa olevien talousrikosilmoitusten määrä on noussut hieman. Vuoden 2011 lopussa auki olevia ilmoituksia oli 2 014 kappaletta, kun viime vuoden syyskuun lopussa auki olevia

juttujen määrä oli 2 034. Keskiarvo kymmenen vuoden avoimille ilmoituksille vuosilta 2001–2010 oli 1 998 ilmoitusta. /26, s.5./

Poliisin tietoon tulleiden uusien talousrikosilmoitusten kymmenen vuoden keskiarvo (2001–2010) on 1 571 ilmoitusta vuodessa (131 kappaletta kuukaudessa). Vuoden 2012 syyskuun loppuun mennessä uusia ilmoituksia oli kirjattu 1 135 (126 kappaletta kuukaudessa), kun vastaavana ajanjaksona vuonna 2011 oli kirjattu 1 073 uutta talousrikosilmoitusta (119 kappaletta kuukaudessa). /26, s.5./ Talousrikosilmoitusten vähentymiseen ovat vaikuttaneet tehostetut toimet harmaan talouden torjunnassa.

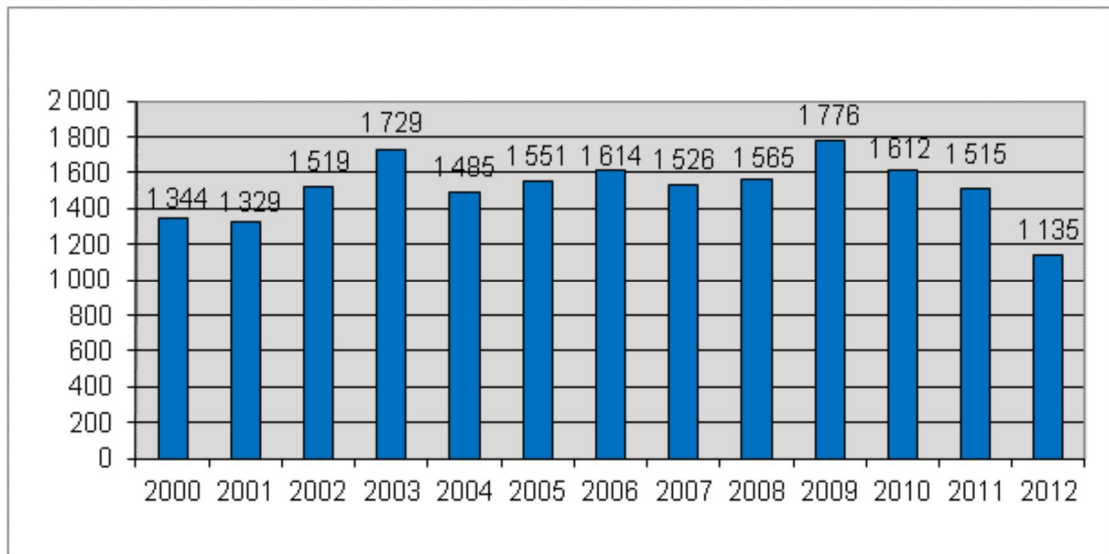
Lisäksi kannattaa huomioida se, että päätettyjen talousrikostapausten määrä on ollut kolmena viimeisenä vuotena hivenen suurempi kuin poliisin tietoon tulleiden tapausten määrä. Tämä johtuu siitä, että poliisilla on ollut enemmän resursseja käytettävissä harmaan talouden ehkäisemiseksi ja resurssit ovat olleet aikaisempaa tehokkaammassa käytössä.

Kuvassa 3 on esitetty pylväsdiagrammeilla poliisin avoimet talousrikostapaukset vuosina 2000–2012. Avoimilla tapauksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä tapauksia, jotka ovat poliisilla tutkittavana talousrikoksen johdosta. /20, s.16/

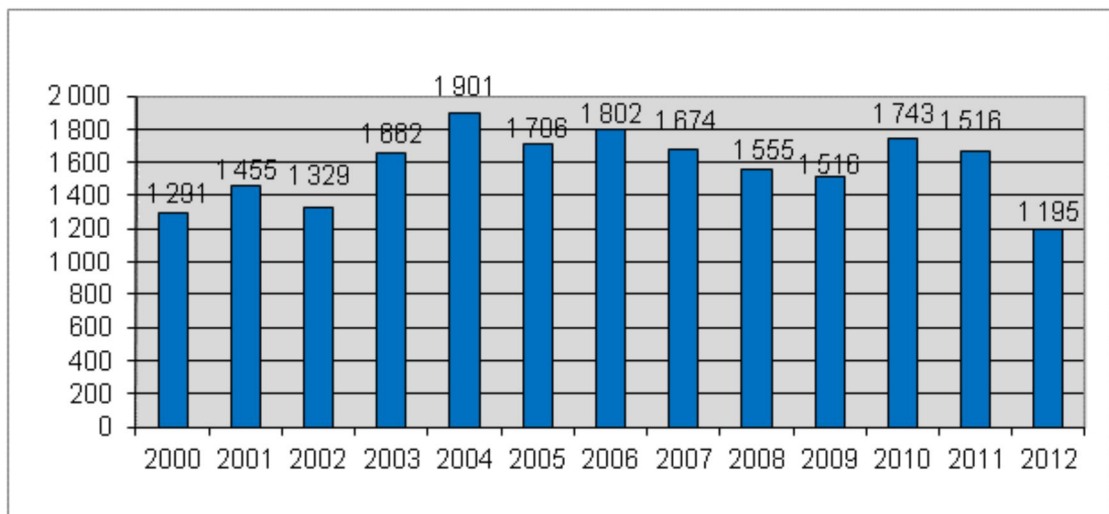

Kuva 3. Poliisin avoimet talousrikostapaukset /38, s. 9/.

Kuvassa 4 on kuvattu poliisille ilmoitetut taloustapaukset vuosien 2000–2012 väliseltä ajalta. Ilmoittaja voi olla esimerkiksi verottaja. /20, s.16/

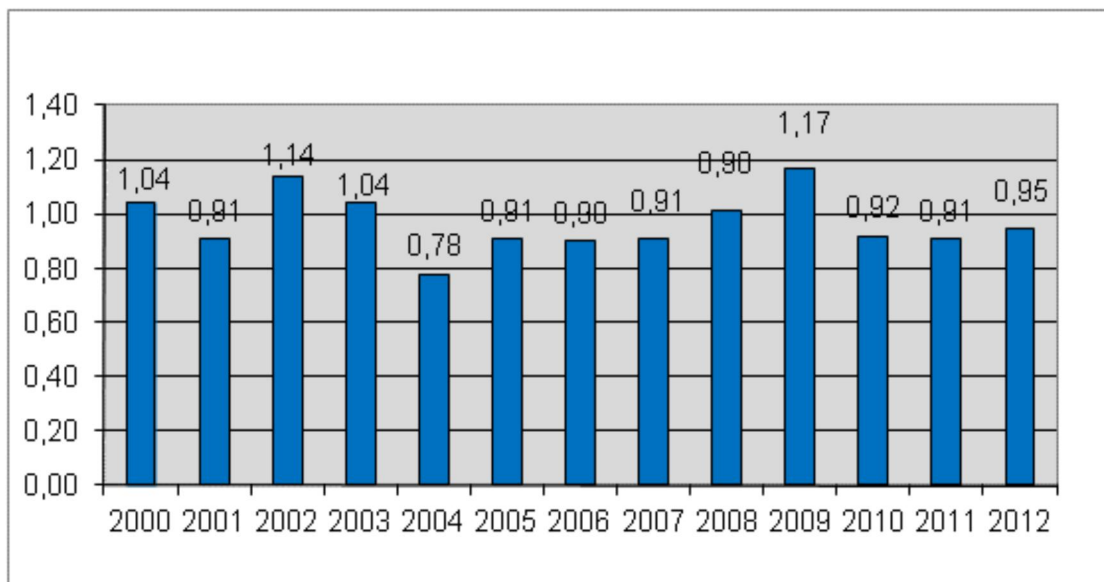

Kuva 4 Poliisille ilmoitetut taloustapaukset /38, s. 9/.

Kuva 5 Päätetyt jutut vuosina 2000–2012 /38 s. 10/.

Kuvassa 5 on esitetty talousrikostapaukset, jotka poliisi on päättänyt vuosina 2000–2012. Tapauksen tutkimisen jälkeen tehdään päätös siitä, aletaanko syytettyä syyttää tai tehdään päätös syyttämättä jättämisestä. /20, s.17./

Kuva 6. Talousrikostapaukset, jotka poliisi on päättänyt /38, s.10/.

Kuvassa 6 on päätetyt / ilmoitetut suhdeluku. Tämä kertoo talousrikosjuttujen läpivirtauksesta. Päätetyt jutut ovat niitä, jotka poliisi on saanut päätettyä. Ilmoitetut jutut ovat poliisille tulleet uudet jutut. Suhdeluvun ollessa alle yhden, ilmoituksia on saatu päätettyä enemmän kuin uusia ilmoituksia on vastaanotettu. Vuonna 2011 ja 2010 talousrikosjuttuja saatiin päätettyä enemmän kuin uusia ilmoituksia on kirjattu. Vuoden 2012 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä ilmoitettujen ja päätettyjen talousrikosjuttujen suhde oli 0,95. /20, s.17./

3.5 Harmaan talouden laajuus rakennusalalla

Monista selvityksistä käy ilmi, että harmaa talous on ollut rakennusalalla yleistä 1990-luvulta alkaen. Rakentamisen harmaaseen talouteen vaikuttavat keskeisinä tekijöinä toimialan suuri suhdannevaikutus, toiminnan työvaltaisuus sekä ulkomaisen työn hankinta ja työn alihankinta. /10/

Rakennusalan voi jakaa ammattirakentamiseen ja kertarakentamiseen. Suuret urakat ja julkinen rakentaminen kuuluvat ammattirakentamisen piiriin. Ammattirakentamisessa sekä tilaaja että urakoitsija ovat tyypillisesti ammattirakentajia. Urakat voivat olla joko korjausrakentamista tai uudisrakentamista talo-, toimitila- ja infrarakentamisen sektoreilla. Kertarakentamista tehdään niin korjaus- kuin uudisrakentamisenkin saralla, mutta tässä muodossa tilaaja on yleensä rakentamisesta huonosti perillä oleva henkilö. Kertarakentamisen valvonta on usein heikkoa ja vähäistä, ja tilaajan sekä urakoitsijan

rahallinen hyöty on suuri suhteessa urakan kokonaiskustannuksiin. /11, s.8./ Kertarakentamista käsitellään tässä työssä vain pintapuolisesti, mikäli se liittyy kokonaisuudessa harmaaseen talouteen.

Ammattirakentamisessa aliurakointiketjut ovat usein hyvin pitkiä. Tästä seuraa, että valvonta on hankalaa, koska ei tiedetä, ketkä työskentelevät ketjun häntäpäässä. Pitkissä aliurakointiketjuissa alkupään työntekijöiden ennakkopidätykset, arvonlisäverot sekä sosiaaliturvamaksut tyypillisesti hoidetaan, mutta loppupäässä ne saatetaan jättää maksamatta.

Harmaan talouden laajuus Suomessa Rakennusliiton ja RT:n kyselytutkimus

Rakennusliiton toimitsijoille ja Rakennusteollisuus RT:n jäsenyrityksille suunnattujen kyselyjen mukaan harmaata taloutta on etenkin yleisissä rakennustöissä, talojen pohjarakentamisessa ja eräissä talonrakentamisen asennus- ja viimeistelytyöissä, kuten lattioiden ja seinien päällystyksessä, maalauksessa, muuraustöissä ja rakennussiivouksessa. /10/

Rakennusliiton kysely suoritettiin lokakuussa 2009. Kyselyn vastaukset perustuvat liiton toimitsijoiden havaintoihin, joita tehtiin 2382 rakennustyömaakäynnin pohjalta vuonna 2009. RT:n jäsenyrityskysely toteutettiin samanaikaisesti lokakuussa 2009. Yrityskyselyn tulokset perustuvat 347 vastaukseen. /11, s.28./

RT:n kyselyn mukaan joka kolmannella tarkastetulla rakennustyömaalla esiintyi puutteita ulkomaisen työvoiman osalta. Lähes saman verran puutteita oli henkilötunnisteiden käytössä. Joka neljännellä työmaalla esiintyi työturvallisuuteen ja työsuojeluun liittyviä puutteita. Lisäksi esiintyi yleisesti puutteita tilaajavastuulakiin, työterveyshuoltoon liittyen. /11, s.29./

Samainen kysely osoitti myös sen, että harmaa talous ja siihen liittyvät ilmiöt ovat lisääntyneet rakennustyömailla viime vuosien aikana. Lisäksi molemmissa kyselyissä nousi suureksi huolenaiheeksi rikollisjärjestöjen merkityksen kasvu harmaassa talouksessa. RT:n kyselyssä 70 prosenttia vastaajista kertoi, että harmaa talous heidän mielestään vääristää kilpailua merkittävästi tai kohtalaisesti. /11, s.31./

Harmaan talouden laajuus rakennusalalla viranomaisten verontarkastukset

Vuosina 2003–2009 rakennusalalla suoritettiin yli 3 800 verotarkastusta. Verotarkastettujen yritysten yhteenlaskettu liikevaihto nousi lähes 14 Mrd. Tarkastuksissa harmaan

talouden arvo oli 290 miljoonaa. Tästä summasta 60 prosenttia koostuu ”pimeistä” palkoista ja 40 prosenttia peitellystä osingonjaosta ja ohi kirjanpidon myynnistä (ns. salatut tulot). Lisäksi huomionarvoista on se, että talousrikoskytkentöjen määrä järjestäytyneeseen rikollisuuteen on kasvanut selvästi viime vuosina. /11, s.46./

Harmaan talouden laajuus rakennusosalalla yrityksissä

Vuosina 2003–2009 rakennusosalalla tehdyissä verontarkastuksissa paljastui, että lähes 40 prosentissa tarkastuksen kohteina olleista yrityksistä oli maksettu pimeitä palkkoja. Rakennusalan ”pimeät” tulot olivat vuonna 2008 360 miljoonaa euroa. /11, s. 48./

Kokonaisrakennustuotanto vuonna 2008 oli 29,5 miljardia euroa /15, s.12/. Hallituksen esityksessä eduskunnalle 41/2010 puolestaan arvioitiin rakennusalan salattujen työtuojen määräksi 500 miljoonaa euroa ja piilotyöllisyyden arvioitiin olevan noin yhdeksän prosenttia koko työvoimasta ja viisi prosenttia koko tuotannosta.

Rakennusalan perinteisiä piilotalouden muotoja ovat pimeät työtulot, peitelty osingonjako ja kirjanpidon ulkopuoliset suoritukset. Ulkopuolisiin suorituksiin lasketaan mukaan pimeä kuittikauppa. /11, s.35./

Pimeitä palkkoja voidaan maksaa henkilöille, jotka saavat samalla työttömyyskorvausta. Tällöin on kyse työttömyyskorvauksen väärinkäytöksestä. Tämä on kuitenkin vähentynyt 1990-luvun lamasta. Väärinkäytöksen vähentymisen syynä on parantunut viranomaisvalvonta ja varsinkin pienillä paikkakunnilla tapahtuva sosiaalinen kontrolli. /11, s. 5./

Peitelty osingonjako on palkanmaksua yrityksen omistajille ilman, että osingosta maksetaan veroa. Peitelty osingonjako tapahtuu siirtämällä käteisvaroja yrityksen omistajille. Nämä varat käytetään omistajien henkilökohtaisiin menoihin, joista toimitetaan kuitit kirjanpitositteiksi. Lisäksi yrityksestä siirretään varoja omistajille aiheettomina matkakorvauksina ja päivärahoina. /11, s.5./

Kirjanpidon ulkopuolisilla tuloilla tarkoitetaan, että yritys on jättänyt tuloa merkitsemättä kirjanpitoon sekä samalla maksanut niillä verottomia palkkoja tai muita rahallisia etuja omistajille ja työntekijöille /11, s.36/.

Pimeää kuittikauppa puolestaan merkitsee sitä, että rakennusyrittäjä pienentää verotettavaa tuloa tekaistulla kuitilla. Kuittikauppaa käydään tavaroilla, laitteilla tai alihankintatyöllä. Tästä syntyy valtiolle fiskaalitulomenetyksiä mm. arvonlisäverotuksen menetyksiä sekä menetettyjä ennakonpidätyksiä ja sosiaali- ja eläketurvamaksuja. /15, s.7./

Rakennusliiton ja RT:n kyselytutkimusten tarkastelemista urakoitsijoista suurin osa oli liikevaihdoltaan suuria ja keskisuuria yrityksiä. Yritykset olivat yleensä vakaavaraisia ja pitkään alalla toimineita. Rakennusteollisuus arvioi, että 20–30 suurinta yritystä tuottaa yli puolet Suomessa tapahtuvan talonrakentamisen liikevaihdosta. Tämä arvio sisältää päällekkäistä liikevaihtoa, koska moni pienempi aliurakoitsija saa liikevaihtonsa suurimmaksi osaksi näiden suurempien yritysten alihankintatyönä. /16./

Työsuojelupiirien tarkastuksessa vuonna 2010 tarkastettiin 430 tilaajavastuulain mukaista rakennustyömaata. Näiden tarkastusten yhteydessä havaittiin harmaaseen talouteen kuuluvia puutteita yhteensä 57 prosentissa rakennustyömaista. Julkishallinnon piiriin kuuluvilla rakennustyömailla peräti 62 prosentissa havaittiin näitä puutteita. Suurimmat ongelmat olivat verovelkatodistusten puuttuminen. Lisäksi löytyi yrityksiä, joissa vastuuhenkilönä toimi liiketoimintakiellossa oleva henkilö. Ulkomaisten yritysten pääsääntöinen ongelmana oli, että työntekijöiltä puuttui A1/E1010-todistus (ko. todistus osoittaa ulkomaisen työntekijän kuuluvan lähtömaansa sosiaaliturvan piiriin). Lisäksi ulkomaalaista yhtiötä ei useinkaan ollut rekisteröity Suomeen, vaikka yritys oli toiminut Suomessa jo useiden vuosien ajan. /17, s. 30./

3.6 Harmaan talouden laajuus Helsingin kaupungin hankinnoissa

Harmaan talouden Helsingin kaupungille aiheuttamia verotulomenetyksiä on vaikea arvioida ilmiön luonteen vuoksi. Vuonna 2010 kunnallisveron tuotto Helsingin Kaupungille oli 2,1 miljardia euroa, kiinteistöveron tuotto 189 miljoonaa euroa ja yhteisöveron tuotto 133,8 miljoonaa euroa. Kaupungin verotulot vuonna 2010 olivat kaikkiansa 2,5 miljardia euroa.

Euromääräisiä tilastoja harmaasta taloudesta ei ole saatavissa pelkästään Helsingin kaupunkikonsernista. Tämä johtuu siitä, että sisäisissä tarkastuksissa ei kaupungin tarkastajilla ole samanlaisia oikeuksia tehdä tarkastusta kuin verottajalla tai poliisilla. Helsingin kaupungin tarkastuslautakunta on kuitenkin arvioinut kaupungin vuosittaisiksi verotulomenetyksiksi 67–74 miljoonaa euroa, josta kertymättömiä tuloveroja 38,5 mil-

joonaa euroa ja kertymätöntä pääomaveron tuottoa 28,5–35,7 miljoonaa euroa. /20, s.4./

Harmaan talouden laajuus Helsingin kaupungin rakennushankkeissa

Rakennusalan omien toimenpiteiden ja verottajan suuriin rakennustyömaihin kohdistaman tehostuneen työmaavalvonnan seurauksena harmaan talouden toimintaedellytykset ovat heikentyneet järjestäytyneiden rakennusyriyten hallinnoimilla työmailla 1990-luvun lopulta lukien /11, s.37/.

Helsingin kaupunki on suuri rakennuttaja euromääräisestikin. Kaupunkikonsernissa investointeihin tilaajina ja ylläpitäjinä varoja käyttävät kiinteistövirasto, rakennusvirasto, Helsingin Energia, Helsingin Satama, liikennelaitos sekä muut kaupungin tytäryhtiöt asunto- ja toimitilatutuotannossa. Suurimpina ostajina toimivat ATT, HKR-rakennuttaja, Stara, Helsingin Energia, Helsingin Satama. /20, s.25./

Helsingin kaupungilta kuluu rakentamiseen, korjaustoimintaan ja ylläpitokorvauksiin noin 800 miljoonaa euroa Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen osalta. Lisäksi kaupungin omistamat yhtiöt rahoittavat rakentamista ja korjauksia lähes 400 miljoonalla eurolla. Näistä investoinneista yli 95 % ostetaan ulkopuolisilta tahoilta kilpailuttamalla. /40, s.34 ja 36./ /41, s.11./

ATT:n ja tilakeskuksen tekemien hankintojen koko vaihtelee muutamasta tuhannesta eurosta aina useamman kymmenen miljoonan, jopa yli sadan miljoonan euron urakkasopimukseen. Sopimuksia pienemmissä kohteissa tai suoraan tilauksia tehdään vuositasolla tuhansia.

Yleisesti rakentamisen volyyymi vaihtelee Suomessa ja pääkaupunkiseudulla suhdanteiden mukaan varsin paljon. Myös rakennushankkeiden koot vaihtelevat suuresti, esimerkiksi korjausrakentaminen verrattuna uudisrakentamiseen. Tästä johtuen alalla on tapana, että rakennussuoritus jaetaan toimitusketjuittain ja osaamisalueittain pienempiin osiin. Rakennusalalla on monia merkittäviä toimijoita, joiden oman työn osuus rajoittuu joko kokonaan tai lähes kokonaan erillisurakoiden ostamiseen, työmaiden johtamiseen ja hankintojen suorittamiseen. Rakennusyriityksiä, jotka suoriutuisivat omalla työvoimallaan vähänkin kookkaammista urakkasuorituksista ilman sivu- tai aliorakoita, ei ole muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. /20, s.26./

Rakennushankkeissa tämä johtaa siihen, että pieniä rakennus- tai korjauskohteita lukuun ottamatta työkohteessa toimii peräkkäin ja samanaikaisesti useampia urakointiliikkeitä, jotka ovat joko sivu- tai alistussuhteessa toisiinsa sekä rakennushankkeen päätoteuttajaan. /20, s.26./

Työvoiman valvominen aliurakkaketjuissa, varsinkin jos ne ovat pitkiä, vaatisi mahdollisesti tehokkaampaa kontrollia työnantajasuoritusten osalta. Nykyisin Suomessa työnantajien on ilmoitettava työntekijöiden nimet, palkat ja edut vuosittain Verohallinnolle, kun taas kuukausittain on annettava tiedoksi ainoastaan yhteismäärä maksetuista palkoista. /21, s.9./

Nykyinen lainsäädäntö edellyttää, että kullakin työmaalla tulee olla yksi rakennussuorituksesta mm. työturvallisuudesta ja työmaan johtamisesta kokonaisvastuussa oleva toimija eli ns. pääurakoitsija. Tämä pääurakoitsija on se, jolle rakennushankkeeseen ryhtyvä rakennuttaja siirtää urakkasopimuksen nojalla pääosin työtä koskevat velvoitteet riippumatta siitä, mihin eri lakeihin ne perustuvat. /20, s.26./

Pääosa rakennusalan toimijoista, jotka valitaan sopimussuhteeseen Helsingin kaupungin kanssa, ovat ammattitaitoisia, järjestäytyneitä ja lakisääteiset velvoitteensa moitteettomasti hoitavia. Kuitenkin aiemmin mainittu harmaan talouden yleisyys ulkomailla rekisteröityneiden yritysten sekä ulkomaisen työvoiman osalta aiheuttaa sen, että myös Helsingin kaupungin rakennushankkeissa harmaan talouden uhka ja sen kasvu ovat lisääntymässä, ellei sen ehkäisyyn panosteta riittävän voimakkaasti kaikilla osaluilla ja kaikin käytettävissä olevilla keinoin. Euroopan Unionin laajennuttua ja ulkomaisen työvoiman kysynnän lisääntyttyä on myös Suomessa toimivien ulkomaisten yritysten sekä ulkomaisen työvoiman määrä lisääntynyt voimakkaasti. /20, s.27./

Helsingin kaupunki ja verohallinto ovat sopineet harmaan talouden torjuntaan liittyvästä yhteistyöstä. Helsingin kaupungin liikelaitokset, virastot ja tytäryhteisöt ilmoittavat neljännesvuosittain euromäärästä riippumatta kaikki palveluiden ja tavaroiden ostot verottajalle. Kukin ilmoitusmenettelypiiriin kuuluva ilmoittaa ostoreskontratietonsa verottajalle sisältäen rakentamis-, hoito-, korjaus- ja kunnossapitotoiminnan sekä palvelujen ostot Excel-taulukkona. Excel-taulukko sisältää seuraavat tiedot: yrityksen y-tunnus ja nimi sekä tiliryhmä, jolle tapahtuma kirjataan ja toimittajakohtaisesti ilmoitettu hankintojen euromäärä (tavara- tai palveluhankinta). /35, s.20./

Verottaja antaa laatimansa verohallintopalauteen keskitetysti talous- ja suunnittelukeskukselle verohallintoon ilmoitettujen reskontratietojen perusteella. Palaute laaditaan sekä kaupungin, liikelaitosten, virastojen ja tytäryhteisöjen ilmoittamien reskontratietojen että verottajan omien tilastojen ristiinajon ja analysoinnin yhteistuloksena.

Verohallintopalaute sisältää seulaan jääneiden yritysten lukumäärän, mutta ei yritysten nimiä. Talous- ja suunnittelukeskus toimittaa poikkeamatiedot edelleen asianomaisille virastoille, liikelaitoksille ja tytäryhteisöille tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten. Verottajan ilmoittamien verolajihäiriöiden ristiinajotaulukoiden pohjalta Helsingin kaupungin talous- ja suunnittelukeskus laatii kaupunginjohdolle harmaan talouden seurantaraportin. Raportti jaetaan myös virastoille, liikelaitoksille sekä tytäryhteisöille. /36, s. 23./

Verohallintopalauteen perusteella laadittujen, jäljempänä olevien taulukoiden lukuohje on seuraava: /34, s.21./

PASSIVOITU

Ei toimintaa. Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että yritys on lopettanut toimintansa.

ENNAKKOPERINTÄREKISTERI – EI REKISTERISSÄ

Ei rekisterissä/rekisteröity. Yritys ei ole ilmoittautunut ennakkoperintärekisteriin, jolloin sillä ei ole maksettuja ennakkoveroja eikä laskelmia siitä, kuinka paljon yrityksen täytyy maksaa ennakkoveroa verottajalle.

ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUS – EI REKISTERISSÄ

Ei rekisterissä.

VEROVELKA YLI 10 000 EUROA

Tarkastelun kohteena ovat yritykset, joilta Helsingin kaupunki on ostanut palveluja ja joilla verovelkaa on yli 10 000 euroa. Verottajalle on kertynyt yritykseltä saatavia yli 10 000 euroa yhdessä tai useammassa erässä.

VEROVELKAA, MAKSUSUUNNITELMA

Kilpailutettujen ja suorahankintojen hankinta-asiakirjoihin liitettävä lomakkeisto (todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus tai selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty). Yrityksellä on verovelkaa verottajalle, mutta yritys on sopinut siitä verottajan kanssa ja he ovat tehneet maksuohjelman, jolla yritys lyhentää verovelkaansa yrittäjälle.

PERINTÄESTE

Yhtiöllä oleva, ulosotosta päivittyvä tuntemattomuus- tai varattomuuseste on voimassa eli ulosotto ei onnistu, jos perittävänä olevalle saatavalle ei ole kertynyt täyttä suoritusta (varattomuuseste) tai jollei myöskään velallisen olinpaikasta ole tietoa (tuntemattomuuseste). Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että yrityksellä on velkaa, mutta sitä ei saada perittyä yllä mainituista syistä.

KONKURSSIVAIHEITA

Yrityksellä on voimassa oleva konkurssimenettely, joka näkyy myös <http://www.ytj.fi> -sivulla. Tämä kohta on erittäin hälyttävä tieto, sillä muun muassa rauenneisiin konkurssihin liittyy usein väärinkäytöksiä.

ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUS – EI TOIMINTAA

Yritys on itse ilmoittanut verottajalle lomakkeella ”ei toimintaa”. Kuitenkin yritys on ollut toimittajana Helsingin kaupungille ja kaupunki on maksanut esitetyn laskun. Yritys on kuitenkin saattanut laskuttaa arvonlisäveroa ja näin ollen on liiketoiminnastaan arvonlisäverovelvollinen.

ARVONLISÄVEROVELVOLLISUUS – ARVIOITU

Yritys ei ole tehnyt kuukausittaista arvonlisäveroilmoitusta verottajalle, joten se ei myöskään maksa arvonlisäveroa.

TYÖNANTAJAREKISTERISSÄ – EI PALKANMAKSUA

Yritys kuuluu työnantajarekisteriin, mutta on ilmoittanut verottajalle lomakkeella ”ei palkanmaksua”.

TYÖNANTAJAREKISTERISSÄ – ARVIOITU

Yritys kuuluu työnantajarekisteriin, mutta sillä ei ole esimerkiksi tilitettyjä ennakonpidätyksiä verottajalle.

KOHDEASIAKKAAT, LKM

Toimittajat yhteensä, joilta Helsingin kaupunki on ostanut tavaroita tai palveluita.

SEULOUTUNEET, LKM

Verottaja käy läpi virastoja, liikelaitoksia ja tytäryhteisöjä koskevia toimittajatietoja ja tiedostoja. Verohallinnossa tiedostoja ajetaan ristiin ja tarkempaan läpikäyntiin jääneet yritykset verottaja käy läpi yksitellen. Nämä ovat seuloutuneita yrityksiä.

SEULONTA %

Prosentuaalisesti ilmoitettuna yritykset, jotka ovat seuloutuneet verottajan laatimissa tiedostojen ristiin ajossa.

Seuloutumisprosentti ilmoittaa, mitkä yritykset otetaan tarkemmin tutkittavaksi verottajan toimesta eikä näin ollen kerro sitä suoraan, mikä on yrityksen tosiasiallinen tilanne seulontatietojen perusteella. Tosiasiallinen tilanne selviää Verohallinnon tarkemmassa käsittelyssä /21 s. 4/.

Näihin kahteen taulukkoon on koottu yhteensä vuoden 2011 ja 2012 tiedot. Helsingin kaupunki julkaisee joka vuosineljännekseltä harmaan talouden seurantaraportin jossa käydään yleisten harmaan talouden asioiden lisäksi jokaisen viraston ristiin ajot. Nämä ristiinajot on koottu yhdeksi taulukoksi Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen osalta.

Vuoden 2011 ristiinajojen häiriömerkinnät Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen osalta.

Taulukko 1. Laskettu yhteen vuoden 2011 harmaan talouden seurantaraportin ristiinajot / 26, s.39 ja 33; 34, s.41 ja 59; 35, s.40 ja 61; 36, s.43 ja 36/.

Kiinteistövirasto ja Asuntotuotantotoimisto yhteensä

Vuosi 2011	
TAPAUSLAJIT	
Passivoitu	3
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	25
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	17
Verovelka yli 10 000 euroa	115
Verovelkaa, maksusuunnitelma	34
Perintäeste	2
Konkurssivaiheita	17
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	10
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	39
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	34
Työnantajarekisterissä - arvioitu	16
KOHDEASIAKKAAT, LKM	2606
SEULOUTUNEET, LKM	200
SEULONTAPROSENTTI	7,7 %

Vuoden 2012 ristiinajojen häiriömerkinnät Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen osalta.

Taulukko 2. Laskettu yhteen vuoden 2012 harmaan talouden seurantaraportin ristiinajot /26, s.30 ja 39; 37, s.30 ja 36; 25, s.24 ja 29; 38, s.24 ja 29/.

Kiinteistövirasto ja Asuntotuotantotoimisto yhteensä

Vuosi 2012	
TAPPAUSLAJIT	
Passivoitu	-
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	3
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	2
Verovelka yli 10 000 euroa	14
Verovelkaa, maksusuunnitelma	4
Perintäeste	-
Konkurssivaiheita	5
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	1
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	6
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	-
Työnantajarekisterissä - arvioitu	-
KOHDEASIAKKAAT, LKM	594
SEULOUTUNEET, LKM	24
SEULONTAPROSENTTI	4,0 %

Seulontojen kohdeasiakkaiden lukumäärä on vähentynyt vuoden 2011 2 606 kappaaleesta vuoden 2012 594 kappaaleeseen. Ristiinajojen määrän väheneminen johtuu siitä, että ristiinajon alarajaksi on tullut 7 500 euroa./50./

Edellä olevista taulukoista on luettavissa, että seulontaprosentti on laskenut 7,7 prosentista 4,0 prosenttiin vuodesta 2011 vuoteen 2012. Tämä voi johtua siitä, että yritykset ovat ”puhtaampia”, mistä voisi olettaa harmaan talouden vähentyneen. Toinen vaihtoehto on se, että ristiinajoja ei suoritettu vuonna 2012 alle 7 500 euron hankinnoista. Seulontaprosentin lasku saattaa johtua myös siitä, että mitä suurempi taloudellinen hanke on kyseessä, sitä tarkempi hankinnan toteuttaja on tekemässään selvitystyössä.

Taulukossa on merkitty konkurssivaihe ja perintäeste erikseen. Nämä merkinnät ovat hälyttäviä ja viittaavat lähes aina rikolliseen toimintaan. Konkurssivaiheet ovat nousseet vuoden 2011 0,65 prosentista vuoden 2012 0,84 prosenttiin. Vuonna 2011 perintäesteitä oli kaksi kappaletta ja vuonna 2012 perintäesteitä ei ollut lainkaan. Molemmat lue-
mat ovat pieniä ja tilastollisesti hankalasti tulkittavissa.

Muiden konsernien tietoja ei ole saatavissa, joten niitä ei ole mahdollista verrata.

4 Harmaan talouden olemassa olevia ehkäisykeinoja

Tässä luvussa esitetään olemassa vaatimuksia ja olevia keinoja jolla estetään harmaata taloutta ja sen vaikutuksia rakennushankkeissa Suomessa. Näitä keinoja ovat: tilaajavastuulaki, pakollinen veronumero, käännetty arvonlisävero sekä hankintalaki. Lisäksi tässä luvussa tuodaan esille ulkomaisen työvoiman käyttöä ja heidän työskentelyä Suomessa.

Lisäksi tässä luvussa kerrotaan toimista joita ATT ja tilakeskus suorittavat yleistenvaatimusten lisäksi. Näitä keinoja ovat muun muassa harmaan talouden seurantaraportit, työmaakerrokset ATT:n seurannassa, tarkastusviranomaisen raportit. Lisäksi kerrotaan tilakeskuksen tapauksesta, jossa suljettiin pois urakoitsija liian alhaisen hinnan takia.

4.1 Tilaajavastuulaki

Tilaajavastuulain keskeinen sisältö määrittää tilaajan selvitysvelvollisuuden ja vastuun ulkopuolisen työvoiman käytöstä. Tästä laista käytetään yleisesti nimitystä tilaajavastuulaki ja se on säädetty eduskunnassa 1. tammikuuta 2007: asetus (1233/2006). /22, s. 1./

Lain tarkoituksena on edistää yritysten välistä tasavertaista kilpailua ja työehtojen noudattamista. Lisäksi tilaajavastuulain tavoitteena on luoda yrityksille ja julkisoikeudellisille yhteisöille edellytyksiä varmistaa, että niiden kanssa vuokratyöstä tai alihankinnoista sopimuksia tekevät yritykset täyttävät sopimuspuolina ja työnantajina lakisääteiset velvoitteensa. /23, s.1./

Tilaajavastuulain tullessa voimaan sai verottaja yhden hyvän työkalun lisää, jonka avulla se voi tarkastaa, onko urakoitsija on toiminut lain mukaan.

Tilaajavastuu.fi

Tilaajavastuulaki vaikutti voimakkaasti myös siihen, että Suomeen perustettiin Tilaajavastuu.fi -palvelu. Palvelun tavoitteena on edesauttaa tilaajavastuulain noudattamista ja rehellistä kilpailua. Tilaajavastuu.fi on yksityisen palveluntarjoajan pitämä avoin rekisteri, jonne kaikki palveluyrittäjät voivat halutessaan liittyä. Tilaajavastuu.fi -palvelu huolehtii siihen liittyneen yrityksen tilaajavastuulain mukaisten asiakirjojen ajankohtai-

suudesta ja asianmukaisuudesta. Tämä helpottaa huomattavasti Tilaajavastuu.fi -rekisteriin kuuluvaa yritystä sen toimittaessa lain edellyttämiä tietoja palvelunsa tilaajalle. Tämä säästää yrityksen vaivaa ja aikaa. /32./

Tilaajavastuu.fi -palvelua on kehitetty yhteistyössä Rakennusteollisuus RT Ry:n kanssa. Palvelun kehitysvaiheessa on huomioitu rakennusalan erikoispiirteitä, esimerkiksi pitkät toimitusketjut urakoinnissa ja ulkomaisen työvoiman käyttö. Tilaajavastuu.fi -hankkeen pääajatuksena on alusta lähtien ollut poistaa harmaata taloutta sekä epärehellistä kilpailua. Tämä on merkittävä asia kansantalouden ja rakennusalan tulevaisuuden kannalta.

Rakennusalan suurimmat yritykset ovat tulleet mukaan palvelun suosittelijoiksi. Myös ATT ja tilakeskus suosittelevat Tilaajavastuu.fi -palvelun käyttöä. Muun muassa urakatarjouspyynnössä kannustetaan urakoitsijaa liittymään tilaajavastuu.fi -rekisterin jäseneksi.

Nykyisin Tilaajavastuu.fi -palvelu toimii yhteistyössä myös virolaisten yritysten kanssa /32/.

4.2 Käännetty arvonlisävero

Käännetty arvonlisäverovelvollisuus tuli voimaan rakennusalalla 1.4.2011. Käännetty verovelvollisuus tarkoittaa sitä, että tavanomaisesta järjestelmästä poiketen verovelvollinen on myyjän sijasta ostaja. Käytännössä käännetty verovelvollisuus toimii siten, että rakennusurakkaketjun pääurakoitsija tilittää Verohallinnolle arvonlisäveron kaikkien urakkaan sisältyvien rakentamispalvelujen osalta. Menettelyä sovelletaan työvoiman vuokraukseen rakentamispalvelua varten ja rakentamispalvelujen myyntiin, mikäli ostaja on elinkeinonharjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti myy rakentamispalveluja tai suorittaa kiinteistön luovutuksia. /25, s.15./

Selvityksestä ilmenee, että yhteensä noin 30 000 yritystä on kuukausittain ilmoittanut käännetyn verovelvollisuuden alaisia rakentamispalvelun myyntejä tai ostoja Verohallinnolle. Kesäkuuhun 2012 mennessä rakentamispalvelun myyntejä ja ostoja oli ilmoitettu lähes yhtä paljon, molempia noin 9 360 miljoonaa euroa. /25, s.15./

Käännetty verovelvollisuus on muuttanut urakkaketjun eri osiin sijoittuvien yritysten arvonlisäveronilmoittamista ja maksamista. Veron ilmoittaminen ja maksaminen ovat siirtyneet urakkaketjussa pääurakoitsijoille. Tilastollinen tarkastelu osoitti, että pääurakoitsijat ovat pääosin hoitaneet veloitteensa hyvin. Pääurakoitsijoiden verotililtä perittäviin siirtyvien, maksamatta jääneiden verojen määrä ei ole merkittävästi kasvanut käännetyn verovelvollisuuden käyttöönoton jälkeen verrattuna aikaan jolloin käännetty arvonlisävero ei ollut voimassa. /25, s.15./

Arvonlisäverolain muutoksen valmisteluvaiheessa arvioitiin, että käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden käyttöönottoon liittyy riskejä. Riskeinä pidettiin muun muassa sitä, että pääurakoitsija jättäisi koko urakkaketjuun sisältyvän arvonlisäveron tilittämättä, vääränsisältöisten arvonlisäveron vähennysten määrä kasvaisi tai rakentamispalvelujen ostoja ei ilmoitettaisi kausiveroilmoituksella. Selvityksessä tarkasteltiin riskien mahdollista toteutumista analysoimalla tilastollisesti kausiveroilmoituksia, verotarkastuksesta kerättyjen havaintojen perusteella sekä vertailemalla verotilin tapahtumatietoja. /25, s.15./

Verohallinto on valmistanut 101 verotarkastuskertomusta elokuun 2012 loppuun mennessä, joissa on käsitelty rakentamispalvelun käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta. Verotarkastuksien päällimmäinen havainto on, että käännetyn verovelvollisuuden käyttöönotto on sujunut erittäin hyvin. Tarkastuksissa todetut virhetilanteet ovat olleet pääasiassa tahattomia ilmoitus- ja menettelytapapuuutteita tai -virheitä eikä tahallisia rikkomuksia, joilla olisi tavoiteltu taloudellista hyötyä väärin perustein. Suurimpia veroon vaikuttavia virheitä huomattiin ostojen arvonlisäveron käsittelyssä. Käännetyn verovelvollisuuden piirissä olevat ostot oli kirjattu vahingossa virheellisesti tavanomaiselle vähennystilille. Myös perustajaurakoinnin oman käytön verotuksessa oli joitakin hyvin pieniä virheitä. /25, s.15./

Verotarkastuksissa ei ole tullut ilmi systemaattista veronkiertoa tai uusia harmaan talouden ilmenemismuotoja liittyen rakentamispalvelujen käännettyyn verovelvollisuuteen. Uudistus ei myöskään näytä lisänneen veropetosten määrää. Valmistuneiden verotarkastusten pienestä lukumäärästä johtuen kertyneistä havainnoista ei kuitenkaan voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. /25, s.15./ Perustellusti voi todeta, että käännetyn arvonlisäveron käyttöönotto on sujunut varsin mallikkaasti.

4.3 Pakollinen veronumero

1.8.2012 avattiin julkinen rakennusalan veronumerorekisteri. Rakennustyömaalla työskentelevällä henkilöllä on oltava työmaalla näkyvässä henkilötunniste, jossa tulee ilmetä työturvallisuuslaissa edellytetyt tiedot, esimerkiksi Verohallinnon antama veronumero. Työmailla veronumero on ollut henkilötunnisteessa pakollinen lain mukaan 1.9.2012 alkaen. Mikäli työmaa on ollut toiminnassa 1.9.2012, niin työmailla veronumero on ollut pakollinen siirtymäajan jälkeen eli viimeistään 1.3.2013.

Veronumeron käyttöönotto on suora jatkumo käännetylle arvonlisäverolle. Käännetty arvonlisäverolaki on edesauttanut sitä, että arvonlisävero tulee suoritettua verottajalle. Käännetty arvonlisävero ja pakollinen veronumero yhdessä ovat tehokas toimintakokous verottajalle. Verottajalla on mahdollisuus tehdä ristiinajoja, joissa paljastuu, onko yritys maksanut verot ja toisaalta, onko työvoimasta maksettu lakisääteiset maksut.

Helsingin kaupungin harmaan talouden torjuntaohjeen mukaan (Khs 19.12.2011 § 1144) työmaalla työskenteleviltä henkilöiltä vaaditaan veronumeron sisältävä kuvallisen henkilötunnisteen käyttö. Käytössä ei ole siirtymäaikaa, vaan se on kirjoitettu hyvissä ajoin urakkasopimuksiin ilman siirtymäaikaa. Sopimuksissaan myös tilaaja ja päätoteuttaja voivat vaatia suoraa siirtymistä uuden lain mukaiseen käytäntöön. /26, s.6./

Vaikka työntekijälle on annettu veronumero, ei häntä silti automaattisesti merkitä veronumerorekisteriin. Merkintää on pyydetävä erikseen veronumerorekisteristä. Ilmoituksen verottajalle veronumerorekisteriin liittymisestä voi tehdä työntekijä, työnantaja tai rakennustyömaan päätoteuttaja. Verohallinto voi myös oma-aloitteisesti merkitä henkilön rekisteriin. Yhteisellä työmaalla työskenteleminen on sallittua vasta rekisteröinnin jälkeen. Veronumero on pysyvä, eli se ei vaihdu vuosittain. /27./

Työnantajalla voi tilata keskitetysti työntekijöidensä veronumerot Verohallinnolta toimitamalla Verohallintoon työntekijöidensä henkilötunnukset. Verohallinto lähettää siinä tapauksessa työntekijöiden veronumerot työnantajalle. Samalla työnantaja esittää pyynnön, että työntekijät merkitään rakennusalan veronumerorekisteriin. /27./

Veronumerorekisteri on julkinen ja avoin rakennusalan rekisteri. Verohallinto ylläpitää tätä rekisteriä. Palvelusta voi tarkistaa, onko henkilö veronumerorekisterissä. Tällä hetkellä palvelu löytyy myös Internetistä alla olevasta osoitteesta. Hakutuloksessa ei näy-

tetä henkilön muita tietoja kuten esimerkiksi henkilötunnusta. Osoite on <http://www.vero.fi/vere/Tarkistus/VeronumeronTarkistus.aspx>

4.4 Ulkomaalaisten työskentelystä suomalaisilla rakennustyömailla

Mikäli yritys toimii Suomessa vain lyhyen aikaa eikä sille synny kiinteää toimipaikkaa eikä verovelvollisuutta Suomeen, ei rekisteröityminen ole välttämätöntä nykyisen lainsäädännön mukaan /47, s.7/.

Rekisteröimättömät yritykset jäävät viranomaisvalvonnan ulkopuolelle. Näitä ongelmia on pyritty helpottamaan rakennusalan työntekijöiden veronumerolla. Pakollinen veronumero otettiin käyttöön syyskuun 2012 alussa. Vuonna 2010 tehtyjen arvioiden mukaan Suomessa työskentelee rakennusalalla noin 30 000 ulkomaista työntekijää. Koko maassa rakennusalan ulkomaalaisten työntekijöiden osuus on noin 20 prosenttia. Uudellamaalla rakennusalan ulkomaalaisten työntekijöiden osuus on noin 25–30 prosenttia. /24, s.7./

Ulkomaalaisten työskentelyn kannalta keskeisiä säännöksiä ovat ulkomaalaislaki (301/2004) ja laki lähetetyistä työntekijöistä (1146/1999). Näissä laissa ovat tärkeimmät asiat, jotka on otettava huomioon, mikäli kyseessä on muu kuin Suomen kansalainen. Ulkomaalaiset työntekijät voidaan jakaa kahteen eri ryhmään. Toinen ryhmä on EU:n alueelta ja ETA-maista (Pohjoismaat ja Sveitsi) tulevat työntekijät ja toinen ryhmä on ns. kolmansista maista (kaikki muut maat) saapuvat työntekijät. /30, s.4./

Mikäli työntekijä on Suomessa tilapäisesti, tulee hänen hakea henkilötunnus ja veronumero verotoimistosta. Jos kyseessä on EU-jäsenvaltion tai ETA-maan kansalainen, tarvitsee verotoimisto seuraavat dokumentit: voimassa olevan passin tai Schengenalueen virallisen henkilötodistuksen, jonka kuvasta henkilö on vaikeuksitta tunnistettavissa. Mikäli maahantulosta on kulunut yli kolme kuukautta, on oltava myös poliisin antama todistus oleskeluoikeuden rekisteröinnistä. Lisätietoa rekisteröinnistä saa Poliisin Internet-sivuilta: www.poliisi.fi. Lisäksi tarvitaan työnantajan kanssa tehty työsopimus tai kirjallinen selvitys työsuhteen keskeisistä ehdoista. /27./

Muun kuin EU-jäsenvaltion tai ETA-maan kansalaisella on lupa työskennellä Suomessa rakennustyössä ilman oleskelulupaa siinä tapauksessa, että hän tekee Suomessa toisen Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen yrityksen vakituisena työntekijänä

tilapäistä alihankintatyötä. Tällöin hänellä on oltava kyseisessä valtiossa oleskeluun ja työntekoon oikeuttavat luvat, jotka ovat voimassa vielä työn päätyttyä Suomessa. Työskentely saa kestää enintään kolme kuukautta puolen vuoden aikana. Mikäli kyseessä on yli vuoden mittainen oleskelu ja työn tekeminen rakennusalan yrityksessä tai ammatinharjoittaminen muutoin, menetellään kuin kyse olisi Suomen kansalaisesta. /27./

Ulkomainen työvoima on yleensä halvempaa kuin suomalainen työvoima. Julkiselta hankintayksiköltä edellytetty vapaa ja ketään syrjimätön kilpailu johtaa siihen, että halvempien kustannusten maista tulee tuotteita ja työvoimaa Suomeen. Rakennustöiden urakkakilpailussa kilpaillaan siitä, kuka pystyy halvimalla toteuttamaan tarjouspyynnön mukaiset suunnitelmat. Tässä kilpailussa ulkomaiset yritykset saattavat hinnoillaan päihittää kotimaisen tarjonnan. Valitettavasti halvan hinnan taustalla voivat olla alipalkatut työntekijät ja maksamattomat sosiaaliturvamaksut. Rakentamisvaiheessa rakentajan työmaavalvonnan rooli on merkittävä, ettei edellytetty laatutaso alitu ja että urakoitsijat suorittavat ennalta vaaditut toimet harmaan talouden ehkäisemiseksi. Ehdoton lähtökohta on niin kotimaisen kuin ulkomaisenkin urakoitsijan käytössä on, että suunniteltu ja sovittu laatu toteutuu ja että kaikki lain edellyttämät toimet ovat suoritetaan.

4.5 Hankintalaki

Julkisella hankinnalla tarkoitetaan tavaroiden ja palveluiden ostamista sekä rakennusurakoiden teettämistä julkisilla varoilla. Hankintalainsäädännössä asetetaan valtion ja kuntien viranomaisille velvollisuus kilpailuttaa tällaiset hankintansa lainsäädännössä säädettyllä tavalla. Kilpailuttamisvelvollisuuden tavoitteena on, että julkisilla varoilla ostettaisiin hinta- laatusuhteiltaan mahdollisimman edullisia tavaroita, palveluita ja urakoita. /28, s.7./

Hankintamenettely on hyvin tarkkaan säädeltyä. Hankintamenettelyä ohjaa hankintalaki sekä oikeuskäytäntö. Laissa julkisista hankinnoista (30.3.2007/348, jäljempänä ”hankintalaki”) on säädetty ne tilanteet, joissa laki tulee sovellettavaksi ja ne menettelytavat, joita noudattaen hankintayksiköiden tulee hankintansa kilpailuttaa. Hankintalaissa on säädetty erihintaisille hankinnoille eri euromääräiset kynnysarvot, joiden alittaviin hankintoihin ei sovelleta hankintalakia. Tällä hetkellä kynnysarvo on 7500 € (2013). /48./

Hankintalain 2 §:n mukaan hankintayksikön on käytettävä hyväksi olemassa olevat kilpailuolosuhteet, kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia tasapuolisesti ja syrjimättä sekä toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottaen. Hankintayksiköiden on pyrittävä järjestämään hankintatoimintansa siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti ja suunnitelmallisesti sekä mahdollisimman tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina ympäristönäkökohdat huomioon ottaen. /28, s.8./

Hankintalaissa ei ole nimenomaista säännöstä harmaan talouden torjunnasta, sillä kyseessä on hankintatoimintaa sääntelevä yleislaki. Harmaan talouden torjuntaa sääntelee erityislakina erityisesti tilaajavastuulaki. Välillisesti harmaan talouden torjuntaan liittyvät näkökohdat tulevat kuitenkin esille tarjoajan soveltuvuudelle asetettavissa vaatimuksissa myös hankintalaissa. /48./

Hankintamenettely on rakenteeltaan kaksijakoinen. Toisaalta tarjoajan ja mahdollisen alihankkijan on täytettävä tarjoajan soveltuvuudelle asetetut vähimmäisvaatimukset ja toisaalta tarjouksen on oltava tarjouspyynnön mukainen. Mikäli tarjoaja tai hänen käyttämänsä alihankkija ei täytä soveltuvuudelle asetettuja vaatimuksia, tarjoaja on suljettava pois kilpailusta. Tarjoajan soveltuvuutta arvioitaessa arvioidaan nimenomaisesti sitä, onko tarjoajalla riittävästi suorituskykyä hankinnan toteuttamiseen. Mikäli tarjoaja täyttää soveltuvuudelle asetetut vaatimukset, seuraavaksi arvioidaan hänen tarjouksensa tarjouspyynnönmukaisuus. Tarjouksen on vastattava tarjouspyyntöä ja mikäli tarjous ei tarjouspyyntöä vastaa, hankintayksikön tulee hylätä tarjous. /48./

Harmaan talouden torjuntaan liittyvät seikat tulevat hankintamenettelyn osalta nimenomaisesti huomioiduksi tarjoajan soveltuvuutta arvioitaessa. Hankintalain 53 §:ssä säädetään pakollisista poissulkemisperusteista, joiden täytyttyä hankintayksiköllä ei ole hankintavaltaa. Hankintayksikön on suljettava tarjoaja pois tarjouskilpailusta, mikäli tarjoaja tai sen johtohenkilö on tuomittu lainvoiman saaneella tuomiolla järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta, lahjonnasta, rahanpesusta, vero- tai avustuspetoksesta tai työsyrynnästä. /28, s.7./

Hankinnanvaraisista poissulkemisperusteista puolestaan säädetään hankintalain 54 §:ssä. Hankintayksikkö voi sulkea tarjoajan pois tarjouskilpailusta, mm. mikäli tarjoaja on saanut ammattinsa harjoittamiseen liittyvästä lainvastaisesta teosta tuomion, on ammattitoiminnassaan syyllistynyt vakavaan virheeseen, jonka hankintayksikkö voi

näyttää toteen tai on laiminlyönyt maksaa Suomen tai sijoittautumismaansa veroja tai sosiaaliturvamaksuja. /28, s.43./

Helsingin kaupunki on laatinut harmaan talouden torjuntaohjeen, jota sovelletaan kaikkiin kaupungin hankintoihin, vaikka kyseessä olisi hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle jäävä ns. pienhankinta ja riippumatta siitä kuuluuko hankinta tilaajavastuulain soveltamisalaan vai ei. /48/

4.6 Ehkäisykeinoja Helsingin kaupungin rakennushankkeissa

Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen rakennushankkeissa käytetään lisäksi seuraavia ohjeita ja keinoja. Myös kaikki edellä mainitut kohdan 4.1 – 4.5 ovat käytössä Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen hankkeissa.

Harmaan talouden torjuntaa koskeva toimintaohje Helsingin kaupungissa

Helsingin kaupunginhallitus on 19.12.2011 (1144 §) hyväksynyt harmaan talouden torjuntaa koskevan toimintaohjeen, jossa on yksityiskohtaisesti lueteltu menettelytavat, joilla torjutaan harmaata taloutta hankintojen yhteydessä. Tällaisia toimenpiteitä ovat muun muassa:

- selvitys palvelun tai tavaran toimittajan rekisteröitymisestä kauppa-, ennakkoperintä-, työnantaja- ja arvonlisäverovelvollisten rekisteriin /40, s.6 ja 7/.
- selvitys verojen ja lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisesta hankinnan ja sopimussuhteen yhteydessä neljännesvuosittain /40, s.7/.
- selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista /40, s.14 ja 15/.

Helsingin kaupunki luovuttaa ohjeessa määrättyistä hankinnoista tiedot Verohallinnolle saaden verottajalta vastaavasti ns. verohallintopalautteen siitä, miltä osin tavaran tai palvelun toimittajien rekisteröitymisessä on ollut verottajan rekisteritietoihin nähden

poikkeamia. Talous- ja suunnittelukeskus toimittaa poikkeamatiedot edelleen kiinteistövirastolle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Tilajavastuulaki velvoittaa rakennusurakoiden ja vuokratyövoiman tilaajaa varmistamaan mm., että sopimuskumppanit ovat maksaneet veronsa ja työntekijöidensä eläkevakuutusmaksut.

Kiinteistöviraston tilakeskus noudattaa rakennusurakoissa harmaan talouden torjuntaa koskevia kaupungin toimintaohjeita ja tilajavastuulakia. Tilakeskuksessa on edellä mainitun lisäksi otettu käyttöön laajempia rahallisia sanktioita, mikäli sopijapuolten toimenpiteet poikkeavat sopimusasiakirjoissa sovituista menettelytavoista tai kyse on vakavasta laiminlyönnistä. Edellä mainittuihin velvoitteisiin liittyvät määräykset on sisällytetty tarjouspyyntöasiakirjoihin sisältyvään urakkaohjelmaan. /29, s.8./

Kaupunginhallituksen 19.12.2011(1144 §) hyväksymän harmaan talouden toimintaohjeen luvun 8 mukaan tilaajan tulee pyytää selvitys tarjouksen perusteista ennen tarjouksen hylkäämistä, jos tarjoushinta suhteessa arvioituihin kustannuksiin on niin alhainen, että on ilmeistä, ettei hankintaa voida tarjotulla hinnalla sopimuksen mukaisesti suorittaa. Selvitys pyydetään myös silloin, jos on ilmeistä, että tarjotulla hinnalla ei ole mahdollista hoitaa lain mukaisia työnantajavelvoitteita eikä maksaa työntekijöille työehtosopimuksen mukaista palkkaa. /29, s.8./

Sopimuksen tekemisen jälkeen tilakeskus velvoittaa päätoteuttajaa (pääurakoitsija) kokoamaan kaikkien urakoitsijoiden jokaisesta (myös ketjutetuista) työmaalla toimivasta aliorakoitsijasta, -hankkijasta ja työvoimaa vuokraavasta yrityksestä rakennuttajan laatimalle kaavakkeelle kulkulupaluettelon, vahvistamaan sen allekirjoituksellaan sekä liittämään ilmoituksen aina jokaiseen työmaakokouspöytäkirjaan pääurakoitsijan liitteeksi. Ilmoitusjakson pituus on kahden työmaakokouksen välinen ajanjakso. /liite 2./

Urakoitsija on velvollinen pitämään ajantasaista luetteloja kaikista niistä henkilöistä, joilla on voimassa oleva kulkulupa rakennustyömaalla. Pääurakoitsija toimittaa sähköisesti ylläpidetyn kulkulupaluettelon tai sähköisestä kuluvalvontajärjestelmästä saatavan raportin kuukausittain verohallinnon sähköpostiosoitteeseen sekä tallentaa saman luettelon kuukausittain projektipankkiin. /liite 2, s.32./

Tilajaan / rakennuttajaan (alueurakassa kaupunkiin) sopimussuhteessa olevalla palveluntuottajalla / urakoitsijan alihankkijalla / aliorakoitsijalla on oikeus hankkia urakka edelleen alihankintana tai aliorakkana. Hankinnan tai urakan ketjuttaminen tätä pi-

demmälle ei ole mahdollista ilman erityisen perusteltua syytä ja siihen on saatava tilaajan tai rakennuttajan (kaupungin) kirjallinen suostumus. /liite 2, s.32./

Ennen sopimuksen tekemistä alihankinnan tai aliurakan tilaajan on vaadittava ja alihankkijalta tai aliurakoitsijalta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä koskevan lain (Tilajavastuulaki 1233 /2006) mukaiset selvitykset. Selvityksenä hyväksytään Rakentamisen Laatu RALA ry:n antama selvitys. Selvitykset on vaadittaessa esitettävä tilaajalle tai rakennuttajalle (kaupungille) alihankkijan / aliurakoitsijan hyväksyttämisen yhteydessä. /liite 2, s.32./

Pääurakoitsija on veloitettu kokoamaan kaikkien urakoitsijoiden jokaisesta työmaalla toimivasta aliurakoitsijasta, hankkijasta ja työvoimaa vuokraavasta yrityksestä aliurakoitsijaluettelon ja vahvistettava se allekirjoituksellaan. Luettelo liitetään kokouspöytäkirjaan. Luetteloon on merkittävä, miten tilajavastuulain mukaiset selvitykset on saatu (esim. tilajavastuu.fi tai selvitykset toimitettu). /liite 2, s.34./

Jos tilajavastuulain mukaisia selvityksiä alihankkijoista tai aliurakoitsijoista ei ole toimitettu tilaajalle, voi tilaaja keskeyttää työstä aiheutuneet maksut palveluntuottajalle tai pääurakoitsijalle /liite 2, s.32./.

Ulkomaisen työvoiman valvonnasta huolehtii Aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue. Ulkomaalaisvalvonta kohdistuu muun muassa työsuhteen vähimmäisehtojen valvontaan. Tarkastuksilla valvotaan, että työnantaja on varmistunut siitä, että kaikilla työntekijöillä, kansallisuudesta tai etnisestä alkuperästä riippumatta on lailliset työehdot, työajat ja palkat. Kaikilla rakennustyömailla työskentelevillä on oltava kuvallisessa tunnisteessa myös veronumerorekisteriin merkitty veronumero (1.3.2013 alkaen).

Viranomaisen valvontaa suunnataan muun muassa rakennusalan sekä kiinteistöhoito- ja siivousalan työpaikoille. Lisäksi ulkomaalaistarkastajat tekevät vihjetieto- ja valvontaa, jolloin valvonta kohdistetaan eri tahoilta tulleiden tarkastuspyyntöjen ja vihjeiden perusteella eri toimialoille.

Mikäli kiinteistövirastossa havaitaan tai sen tietoon tulee, että maksetaan voimassa olevan työehtosopimuksen alittavia palkkoja, asia saatetaan valvovan viranomaisen tietoon.

Harmaan talouden ennaltaehkäisy vaatii nykyisin huomattavasti resursseja hankinnoissa ja työmaavaiheen valvontatehtävissä. Koska kiinteistöviraston tilakeskuksessa resursseja ei ole lisätty, hankitaan lisäresursseja käyttämällä rakennuttamis- ja valvontakonsultteja. Tilakeskus on kilpailuttanut rakennuttamis- ja valvontapalveluiden puitesopimukset, puitesopimus 2012–2014 KLK § 530 18.10.2012.

Lisäksi tilakeskuksella on käytössä Suomen Asiakastiedon Valvomopalvelu, joka seuraa sopimustoimittajien tiedoissa tapahtuvia muutoksia ja välittää tapahtumat automaattisesti. Valvomo yhdistää Asiakastiedon yritystietokannan, luottoluokitukset, jatkuvan seurannan ja viralliset YTJ-rekisteritiedot.

Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin kaupunkikonsernin hankinnoissa on liitteenä 2.

Harmaan talouden seurantaraportit

Helsingin kaupunki tekee neljä kertaa vuodessa harmaan talouden seurantaraportin. Näissä raporteissa käsitellään ajankohtaisia asioita harmaan talouden torjumiseksi. Raportit ovat julkisia ja löytyvät muun muassa Internet-sivuilta. Raportit hyväksytään neljännes vuosittain Helsingin kaupungin hallituksen kokouksissa.

Raportit kertovat lainsäädännössä tai Helsingin kaupungin omassa harmaan talouden ehkäisyssä tapahtuvista muutoksista. Seurantaraportti sisältää poliisin tutkintatilanteen talousrikollisuudesta Suomessa ja selvityksen harmaan talouden torjunnasta Helsingin kaupunkikonsernissa. /35, s.5./

Harmaan talouden seurantaraportit ovat olennainen osa Helsingin kaupunkikonsernin työtä harmaan talouden ehkäisemiseksi /13/.

Työmaakierrokset ATT:n seurannassa

Asuntotuotantotoimisto on tehnyt jo usean vuoden ajan ns. harmaan talouden torjuntakäyntejä. Nämä tapahtuvat siten, että esimerkiksi valvontapäällikkö ja rakennuttamisjohtaja valitsevat sattumanvaraisesti jonkin ATT:n oman rakennustyömaan, jonne he tekevät tarkastuksen ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksessa käydään läpi ainakin ura-

koitsijan luettelon henkilötunnisteet veronumeroineen. Jokaisesta tarkastuksesta tehdään raportti, joka käydään läpi rakennuttajakokouksessa. Lisäksi raportit toimitetaan tiedoksi Rakennusteollisuus RT ry:lle. Näitä tarkastuksia tehdään useita joka vuosi. /45./

Näillä tarkastuksilla on myönteinen vaikutus harmaan talouden torjumiseksi. Ensimmäkin tarkastuskäynti voi tapahtua mihin tahansa sisäiseen hankkeeseen, joten jokainen ATT:n projektipäällikkö ja valvoja joutuvat tarkastamaan kyseiset raportit vähintäänkin jokaisen työmaakokouksen yhteydessä noin kerran kolmeen viikkoon. Samalla työmaa saa viestin, että harmaan talouden torjumiseksi tehdään konkreettista työtä Helsingin kaupungin rakennushankkeissa. Toisekseen kun raportit lähetetään rakennusteollisuus RT ry:lle, niin myös siellä voidaan puuttua esiin tullessiin ongelmiin ja opastaa oman järjestön yrityksiä parantamaan valvontaa. /45./

Pilottihanke ”Luotettava Laatumyömaa”

Asuntotuotantotoimisto on aloittanut pilottihankkeen ”Luotettava Laatumyömaa” Jätkäsaarella osoitteessa Kap Hornin katu 3:ssa. Kohde rakennutetaan Heka-Kantakaupunki Oy:lle ja siihen tulee 73 kappaletta vuokra-asuntoja. Valmistumisen ajankohta on 1.7.2013. Pilottihankkeessa ovat urakoitsija NCC:n lisäksi mukana seuraavat tahot: RALA, Suomen Tilaajavastuu Oy, Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry, Rakennusteollisuus RT ry ja Rakennusliitto. /46./

Työmaalle on laadittu kymmenen toimintaohjetta, jotka auttavat harmaan talouden torjunnassa. Lisäksi mukana olevat tahot pitävät seurantakokouksen noin kahden kuukauden välein, jossa käydään läpi toimintaohjeet ja pohditaan niiden vaikutusta harmaan talouden ehkäisimeksi kyseisessä hankkeessa. Työmaalla käytetään myös sähköistä kulunvalvontaa, jolla voidaan saada reaaliaikaista tietoa verottajalle työntekijöiden tunneista. Näitä tietoja voidaan verrata esimerkiksi tilitettyihin sosiaalimaksuihin ja veroihin. /46./

”Luotettavan Laatumyömaan” kokemukset ovat olleet hyviä. Työmaatoiminnan aikana kertyneitä hyviksi havaittuja toimintatapoja on tarkoitus ainakin osittain ottaa käyttöön kaikilla asuntotuotantotoimiston rakennustyömailla. /45./

Tarkastusviranomaisen raportit

Helsingin kaupunki tekee ja toimittaa omille virastoilleen harmaan talouden tarkastusraportin. Tässä raportissa arvioidaan eri yksiköiden kuten esimerkiksi tilakeskuksen ja ATT:n tapaa toteuttaa harmaan talouden ehkäisyä rakennuttamisessa.

Näissä kerran vuodessa ilmestyvissä raporteissa listataan myös puutteet ja annetaan ohjeita sekä kehityskohteita yksiköille. Tämän raportin laativat ulkopuoliset tarkastajat, jotka samalla etsivät yksiköiden ns. kipupisteet, joita on parannettava seuraavaan vuoteen. Tarkastuksissa annetaan suosituksia toiminnan parantamiseksi.

Nämä raportit ovat salassa pidettäviä 24.1 § 15 mukaan. Kyseiset raportit ovat hyödyllisiä kehitettäessä keinoja harmaan talouden torjumiseksi ATT:ssa ja tilakeskuksessa. Helsingin kaupunki ja sen tytäryhteisöt toimittavat Verohallinnolle neljännesvuosittain tiedot kaikista yli 7 500 euron palveluhankinnoista. Verohallinto lähettää talous- ja suunnittelukeskukselle palautteen seulonnan tuloksista virastoittain, liikelaitoksittain ja tytäryhteisöittäin.

Urakoitsijoiden poissulkeminen liian alhaisten hintojen takia

Tilakeskus pyysi urakoitsijoilta kansallisella hankintailmoituksella tarjouksia rakennus- ja maalaustöistä puitesopimuskaudelle 1.1.2012–31.12.2012 vuosisopimuksiin. Tarjousten valintaperusteena oli halvin hinta. Tarjoajien tuli ilmoittaa vertailuhinnan laske- mista varten työntekijän ammattitaidon perusteella jaotellut tuntiveloitushinnat, hinnat Helsingin kaupungin työmailla yleisimmin käytetyistä materiaaleista sekä tarvikkeiden ja materiaalien kuljetuskustannusten hinnat. Tuntiveloitushinta oli tarkemmin määritelty tarjouspyynnössä. Tarjouspyynnössä oli lisäksi edellytetty, että tarjoajan oli annettava tarjouksessaan selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta. /44./

Tarjouspyynnön alustavassa hintavertailussa havaittiin, että osa tarjouksista vaikutti poikkeuksellisen alhaisilta tuntiveloitushintojen osalta. Tämän johdosta tilakeskus pyysi Rakennusliitolta ja Rakennusteollisuusliitolta tarkan selvityksen alimmista mahdollisista tuntihinnoista, jotka täyttävät työntekijälle työstä maksettavat lakisääteiset korvaukset. Selvityksen laskelma on tehty käyttäen lähtöhintana rakennusalan työehtosopimuksen mukaisia vähimmäispalkkoja tarjouspyynnössä määritellyille palkkaryhmille lisäämällä vähimmäispalkkoihin lakisääteiset toimialan työehtosopimuksen edellyttämät työnantajalle koituvat maksut.

Laskelmia on tarkistettu vielä alaspäin muun muassa työvaatteiden mahdollisen kierrätyksen, työkalukorvauksen, kotimatkakorvauksen sekä työmarkkinajärjestön jäsenmaksun osalta. Laskelmassa ei ole toisaalta otettu huomioon yleiskuluja, katetta eikä alle neljän kilometrin työmatkakuluja. (MO 216/2012) Tuntiveloitushintojen kohdalla tilakeskus totesi, että tuntiveloitushintojen on oltava tietyllä laskettavissa olevalla tasolla, jotta hintojen voidaan katsoa sisältävän kaikki lakisääteiset kulut.

Tarjouspyynnössä on vielä ilmoitettu, että tarjoaja suljetaan tarjouskilpailusta, jos hän ei täytä hankintayksikön asettamia soveltuvuuden vähimmäisvaatimuksia. Tämän vuoksi hankintayksikkö pyysi kirjallisen lisäselvityksen kaikilta sellaisilta tarjoajilta, joiden tuntiveloitushinnat olivat jääneet kyseisen rajan alle. Tuntiveloitushintojen kohdalla on mahdollista todeta, että niiden on oltava vähintään tietyllä laskettavissa olevalla tasolla, jotta hintojen voidaan katsoa sisältävän lakisääteiset kulut. Saatujen selvitysten jälkeen tilakeskus hylkäsi kaikki alihintaiset tarjoukset.

Yksi urakoitsija vei asian markkinaoikeuteen. Valittaja väitti, että sen tarjoamat tuntihinnat ovat olleet keskimääräisiä työntekijöiden tuntihintoja, jotka ovat valittajalle taloudellisesti kannattavia. Valittaja ilmoitti, että hinnat alittavat hieman TES-sopimuksen mukaiset hinnat käytettäessä pelkästään suomalaisia työntekijöitä ja että se käyttää kuitenkin sopimusehtojen mukaisesti alihankkijoita ja Euroopan unionin alueen työvoimaa. Valittaja väitti myös perusteluissaan, että virolainen yritys voi maansa lainsäädännön mukaan tarjota halvempia tuntihintoja. /26, s.19./

Markkinaoikeus ilmoitti päätöksessään, että hankintayksiköllä on harkintavaltaa sen suhteen, pitääkö se tarjoushintaa poikkeuksellisen alhaisena ja hylkääkö se tarjouksen tällä perusteella. Hankintayksikön on kuitenkin tarjouksen hintaa arvioidessaan meneteltävä tarjoajien tasapuolista ja syrjimätöntä koskevan vaatimuksen mukaisesti. /33/

Hankintayksikkö on perustanut ratkaisunsa valittajan tarjouksen hylkäämisestä perusteltuun epäilykseen siitä, että valittajan tuntiveloitushinnat alittavat työntekijälle työstä maksettavat lakisääteiset korvaukset sosiaalikuluihin. Markkinaoikeus katsoi, että hankintayksikkö on voinut harkintavaltansa puitteissa arvioida valittajan antaman selvityksen perusteella valittajan toteuttamismahdollisuudet ja siihen liittyvät riskit suorittamalla tavalla ja hylätä valittajan tarjouksen hankinnan laatuun ja laajuuteen nähden poikkeuksellisen alhaisena. Edellä todetun perusteella markkinaoikeus katsoi, ettei hankintayksikkö ollut menetellyt valittajaa kohtaan syrjivästi hylätessään tarjouksen

hinnaltaan poikkeuksellisen alhaisena ja näin ollen hylkäsi valittajan valituksen. /33, s. 4-7./

Yleisesti pohdittavaksi asiaksi jää, miksi ja miten urakoitsijat ovat valmiita tarjoamaan työpanostaan alle minimipalkan. On selvää, että jokainen urakoitsija haluaa töitä tilaajalta, jonka maksuvalmius on varmasti kunnossa. Lisäksi tilakeskus rakennuttaa paljon myös pieniä kohteita, joihin muutaman hengen yrityksen resursseilla on mahdollista vastata. Tästä johtuen palveluntarjoajia on ollut vuosien saatossa paljon, jolloin hintakilpailu on tiukkaa. On mietittävä, miten urakoitsija voi selvitä kaikista velvoitteistaan, jos minimipalkka on korkeampi kuin työstä saatu korvaus.

Yleisin mahdollisuus on, että tehtyjä tunteja laskutetaan tilakeskukselta liikaa. Tehdään työsuoritetta puolipäivää, mutta laskutetaan siitä koko päivän tunnit. Tämä ei ole väärin harmaan talouden näkökulmasta, mutta se on väärin niin moraalisesti kuin lain edessä.

Toinen mahdollisuus on se, että kaikkia lakisääteisiä velvoitteita ei hoideta eikä niitä ole tarkoitukseen hoitaa. Tässä tapauksessa työntekijälle maksetaan palkka osittain tai kokonaan pimeästi. Tällainen toiminta kuuluu harmaan talouden piiriin, jota Helsingin kaupungin konsernissa pyritään vähentämään ja ennaltaehkäisemään kaikin mahdollisin keinoin.

Kolmas mahdollisuus on se, että urakoitsija on itsenäinen ammatinharjoittaja, jolloin hänen ei tarvitse maksaa itselleen työehtosopimuksen mukaista minimipalkkaa. Tämä ei ole kovin todennäköinen vaihtoehto, vaikkakin on ainut laillinen mahdollisuus näistä kolmesta vaihtoehdosta.

Urakkaketjujen pilkkominen

ATT ja tilakeskus ovat olleet ensimmäisten toimijoiden joukossa, jotka ovat rajoittaneet urakoiden ketjuttamista. Tämä tarkoittaa sitä, että urakoitsija voi tilata osa työsuoritteiden aliurakoitsijalta. Aliurakoitsija ei voi enää antaa urakkaa tai sen osia tehtäväksi toiselle urakoitsijalle. Tämä estää sen, että urakkaketjut eivät ole pitkiä, jolloin urakoitsijoiden vastuut ja velvoitteet harmaan talouden torjunnan ehkäisemiseksi on helpompi tarkastaa. Tästä ketjutuskiellosta voidaan poiketa vain ja ainoastaan painavasta syystä ja rakennuttajan kirjallisella luvalla. Esimerkiksi, jos pääurakoitsija on myynyt maanraken-

nustyöt aliurakoitsijalle, jolla ei ole omaa mittausryhmää. Tällöin on aliurakoitsijan ostettava mittaus alihankintana. Mikäli rakennuttaja ei anna tähän lupaa, on mittaus tilattava tai suoritettava pääurakoitsijan toimesta. Urakkaohjelman pohja on liitteenä 3

Urakan ketjuttamisen kieltäminen on saanut urakoitsijoilta paljon kritiikkiä. Tämä johtuu siitä, että aliurakat ovat kooltaan aika suuria ja siten vaikeasti kilpailutettavia.

5 Keinoja harmaan talouden ehkäisemiseksi

Tässä luvussa on ehdotuksia, joilla voitaisiin vähentää ja ehkäistä harmaata taloutta Suomessa ja rakennusprojekteissa. Ehdotukset on otettu eri mietinnöistä sekä pohdittu keinoja tilakeskuksen koulutuspäivillä.

5.1 Keinoja harmaan talouden ehkäisemiseksi Suomessa

Eduskunnan tarkastusvaliokunta julkaisi kesäkuussa 2010 mietinnän, jossa pyritään etsimään keinoja harmaan talouden ehkäisemiseksi. Tutkimuksessa, joka oli tehty eduskunnan tarkastusvaliokunnan toimesta vuonna 2009, huomattiin seuraavia epäkohtia. /31, s.4./

Lain mukaan ulkomaista työvoimaa on mahdollista käyttää Suomessa lain edellyttämällä tavalla. Verohallinnolla ei kuitenkaan ole nykyisen lainsäädännön puitteissa keinoja valvoa tehokkaasti Suomessa ilman kiinteää toimipaikkaa toimivia ulkomaisia yrityksiä ja niiden työntekijöitä, että täyttävätkö ne esimerkiksi kaikki vero- ja sosiaaliturvavelvoitteet, joita Suomen laki vaatii. Tämä on haitallista harmaan talouden ehkäisemisen kannalta ja varsinkin kilpailtaessa rakennushankkeista suomalaisen ja ulkomaisen yrityksen välillä. /31, s.4./

Rikosprosessiin joutumisen todennäköisyys ei jakaudu tasaisesti harmaaseen talouteen osallistuvien kesken. Harmaan talouden työntekijäporras jää pääsääntöisesti rikosoikeudellisten seuraamusten ulkopuolelle siinäkin tapauksessa, että se olisi pimeiden palkkojen lisäksi saanut perusteettomia sosiaalietuuksia. Harmaata taloutta hyväksikäyttävät on lainsäädännössä suljettu lähes kokonaan rikosoikeudellisen ja usein myös verotuksellisen vastuun ulkopuolelle. /31, s.4./

Törkeistäkin verorikoksista tuomituilla on 60–75 prosentin mahdollisuus selvitä joutumatta vankilaan. Valittamalla saa lainvoimaista tuomiota lykättyä 6–7 vuoden päähän rikoksen ilmitulosta. Syytetyn, asianomistajan, viranomaisten resurssien käytön, rikollisen toiminnan katkaisun ja seuraamusjärjestelmän yleisen estävän vaikutuksen kannalta tilanne on epätydyttävä. /31, s.4./

Näihin edellä mainittuihin ongelmiin esitetään kyseisessä Tarkastusvaliokunnan raportissa seuraavia toimintaehdotuksia ja muutoksia lähinnä lakiin harmaan talouden ehkäisemiseksi: /31, s.5./

1. Rakennusalan järjestäytyneiden yritysten neljännesvuosittain verohallinnolle antamat urakoitsijatiedot ja niitä täydentävät palkansaajatiedot olisi säädettävä pakollisiksi.
2. Ulkomainen työnantaja ja tämän Suomessa oleva edustaja on yhdessä suomalaisen työn teettäjän kanssa saatava yhteisvastuulliseksi ulkomaalaiselle Suomessa tehdystä työstä maksetuista palkoista perittävistä lähdeverosta ja ennakonpidätyksistä.
3. Tilaajavastuulain kehittäminen niin, että tilaajan vastuu ulottuu koko aliurakoitsijaketjuun sekä laajentamalla se työehtosopimusten tosiasialliseen noudattamiseen. Lisäksi laiminlyöntimaksua korotetaan ainakin törkeimmissä tapauksissa ja samalla kriminalisoidaan laiminlyönti.
4. Kaupparekisteritietojen tosiasiallinen julkisuuden toteuttaminen. Tämä tapahtuisi laajentamalla yritystietojärjestelmän tarjoamia tietoja.
5. Rahanpesun valvontaa varten saatujen tietojen mahdollisuus käyttää verovalvonnassa.
6. Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin toimintaa jatkavan Harmaan talouden selvityskeskukseen perustaminen ehkäisemään harmaata taloutta.
7. Verohallinnon oikeus suorittaa vertailutietotarkastuksia luottolaitoksissa.
8. Hallintarekisteröityjen arvopapereiden viranomaisjulkisuuden toteuttaminen.
9. Pörssin etävälittäjiltä toimiluvan edellytyksenä vaadittava sitoumus siitä, että ne toimittavat suomalaisia kaupankävijöitä koskevat tiedot verohallinnolle.
10. Rajoitetusti verovelvollisille maksettuja osinkoja koskeva menettely, jossa osingonsaajan yksilöintitietojen puuttuessa voidaan periä 15 prosentin suuruinen lähdevero, tulisi poistaa.
11. Suomen tulisi tarkastella kriittisesti verosopimusten osinkoja koskevia 0-verotilanteita ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin niiden poistamiseksi.
12. Kansainvälisen sijoitustoiminnan verovalvontaan erikoistuneen yksikön perustaminen Verohallintoon.
13. Pimeää palkkaa saaneiden työntekijöiden kohdalla tulisi ottaa käyttöön nykyistä täysimittaista rikosprosessia kevyempi menettely, esimerkiksi rangaistusmääräysmenettely.

14. Törkeistä vero- ja muista talousrikoksista määrättävien rangaistusten enimmäismäärän korottaminen neljästä vuodesta kuuteen vuoteen.
15. Talousrikosten hovioikeuskäsittelyn nopeuttaminen.
16. Esitutinnan ja syyttäjäportaan resursseista huolehtiminen asioiden kohtuullisen käsittelyajan turvaamiseksi.
17. Talousrikosasioiden käsittelyn keskittäminen niihin erikoistuneisiin tuomioistuimiin tai näiden osastoille.

5.2 Projektipankin hyödyntäminen ilmoitusmenettelyssä

Suomessa ollaan jo nyt menossa kohti tiiviimpää ilmoitusmenettelyä verottajalle. Esimerkiksi vuonna 2011 käyttöön otetun määräaikaisen ennakkoperintärekisterin ja 2012 voimaan tulleen veronumeron myötä. Myös sähköinen ilmoitusmenettely kehittyy jatkuvasti, mikä antaa edellytyksiä monien reaaliaikaisempien ilmoitusmenetelmien käyttöönottoon, kunhan Verohallinnon sähköiset järjestelmät yhtenäistyvät. /20, s.7./

Kuten edellä on mainittu, työnantajien on nykyisin ilmoitettava työntekijöiden nimet, palkat ja edut vuosittain Verohallinnolle, kun taas kuukausittain on annettava tiedoksi ainoastaan yhteismäärä maksetuista palkoista. Tanskassa, Virossa, Alankomaissa ja Unkarissa on otettu käyttöön järjestelmä, jossa työntekijäkohtaiset tiedot luovutetaan Verohallinnolle joka kuukausi. Vastaavanlainen järjestelmä tullaan lähitulevaisuudessa ottamaan käyttöön myös Ruotsissa ja Saksassa. /21, s.9./

Helsingin kaupungin tilakeskuksella on käytössään projektipankki, jonka uudistus on parhaillaan käynnissä. Projektipankkia käyttävät työmaan toimintatyökaluna rakennuskohteessa kaikki osapuolet suunnittelijasta, urakoitsijaan sekä tilaajaan. Projektipankkiin tehdään sähköinen kansio, jonne viedään kaikki harmaan talouden ehkäisemiseksi vaaditut dokumentit. Tähän kansioon voidaan antaa käyttöoikeus muun muassa verottajalle, rakennusliitolle, poliisille jne. Tämän johdosta Helsingin kaupungin rakennushankkeita voidaan seurata viranomaisten toimesta vaikka päivittäin.

5.3 Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin hankinnoissa

Helsingin kaupunki on julkaissut oppaan harmaan talouden torjumiseksi. Opasta on jaettu esimerkiksi kaikille tilakeskuksen projektityöntekijöille. Lisäksi ohjeet löytyvät projektipankista, jolloin ne ovat kaikkien tilakeskuksen sopimuskumppaneiden luettavissa. Opas on liitteenä 3

Oppaassa on kerrottu keskeiset asiat, jotka tulee huomioida, kun tehdään hankintoja Helsingin kaupungin nimissä. Keskeisiä asioita ovat mm. verojen maksusta, työehtosopimuksesta alihankintaketjun rajoittamisesta rakennusurakoissa.

Ohjeen on valmistanut Helsingin kaupungin talous- ja suunnittelukeskusta kaupungin hallitus päättää tarvittaessa kokouksissaan sellaiset muutokset, joilla torjuntaa voidaan edelleen tehostaa ja tuomaan tätä koskevan esityksen Kaupungin hallituksen päätettäväksi. Tällä hetkellä voimassa oleva versio on päivätty 19.12.2011.

5.4 Keinoja harmaan talouden ehkäisemiseksi rakennushankkeissa

Kaikki kohdassa 6.1 esitetyt keinot ehkäisisivät harmaata taloutta myös rakennushankkeissa. Lisäksi seuraavia keinoja voitaisiin ottaa käyttöön tai laajentaa niiden käyttö ainakin seuraavilla mahdollisilla tavoilla.

1. Urakkakilpailutusta muutettaisiin siten, että urakan valintaperuste ei olisi hinta, vaan pisteytys. Tällöin hinta ei olisi ainoa määräävä tekijä urakoitsijan valinnassa vaan urakkakilpailuun vaikuttaisi myös laatu. Yksi laadun mittari voisi olla tehokas toiminta harmaan talouden ehkäisemiseksi, myös siihen liittyvä vapaaehtoinen toiminta. Näitä toimintatapoja voisivat olla esimerkiksi urakan toteuttaminen omilla työntekijöillä (tai ainakin valtaosa urakasta), sähköinen työajanseuranta jne.

2. Vaatimus sähköisestä työajanseurannasta. Nykyisin markkinoilla on erilaisia järjestelmiä, joiden avulla voidaan seurata työntekijän työpaikalla viettämän työajan pituutta. Nämä niin sanotut kellokortit toimivat siten, että työntekijä leimaa itsensä kortin avulla sisälle työmaalle sinne tullessaan ja työmaalta poistuessaan leimaa itsensä taas ulos

työmaalta. Nämä työajan seurannasta saatavat tiedot voidaan toimittaa esimerkiksi verottajalle, jolloin sen on mahdollista valvoa verojen maksun oikeellisuutta.

3. Yhteisten tavoitteiden luominen eri toimijoiden kesken ja niihin sitoutuminen. Monissa palaverissa, joissa on käsitelty harmaata taloutta on ollut vallalla ajatus, että kaikki toimet ovat sallittuja, mikäli ne eivät koske omaa etujärjestöä eivätkä lisää omaa valvontaa tai työsuoritetta.

5.5 Harmaan talouden ehkäiseminen ATT:n ja tilakeskuksen hankkeissa

Opinnäytetyön tekoprosessin aikana syntyi viisi ehdotusta, joilla voitaisiin vähentää harmaata taloutta Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen hankkeissa. Ehdotukset ovat konkreettisia ja helposti toteutettavissa olevia.

1. Helsingin kaupunki käyttää rakennushankkeissaan projektipankkia, jonne viedään tietoa yksittäisen hankkeen hankekohtaisiin hakemistoihin. Tähän tallennettavaan informaatioon sisältyy esimerkiksi valokuvat, rakennuspiirustukset ja -suunnitelmat, työmaapäiväkirjat jne. Projektipankissa kunkin hankkeen toimijat on jaoteltu eri ryhmiksi ja annettu erilaisia oikeuksia hakemiston käyttöön. Tähän hakemistoon voisi tehdä hankekohtaisen kansion, jossa olisi reaaliaikaisesti mm. kulkulupaluettelot, listat rakennustyömaalla toimivista alihankkijoista jne. Näihin tietoihin voisi antaa lukuoikeudet eri viranomaisille, kuten esimerkiksi verottajalle, poliisille ja Rakennusliitolle.

2. Varsinkin tilakeskuksella on myös pienehköjä hankkeita, joita teetetään kilpailutetuilla urakoitsijoilla. Silloin kun urakan kokonaishinta on alle 150 000 euroa, urakka voidaan tilata ns. sopimuskumppanilta. Tätä kokonaishinnan ylärajaa voisi nostaa ylöspäin. Tällöin yhteistoiminta olisi enemmän kumppanuusmaista. Samalla kuitenkin vaadittaisiin sopimusurakoitsijoilta läpinäkyvämpää toimintaa ja tehostuneita toimintoja harmaan talouden torjumiseksi.

3. Koulutuksen lisäämistä harmaan talouden ehkäisemiseksi koko valvonta- ja tilaaja-portaassa. Koulutuksen tulee olla sisäistä koulutusta, jossa käydään läpi harmaan talouden torjuntakeinoja omissa hankkeissa, sekä yleistä koulutusta ja tietojen vaihtoa eri

osapuolten kanssa, kuten esimerkiksi verottajan, rakennusliiton, rakennusteollisuusliiton kanssa.

4. Harmaan talouden ehkäisemiseksi tehtäisiin oma prosessikuvaus, jota toteutettaisiin kokonaisvaltaisesti hankkeissa.

5. Konsulttien kanssa tehtävien sopimusten päivitys harmaan talouden osalta. Lisäksi tehtäväluetteloon lisättäisiin ne kaikki toimet, joita Helsingin kaupunki edellyttää harmaan talouden torjumiseksi.

6 Yhteenveto

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää harmaan talouden yleisyyttä kotimaisissa rakennushankkeissa ja pohtia harmaan talouden ehkäisemisen keinoja. Tätä varten on perehdyin lukuisiin aihetta käsitteleviin raportteihin ja mietintöihin. Lähdeselvitys osoitti, että harmaa talous on henkilö- ja euromääräisesti mitattuna hyvin yleistä rakennusalalla verrattuna muihin aloihin.

ATT:n ja tilakeskuksen piiriin kuuluvien rakennushankkeiden harmaan talouden yleisyydestä ei ole olemassa tarkkoja selvityksiä. Arvio on, että harmaata taloutta esiintyy ATT:n ja tilakeskuksen hankkeissa vähemmän kuin rakennusalalla yleensä. Tämä johtuu siitä, että valvonta ATT:n ja tilakeskuksen hankkeissa on pätevää ja siitä, että resursseja on myös kohdistettu harmaan talouden ehkäisyyn. Harmaan talouden ehkäisyä on edistetty ATT:lla rakennusvalvojen ja projektipäälliköiden koulutuksella ja tilakeskuksella hankkimalla resursseja ostopalveluina sopimuskumppaneilta. Arvio pienemmästä harmaan talouden esiintymisestä ATT:n ja tilakeskuksen hankkeissa perustuu myös hankkeiden tarkastusraportteihin (salaisia) sekä verottajan ristiin ajoihin.

Harmaan talouden ehkäisemisen keinot ovat hyvin käytössä ATT:lla ja tilakeskuksella, mikä edesauttaa havaitsemaan harmaan talouden toimijat rakennushankkeissa ja siten myös poistamaan ja vähentämään harmaata taloutta. Myös resursseja harmaan talouden kitkemiseksi on pyritty lisäämään ATT:llä ja tilakeskuksella, tosin silti niiden riittämyys on edelleen ongelma. Lisäksi monissa keskusteluissa on noussut esiin konkreettisten keinojen vähyys vähentää harmaata taloutta. Tähän ongelmaan helpotusta voisi tuoda yhteistyön lisääminen eri toimijoiden kanssa. Tällöin tieto ja taito siirtyisivät eri organisaatiosta toiseen, jolloin kaikki mahdolliset keinot olisivat tehokkaammin tiedossa ja käytössä.

Tässä opinnäytetyössä käytetyissä ATT:n ja tilakeskuksen sisäisen lähdeaineiston harmaata taloutta käsittelevissä tarkasteluissa ei rakennusfirmojen välinen kilpailu rakennusurakoista noussut kovinkaan suureen rooliin, mikä on yllätys. Ennakolta oli oletettavaa, että harmaan talouden ongelmien katsotaan usein johtuvan rakennusurakoista käytävästä kilpailusta. Näin ei kuitenkaan lähteiden perusteella voinut päätellä. Joistakin aiheesta ammattikeskusteluista tuli ilmi, että joillakin yksittäisillä toimijoilla vaikutti olevan tavoitteena lyhytaikainen voitto pikemminkin kuin kokonaistaloudellinen toiminta. Tämän urakkakilpailun pienen roolin harmaan talouden riskinaiheuttajana johtuvan osaltaan siitä, että rakennusurakat, joita ATT ja tilakeskus tilaavat ovat melko suuria.

Siksi näihin urakoihin myös valikoituu alan suurimpia ammattilaisia, jotka pyrkivät vähentämään harmaata taloutta jo omissa laatujärjestelmissään.

Harmaan talouden torjunta on noussut yhdeksi eduskunnan kärkihankkeeksi, mikä johtuu ilmiön yleisyydestä Suomessa. Helsingin kaupunki on osaltaan orientoitunut vastaamaan niihin haasteisiin, joita harmaa talous aiheuttaa kansantaloudelle Suomessa. Suomen lain tarjoama keinovalikoima harmaan talouden ehkäisemiseksi Suomessa on varsin laaja. Näiden keinojen lisäksi ATT ja tilakeskus ovat oma-aloitteisesti ottaneet muitakin keinoja käyttöön. Nämä toimet ovat osaltaan vähentäneet harmaan talouden yleisyyttä ATT:n ja tilakeskuksen hankkeissa.

Opintäytetyöhön on koottu useita eri keinoja vähentää harmaata taloutta ATT:lla ja tilakeskuksella. Käytännön tasolla tämä on myös johtanut joihinkin toimintatapojen muutoksiin, esimerkiksi tilakeskuksen projektipankkiin on tulossa oma hakemistonsa harmaan talouden ehkäisemiseksi. Lisäksi tilakeskus on päivittämässä omia hankintaprosessejaan, joihin on tulossa harmaasta taloudesta kohta, jossa on lyhyesti kuvattu velvoitteet, joita tilakeskus vaatii urakoitsijoilta sekä yhteistyökumppaneilta.

Opinnäytetyö on auttanut ymmärtämään ja huomioimaan harmaan talouden vaikutusta, myös niissä hankkeissa, joissa ATT ja tilakeskus on toiminut. Voisi kiteyttää opin yhteen virkkeeseen: Mikäli yrityksen laatuasiat ovat kunnossa ja niitä noudatetaan työmaalla, on myös harmaan talouden ehkäisy hoidettu kunnolla. Tämä toimii myös toisin päin.

Lähteet

- /1/ Vero Harmaan, 2011. Harmaan talouden selvitysyksikkö. Talouden tilannekuva 4/2011,
- /2/ Tilastokeskus 2008, Suomen piilotalous, Raportti Suomen piilotaloudesta 30.6.2008 Liite 2
- /3/ Maailmanpankki 2010. Raportti globaaleista talousnäköymistä, kriiseistä rahoituksesta ja kasvusta (Global Economic Prospects – Crisis, Finance and Growth”)
- /4/ Suomen eduskunta 2010, tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010.
- /5/ Tilastokeskus, 2012. kansantalouden tilinpito 2012.
- /6/ RAKLI:n tiedote 22.1.2011.
- /7/ Yrittäjät. 2013 Verkkojulkaisu <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/verotjarahat/verotus/henkiloverotus/ansiotulo/> Luettu 24.4.2013
- /8/ Suomen Eduskunta, 2012. Tarkastusvaliokunnan mietintö 9/2010 Harmaan talouden katvealueet.
- /9/ Mykkänen, Risto. 2011. Rakennusalan kansainvälistyminen rakennuttajan näkökulmasta. Seminaari 15.2.2011
- /10/ Aittoniemi, Veli-Matti. 2010. Harmaa talous tiedotustilaisuus 14.12.2010
- /11/ Lith, Pekka. 2010. Rakentamisen harmaa talous. Tilastonäkemyks rakennusalan harmaan talouden painopistealueista, ilmenemismuodoista ja laskinallisesta laajuudesta. 20.5.2010
- /12/ Gummerus Oy 2002 Uusi Suomalainen sivistyssanakirja: Gummerus 2002
- /13/ Häkkinen Mika 2013: Riskien hallinnan asiantuntija Helsingin kaupunki talous ja suunnittelukeskus 22.4.2013

- /14/ Muinonen, Pekka. 2011. Ylitarkastaja Harmaa talous torjunnan kohteena. Torjuntapalaveri 7.6.2011
- /15/ Keskusrikospoliisi. 2010. Rakennusalan yrityksiin kohdistuva ja niiden hyödyntävän rikollisuuden teematilannekuva 19.4.2010
- /16/ Suomen Eduskunta. 2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi arvonnäisäveronlain muuttamisesta HE 41/2010 vp.
- /17/ Tilaajavastuu.fi. 2010. Rakenna reilusti. Ohjeita harmaan talouden torjuntaan kiinteistö- ja rakentamispalveluiden tilaajalle.
- /18/ OECD. 2002. Harmaan talouden mittausmenetelmiä kansantaloudessa käsittelevä ohje. OECD 2002,
- /19/ Risto, Walden.2010. Kauppatieteiden lisensiaatti. Harmaa talous - ilmiö, rakenteet, vaikutukset ja torjunta 15.11.2010.
- /20/ Helsingin kaupungin tarkastuslautakunta. 2010. Harmaan talouden tila ja torjunta Helsingin kaupunkikonsernissa, Helsingin kaupunki
- /21/ Helsingin kaupungin. 2011. Talousarvio 2012 ja taloussuunnitelma 2012–2014
- /20/ Helsingin kaupunki. 2012. Harmaan talouden tila ja torjunta Helsingin kaupunkikonsernissa. 2010.
- /21/ Helsingin kaupunki. 2011. Harmaan talouden seurantaraportti 1/2011.
- /22/ Tilaajavastuulaki ja hankintalaki: Suuntaviivoja tilaajavastuulain ja hankintalain velvoitteiden yhteensovittamiseen Julkisten hankintojen neuvontayksikkö Helsinki 7.7.2008
- /23/ Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa, käytettäessä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061233>
- /24/ Vero 2012 HARMAAN TALOUDEN SELVITYSYKSIKKÖ

- /25/ Helsingin kaupunki. 2013. Harmaan talouden seurantaraportti 3/2012.
- /26/ Helsingin kaupunki. 2012. Harmaan talouden seurantaraportti 1/2012
- /27/ Vero. 2013. Veronumero. <http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Veronumero> Luettu 21.3.2013
- /28/ Lammi, Risto ja Vepsäläinen, Jussi. 2010 Helsingin kaupunki. Hankintakäsikirja
- /29/ Helsingin kaupunki. 2011 Kaupunginhallituksen kokous 19.12.2011 (1144 §)
- /30/ Rakennusteollisuus RT ry, Rakennusliitto ry, Ammattiliitto Pro. 2013. Opas ulkomaalaisen työskentelystä suomessa. <http://www.rakennusteollisuus.fi/RT/Ty%F6markkinat/Opas+ulkomaalaisten+ty%F6skentelyst%E4+Suomessa/>
- /31/ Hirvonen, M., Lith, G., Walden, R., 2010. Suomen kansainvälistyvä harmaa talous
- /32/ www.tilaajavastuu.fi Luettu 18.4.2013
- /33/ Markkinaoikeuden päätös Nro 216/2012
- /34/ Helsingin kaupunki. 2011. Harmaan talouden seurantaraportti 2/2011
- /35/ Helsingin kaupunki. 2012. Harmaan talouden seurantaraportti 3/2011
- /36/ Helsingin kaupunki. 2012. Harmaan talouden seurantaraportti 4/2011
- /37/ Helsingin kaupunki. 2012. Harmaan talouden seurantaraportti 2/2012
- /38/ Helsingin kaupunki. 2013. Harmaan talouden seurantaraportti 4/2012
- /39/ A Handbook. 2002. Measuring the Non-Observed Economy. OECD 2002.
- /40/ Helsingin kaupunki. 2011. Toimintakertomus. 2011. Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimikunta
- /41/ Helsingin kaupunki. 2012. Toimintakertomus. 2010. Helsingin kaupungin kiinteistövirasto
- /42/ Veroprosentti laskuri <http://prosentti.vero.fi/VPL2013/Sivut/Aloitus.aspx> luettu 24.4.2013

- /42/ Tilastokeskus
http://www.stat.fi/til/tyti/2011/13/tyti_2011_13_2012-03-09_kat_004_fi.html 24.4.2013
- /43/ Verohallinnon vuosikertomus 2011
<http://www.vero.fi/download/noname/%7B057E4D4E-FDA1-4722-9606-77E796EC57FB%7D/7512> Luettu 24.4.2013
- /44/ Johansson Maarit 2013; Hankinta asiantuntija Kiinteistövirasto tilakeskus keskustelu 17.4.2013
- /45/ Mykkänen Risto 2013; Rakennuttamisjohtaja Helsingin kaupunki Asunto-
tuotantotoimisto keskustelu 18.4.2013
- /46/ Santala Petri 2013; Työmaavalvoja Helsingin kaupunki Asuntotuotanto-
toimisto keskustelu 18.4.2013
- /47/ Heikkinen, Riikka. 2011. Harmaan talouden tilannekuva 1/2012
- /48/ Lahtinen, Heidi. 2013. Oikeustieteenmaisteri varatuomari. Asiamies, Hel-
singin kaupunki hallintokeskus oikeuspalvelut. Keskustelu 29.4.2013
- /49/ Julkiset hankinnat.2013. [http://www.ptcs.fi/fi/hankintaohje-yrityksille-
tarjoaja-ja-ehdokaas](http://www.ptcs.fi/fi/hankintaohje-yrityksille-tarjoaja-ja-ehdokaas) Luettu 29.4.2013
- /50/ Häkkinen Mika. 2013. Helsingin-kaupunki. Talous- ja suunnittelukeskus
riskienhallinnan asiantuntija. Keskustelu 19.4.2013

Taulukot Asuntotuotantotoimiston ja tilakeskuksen ristiin ajoista vuodelta 2011 ja 2012 Taulukot ovat harmaantalouden seurantaraportista.

Taulukot viittaavat kappaleeseen 3.6 sivulle 20. Taulukoista on tehty sivulle 20 ja 21 koontitaulukko

1.1.2011 - 31.3.2011	
TAPAUSLAJIT	Kiinteistövirasto
Passivoitu	1
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	5
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	3
Verovelka yli 10 000 euroa	28
Verovelkaa, maksusuunnitelma	11
Perintäeste	2
Konkurssivaiheita	5
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	1
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	13
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	8
Työnantajarekisterissä - arvioitu	7
KOHDEASIAKKAAT, LKM	491
SEULOUTUNEET, LKM	50
SEULONTAPROSENTTI	10 %

lähde /26 s. 39/

1.1.2011 - 31.3.2011	
TAPAUSLAJIT	Asuntotuotantotoimisto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	1
Verovelka yli 10 000 euroa	6
Verovelkaa, maksusuunnitelma	3
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	3
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	3
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	119
SEULOUTUNEET, LKM	11
SEULONTAPROSENTTI	9 %

lähde /26 s. 33/

1.4.2011 – 30.6.2011	
TAPAUSLAJIT	Kiinteistövirasto
Passivoitu	1
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	8
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	5
Verovelka yli 10 000 euroa	29
Verovelkaa, maksusuunnitelma	5
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	4
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	2
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	9
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	5
Työnantajarekisterissä - arvioitu	4
KOHDEASIAKKAAT, LKM	509
SEULOUTUNEET, LKM	41
SEULONTAPROSENTTI	8 %

Lähde /34 s. 41/

1.4.2011 – 30.6.2011	
TAPAUSLAJIT	Asuntotuotantotoimisto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	2
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	1
Verovelka yli 10 000 euroa	3
Verovelkaa, maksusuunnitelma	
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	1
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	1
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	2
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	123
SEULOUTUNEET, LKM	7
SEULONTAPROSENTTI	6 %

Lähde /34 s. 59/

1.7.2011 – 30.9.2011	
TAPAUSLAJIT	Kiinteistövirasto
Passivoitu	1
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	6
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	4
Verovelka yli 10 000 euroa	20
Verovelkaa, maksusuunnitelma	5
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	1
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	3
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	4
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	7
Työnantajarekisterissä - arvioitu	4
KOHDEASIAKKAAT, LKM	493
SEULOUTUNEET, LKM	34
SEULONTAPROSENTTI	7 %

Lähde /35 s. 40/

1.7.2011 – 30.9.2011	
TAPAUSLAJIT	Asuntotuotantotoimisto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	1
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	1
Verovelkaa, maksusuunnitelma	
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	3
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	1
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	2
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	122
SEULOUTUNEET, LKM	7
SEULONTAPROSENTTI	6 %

Lähde /35 s. 61/

Kiinteistövirasto tilakeskus 1.10.2011 – 31.12.2011

TAPAUSLAJIT	
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	3
Verovelka yli 10 000 euroa	23
Verovelkaa, maksusuunnitelma	9
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	3
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	2
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	7
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	4
Työnantajarekisterissä - arvioitu	1
KOHDEASIAKKAAT, LKM	591
SEULOUTUNEET, LKM	37
SEULONTAPROSENTTI	6 %

lähde /36 s. 43/

Asuntotuotantotoimisto 1.10.2011 – 31.12.2011

1.10.2011 - 31.12.2011	
TAPAUSLAJIT	
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	3
Verovelka yli 10 000 euroa	5
Verovelkaa, maksusuunnitelma	1
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	2
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	1
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	1
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	3
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	158
SEULOUTUNEET, LKM	13
SEULONTAPROSENTTI	8 %

/lähde /36 s. 61/

1.1. - 31.3.2012	
TAPAUSLAJIT	Kiinteistövirasto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	1
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	6
Verovelkaa, maksusuunnitelma	1
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	2
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	1
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	82
SEULOUTUNEET, LKM	7
SEULONTAPROSENTTI	9 %

lähde /26 s. 39/

1.1.- 31.3.2012	
TAPAUSLAJIT	Asuntotuotantotoimisto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	
Verovelkaa, maksusuunnitelma	
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	71
SEULOUTUNEET, LKM	-
SEULONTAPROSENTTI	0 %

lähde /26 s. 30/

1.4.-30.6.2012	
TAPAUSLAJIT	Kiinteistövirasto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	2
Verovelkaa, maksusuunnitelma	
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	2
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	83
SEULOUTUNEET, LKM	4
SEULONTAPROSENTTI	5 %

lähde /37 s. 36/

1.4.-30.6.2012	
TAPAUSLAJIT	Asuntotuotantotoimisto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	2
Verovelkaa, maksusuunnitelma	1
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	1
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	65
SEULOUTUNEET, LKM	2
SEULONTAPROSENTTI	3 %

lähde /37 s. 30/

1.7.-30.9.2012	
TAPAUSLAJIT	Kiinteistövirasto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	
Verovelkaa, maksusuunnitelma	
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	1
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	70
SEULOUTUNEET, LKM	1
SEULONTAPROSENTTI	1 %

Lähde /25 s.29/

1.7.-30.9.2012	
TAPAUSLAJIT	Asuntotuotantotoimisto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	1
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	1
Verovelka yli 10 000 euroa	3
Verovelkaa, maksusuunnitelma	1
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	1
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	65
SEULOUTUNEET, LKM	4
SEULONTAPROSENTTI	6 %

Lähde /25 s.24/

1.10.- 31.12.2012	
TAPAUSLAJIT	Kiinteistövirasto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	
Verovelkaa, maksusuunnitelma	
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	1
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	84
SEULOUTUNEET, LKM	1
SEULONTAPROSENTTI	1 %

Lähde /38 s.29/

1.10.- 31.12.2012	
TAPAUSLAJIT	Asuntotuotantotoimisto
Passivoitu	
Ennakonperintärekisteri - ei rekisterissä	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei rekisterissä	
Verovelka yli 10 000 euroa	
Verovelkaa, maksusuunnitelma	
Perintäeste	
Konkurssivaiheita	
Arvonlisäverovelvollisuus - ei toimintaa	
Arvonlisäverovelvollisuus - arvioitu	
Työnantajarekisterissä - ei palkanmaksua	
Työnantajarekisterissä - arvioitu	
KOHDEASIAKKAAT, LKM	74
SEULOUTUNEET, LKM	5
SEULONTAPROSENTTI	7 %

Lähde /38 s.24/

Helsingin kaupunki

Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin kaupunkikonsernin hankinnoissa

Sisällysluettelo

1 LUKU	Soveltamisala	3
1.1	Määritelmät	3
1.2	Tilajavastuulain soveltamisalaan kuuluvat hankinnat	3
1.3	Tilajavastuulain (22.12.2006/1233) soveltamisalaan kuulumattomat hankinnat	4
1.4	Perusteet lukujen 2–6 soveltamatta jättämiselle	4
1.5	Kulunvalvonta ja henkilötunnisteet (9 Luku), alihankinnan ketjuttamisen rajoittaminen (10 Luku) ja tietojen luovuttaminen Verohallinnolle (11 Luku)	4
1.6	Yhteishankinnat	4
2 LUKU	Kauppa-, ennakkoperintä-, työnantaja- ja arvonlisävelvollisten rekisteriin rekisteröitymisen selvittäminen hankinnan yhteydessä	5
2.1	Menettely	5
2.2	Hankintailmoituksen tai tarjouspyynnön ehto	8
3 LUKU	Verojen ja lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen selvittäminen hankinnan yhteydessä	10
3.1	Menettely	10
3.2	Hankintailmoituksen tai tarjouspyynnön ehto	11
4 LUKU	Verojen ja lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen selvittäminen sopimussuhteen aikana	12
4.1	Menettely	12
4.2	Hankintasopimuksen ehto	12
5 LUKU	Työhön sovellettavan työehtosopimuksen tai keskeisten työehtojen selvittäminen hankinnan yhteydessä	14
5.1	Menettely	14
5.2	Hankintailmoituksen tai tarjouspyynnön ehto	15
6 LUKU	Selvitysten säilyttäminen	16
7 LUKU	Ulkomaisen työntekijän työnteko-oikeuden peruste	17
8 LUKU	Poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset	19
9 LUKU	Kulunvalvonta ja henkilötunnisteet	20
10 LUKU	Alihankinnan ketjuttamisen rajoittaminen rakennusurakoissa	22
11 LUKU	Tietojen luovuttaminen Verohallinnolle	24
11.1	Palveluhankinnat	24
11.2	Urakkasopimukset	25
11.3	Kulukulup tiedot	26
12 LUKU	Ohjeen voimassaolo	27
LIITE 1	Kulukulupaluettelo	28

Soveltamisala

1.1 Määritelmät

Tässä ohjeessa tarkoitetaan hankintasäädöksillä lakia julkisista hankinnoista (hankintalaki) ja lakia vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista (erityisalojen hankintalaki).

1.2 Tilaajavastuulain soveltamisalaan kuuluvat hankinnat

Ohjeen 2–6 lukuja on sovellettava tilaajavastuulain (22.12.2006/1233) soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa. Tilaajavastuulakia on sovellettava, kun

- tehdään hankinta, joka koskee vuokratun työntekijän käyttämistä,
- tehdään hankinta, jossa kaupunkikonsernin työtiloissa tai työkohteessa työskentelee konsernin sopimuskumppanin palveluksessa oleva työntekijä, jonka työtehtävät liittyvät kaupunkikonsernin toiminnassa tavanomaisesti suoritettaviin työtehtäviin tai konsernin tavanomaiseen toimintaan liittyviin kuljetuksiin tai
- tehdään rakentamista tai rakentamiseen liittyvää korjaus-, hoito- tai kunnossapitoa koskeva hankinta.

Edellä mainituissa tapauksissa 2–6 lukuja ei kuitenkaan sovelleta, jos

- vuokratun työntekijän tai työntekijöiden työskentely kestää yhteensä enintään 10 työpäivää tai
- hankintasopimuksen vastikkeen arvo ilman arvonlisäveroa on alle 7500 euroa.

1.3 Tilajavastuulain (22.12.2006/1233) soveltamisalaan kuulumattomat hankinnat

Hankinnoissa, jotka ylittävät niille hankintasäädöksissä säädettyt kynnyksarvot, on noudatettava ohjeen 2, 3, 4 ja 6 lukuja.

Hankinnoissa, jotka alittavat niille hankintasäädöksissä säädettyt kynnyksarvot, on noudatettava ohjeen 2, 3, 4 ja 6 lukuja siltä osin kuin hankintayksikkö pitää sitä tarpeellisena ottaen huomioon hankinnan arvon, laadun ja laajuuden.

Ohjetta ei sovelleta omana työnä toteutettaviin eikä myöskään sellaisiin hankintoihin, jotka jäävät hankintasäädösten soveltamisalan ulkopuolelle muulla perusteella kuin kynnyksarvon alittumisen johdosta, esimerkiksi hankintoihin hankintayksikön sidosyksiköltä (in-house -hankinta).

1.4 Perusteet lukujen 2–6 soveltamatta jättämiselle

Lukuja 2–6 ei tarvitse soveltaa, jos hankintayksiköllä on perusteltu syy luottaa tulevan sopijapuolen täyttävän lakisääteiset velvollisuutensa sillä perusteella, että sopimuspuoli on valtio, kunta, kuntayhtymä, Ahvenanmaan maankunnan kunta tai kuntayhtymä, seurakunta, seurakuntayhtymä, Kansaneläkelaitos tai Suomen Pankki, osakeyhtiölaissa tarkoitettu julkinen osakeyhtiö, valtion liikelaitos tai sen kokonaan omistama yhtiö, kunnan tai kuntayhtymän kokonaan omistama yksityisoikeudellinen yhteisö tai yhtiö taikka vastaava ulkomainen yhteisö tai yritys.

1.5 Kulunvalvonta ja henkilötunnisteet (9 Luku), alihankinnan ketjuttamisen rajoittaminen (10 Luku) ja tietojen luovuttaminen Verohallinnolle (11 Luku)

Ohjeen 9–11 lukujen soveltamisala on määritelty kyseisissä luvuissa.

1.6 Yhteishankinnat

Kaupungin yhteishankinnoissa hankinnan kilpailuttava yhteishankintayksikkö huolehtii tämän ohjeen noudattamisesta.

Kauppa-, ennakkoperintä-, työnantaja- ja arvonlisävelvollisten rekisteriin rekisteröitymisen selvittäminen hankinnan yhteydessä

2.1 Menettely

Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä

Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä on Verohallituksen ja Patentti- ja rekisterihallituksen yhdessä ylläpitämä tietojärjestelmä, johon merkitään yritykset, jotka ovat merkitty

- kaupparekisteriin,
- säätiörekisteriin,
- arvonlisävelvollisten rekisteriin,
- ennakkoperintärekisteriin tai
- työnantajarekisteriin.

Tilaajavastuu.fi-palvelu

Tilaajavastuu.fi -palvelu on internetissä toimiva palvelu tilaajavastuulain edellyttämien tietojen selvittämisessä ja raportoinnissa. Palvelusta saa hankittua tilaajavastuulain edellyttämät palvelun toimittajaa koskevat tiedot, joita em. lain mukaan ovat ennakkoperintä-, työnantaja-, kaupparekisteri- ja alv-rekisteriotteet sekä selvitykset verojen ja lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisesta sekä työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai niiden keskeisistä ehdoista. Yritysten vero- ja työeläketiedot päivittyvät palveluun suoraan Verohallinnosta ja työeläkeyhtiöistä noin kuukauden välein työeläkeyhtiöstä riippuen.

Tilajavastuulain edellyttämien raporttien lisäksi Tilajavastuu.fi -palvelu seuraa valittujen toimittajien velvoitteiden noudattamista automaattisesti. Tilaja saa sähköpostitse ilmoituksen, mikäli toimittajan tiedoissa on huomautettavaa. Palvelusta löytyy n. 6 000 yrityksen tilajavastuuraportit. Helsingin kaupunki on tehnyt konsernitasoisen määräaikaisten sopimuksen (kaupunginjohtajisto 12.10.2011 (§23) palvelun käytöstä vuoden 2012 loppuun saakka.

Kaupparekisteri

Yksityinen elinkeinonharjoittaja on velvollinen tekemään perusilmoituksen kaupparekisteriin, jos

- hän harjoittaa luvanvaraista elinkeinoa (laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta 3 §),
- hänellä on elinkeinotoimintaa varten pysyvä toimipaikka eli omasta asunnosta erillinen liiketila tai
- hänen palveluksessaan on muu henkilö kuin aviopuoliso tai hänen alaikäinen tai muuten holhouksenalainen lapsi tai lapsenlapsi.

Maatilatalouden tai kalastuksen harjoittaja ei ole ilmoitusvelvollinen.

Avoimen- ja kommandiittiyhtiön sekä osakeyhtiön on tehtävä aina perusilmoitus kaupparekisteriin.

Ennakkoperintärekisteri

Ennakkoperintärekisteriin merkitään se, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa, maataloutta tai muuta tulonhankkimistoimintaa, josta saatavaa suoritusta ei ole pidettävä palkkana eikä urheilijan palkkiona. Kun elinkeinonharjoittaja tai yritys on merkitty ennakkoperintärekisteriin, hankintayksikön ei tarvitse toimittaa ennakonpidätystä maksamistaan työkorvauksista. Kaupunki ei kuitenkaan voi edellyttää, että sen kanssa kaupaa työsuorituksilla tekevät toimittajat kuuluvat ennakkoperintärekisteriin. Jos toimittajaa ei ole merkitty ennakkoperintärekisteriin, työkorvausten palkkionmaksussa on noudatettava kaupungin pysyväispäätöskokoelmassa julkaistavia ohjeita.

Arvonlisävelvollisten rekisteri

Lähtökohtaisesti kaikki Suomessa liiketoiminnan muodossa tapahtuva tavaroiden ja palvelujen myynti on arvonlisäverovelvollista, mutta säännöstä on lukuisia poikkeuksia. Esimerkiksi terveyden- ja sairaanhoitopalvelun sekä sosiaalihuoltona tapahtuvasta palvelujen myynnistä ei suoriteta veroa.

Velvollinen suorittamaan veroa on tavarain tai palvelun myyjä. Jos ulkomaalaisella ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa eikä hän ole hakeutunut verovelvolliseksi, verovelvollinen ulkomaalaisen Suomessa myymistä tavaroista ja palveluista on ostaja (käännetty verovelvollisuus).

Arvonlisäverovelvollista liiketoimintaa harjoittavan on tehtävä ennen toiminnan aloittamista ilmoitus verohallintoon. Ilmoituksen perusteella yritys merkitään arvonlisäverovelvollisten rekisteriin. Vähäinen liiketoiminta on jätetty arvonlisäverotuksen ulkopuolelle. Jos tilikauden liikevaihto on alle 8 500 euroa, yritys ei ole verovelvollinen eikä tämän tarvitse ilmoittautua rekisteriin.

Työnantajarekisteri

Työnantaja, joka aloittaa säännöllisen palkanmaksun, on velvollinen ilmoittautumaan työnantajarekisteriin. Kaupunki edellyttää, että sen kanssa kauppa käyvät ja työntekijöilleen säännöllisesti palkkaa maksavat yritykset kuuluvat työnantajarekisteriin.

Rekisteröitymisen selvittäminen

Hankintayksikön on selvitettävä rekisteröityminen edellä mainittuihin rekistereihin ennen hankintapäätöksen tekemistä sen tarjoajan osalta, joka alustavan tarjousvertailun mukaan on voittamassa tarjouskilpailun. Hankintayksikön on selvitettävä tilaajavastuulain mukaiset selvitykset myös alihankintaketjujen osalta.

Mikäli yritys ei ole rekisteröitynyt edellä mainittuihin rekistereihin, yrityksen tulee selvittää ne seikat, joista rekisteröimättömyys johtuu. Jos perustelut ovat lainmukaisia, kaupunki hyväksyy rekisteröimättömyyden.

Hankintayksikön on itse tarkistettava tarjoajan rekisteröityminen kauppa-, ennakkopöytä-, arvonlisävelvollisten ja työnantajarekisteriin yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä

(<http://www.ytj.fi/>) tai pyydettyä tarjoajaa toimittamaan tarvittavat selvitykset määräaikaan mennessä. Tarkistuksesta on tulostettava dokumentti hankinta-asiakirjoihin. Rekisteröitymisen tarkistamisen voi tehdä myös Tilajavastuu.fi / Valvoja-palvelun kautta, mikäli yritys on rekisteröitynyt Luotettava Kumppani-palveluun. Valvoja-palveluun jää tarkistamisesta historiatiedot, eikä selvityksiä ole tarpeen muulla tavoin arkistoida. Jos ulkomaalaista tarjoajaa ei ole merkitty em. rekistereihin, hankintayksikön on pyydetävä tätä toimittamaan selvitys sijoittumisensa lainsäädännön mukaisesta rekisteröitymisestä. Selvitykset tulee toimittaa suomen kielellä. Mikäli ulkomaisella yrityksellä ei ole y-tunnusta, tarjoajan tulisi ilmoittaa muu yrityksen käyttämä identifiointitunniste.

Rekisteröitymisen selvittäminen on tarpeen, jotta hankintayksikkö voi varmistua, että tarjoaja täyttää vero-oikeudelliset ja työnantajavelvoituksensa.

Lisäksi hankintayksikön on pyydetävä tai itse tarkistettava kaupparekisteriote siltä tarjoajalta, joka alustavan tarjousvertailun mukaan on voittamassa tarjouskilpailun. Kaupparekisteriotteessa on merkintä, jos tarjoaja tai sen johtohenkilö määrätty liiketoimintakieltoon, jolloin hankintayksikön on suljettava tarjoaja tarjouskilpailusta.

Tarjoajalta pyydettyjen selvitysten on oltava hankintayksikön käytettävissä ennen hankintapäätöksen tekemistä, joten niiden toimittamiselle on asetettava määräaika.

Jos tarjoaja ei ole rekisteröitynyt edellä esitetyn mukaisesti yritys- ja yhteisötietojärjestelmään, vaikka lainsäädäntö tätä häneltä edellyttää, tai jos tarjoaja ei toimita selvitystä rekisteröimättömyyden perusteesta tai kaupparekisteriotetta tai jos ulkomainen ehdokas ei toimita vaadittua suomenkielistä selvitystä, suljetaan tarjoaja pois tarjouskilpailusta.

Jos tarjoaja suljetaan tarjouskilpailun ulkopuolelle, alustava tarjousvertailu on tehtävä uudelleen ja edellä kerrotut selvitykset on tehtävä sitä tarjoajaa koskien ja pyydetävä siltä tarjoajalta, joka uuden vertailun perusteella voittaisi tarjouskilpailun.

Suorahankinnassa hankintayksikön on hankittava edellä esitetyt selvitykset siinä yhteydessä, kun toimittaja valitaan mukaan hankintamenettelyyn.

2.2 Hankintailmoituksen tai tarjouspyynnön ehto

Edellä 2.1 kohdassa kerrottujen tietojen saamiseksi on hankintailmoitukseen tai tarjouspyyntöön sisällytettävä seuraava ehto:

Tarjoajan on oltava rekisteröitynyt kaupparekisteriin, ennakkoperintälain mukaiseen ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisäverolain mukaiseen arvonlisävelvollisten rekisteriin ennen kuin hankintayksikkö tekee hankintapäätöksen, jos lainsäädäntö edellyttää rekisteröitymistä.

Hankintayksikkö itse tarkistaa tarjoajien rekisteröitymisen yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä / Tilaajavastuu.fi-palvelusta tai tarjoaja toimittaa hankintayksikön pyynnöstä tarvittavat tiedot. Jos tarjoaja ei ole rekisteröitynyt edellä mainittuihin rekistereihin, on tämän toimitettava hankintayksikön pyynnöstä ja esitetyssä määräajassa selvitys rekisteröitymättömyyden perusteista.

Lisäksi tarjoajan on toimitettava pyynnöstä ja siinä esitetyssä määräajassa hankintayksikölle tarjoajaa koskeva kaupparekisteriote.

Ulkomaisen tarjoajan on toimitettava pyynnöstä ja siinä esitetyssä määräajassa suomenkieliset vastaavat tiedot sijoittumismaansa lainsäädännön mukaisella rekisterinotteella tai vastaavalla todistuksella tai muulla yleisesti hyväksytyllä tavalla.

Selvitykset eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia niiden tilaajalle jättämispäivästä laskettuna.

Tarjoaja suljetaan tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos

- *tarjoajana on elinkeinonharjoittaja tai yritys, jonka yhtiömies taikka hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa oleva henkilö on määrätty liiketoimintakieltoon,*
- *tarjoajaa ei ole merkitty kaupparekisteriin, ennakkoperintälain mukaiseen ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisäverolain mukaiseen arvonlisävelvollisten rekisteriin, jos laki edellyttää tällaista rekisteröitymistä tai*
- *tarjoaja ei toimita tämän kohdan mukaista suomenkielistä selvitystä pyynnössä esitetyssä määräajassa.*

3 LUKU

Verojen ja lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen selvittäminen hankinnan yhteydessä

3.1 Menettely

Suomalaisen tarjoajan on osoitettava maksaneensa verot ja eläkevakuutusmaksut esittämällä hankintayksikölle ao. viranomaisen antama todistus. Ulkomaisten tarjoajien tulee toimittaa vastaavat suomenkieliset selvitykset sijoittumismaansa lainsäädännön mukaisesti.

Hankintayksikön on pyydettävä tai tarkistettava Tilaa javastuu.fi –palvelun kautta edellä kerrotut selvitykset alustavan tarjousten vertailun jälkeen siltä tarjoajalta, joka vertailun perusteella tulisi voittamaan tarjouskilpailun. Selvitys on oltava hankintayksikön käytettävissä ennen hankintapäätöksen tekemistä, joten sen toimittamiselle on asetettava määräaika.

Jos tarjoaja on laiminlyönyt verojen tai lakisääteisen eläkevakuutusmaksun maksamisen, on hankintayksikön suljettava tarjoaja pois tarjouskilpailusta. Hankintayksiköllä ei kuitenkaan ole edellä kerrottua velvollisuutta, jos tarjoaja on tehnyt ao. maksunsaajan kanssa maksusuunnitelman laiminlyöntinsä korjaamiseksi tai jos laiminlyödyn veron tai maksun määrä on vähäinen.

Jos tarjoaja ei toimita pyydettyjä selvityksiä asetetussa määräajassa, hankintayksikön on suljettava tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle.

Jos tarjoaja suljetaan tarjouskilpailun ulkopuolelle, on alustava tarjousvertailu tehtävä uudelleen ja edellä kerrotut selvitykset on pyydettävä tarjoajalta, joka uuden vertailun perusteella voittaisi tarjouskilpailun.

Suorahankinnassa hankintayksikön on hankittava edellä esitetyt selvitykset siinä yhteydessä, kun toimittaja valitaan mukaan hankintamenettelyyn.

3.2 Hankintailmoituksen tai tarjouspyynnön ehto

Edellä 3.1 kohdassa kerrottujen tietojen saamiseksi on hankintailmoitukseen tai tarjouspyyntöön sisällytettävä seuraava ehto:

Tarjouksen tekijän on toimitettava pyynnöstä ja siinä esitetystä määräajassa hankintayksikölle seuraavat selvitykset:

- *todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva veronsaajan hyväksymä maksusuunnitelma on tehty sekä*
- *todistus eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksunsaajan hyväksymä maksusuunnitelma on tehty.*

Edellä mainittuina todistuksina ja selvityksinä hyväksytään myös muut kuin viranomaisen antamat todistukset ja selvitykset, jos ne on antanut yleisesti luotettavana pidetty muu arvioija tai tietojen ylläpitäjä. Tällainen yhteisö on esimerkiksi rakennusallalla toimiva Rakentamisen Laatu RALA ry.

Ulkomaisen tarjoajan on toimitettava hankintayksikön pyynnöstä suomen kielellä ja siinä esitetystä määräajassa vastaavat tiedot sijoittumismaansa lainsäädännön mukaisella rekisterinotteella tai vastaavalla todistuksella tai muulla yleisesti hyväksytyllä tavalla.

Todistukset ja selvitykset eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia niiden tilaajalle jättämispäivästä laskettuna.

Tarjoaja suljetaan tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos tämä on laiminlyönyt verojen tai lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen tai jos tämä ei toimita edellä mainittuja selvityksiä suomenkielisinä pyynnössä esitetystä määräajassa.

Jos maksujen laiminlyöntiä on kuitenkin pidettävä vähäisenä tai jos tarjoaja on toimittanut maksunsaajan hyväksymän maksusuunnitelman, jää tarjoajan sulkeminen tarjouskilpailun ulkopuolelle hankintayksikön harkintaan.

4 LUKU

Verojen ja lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen selvittäminen sopimussuhteen aikana

4.1 Menettely

Hankintayksikön on valvottava, että sen sopimuskumppanit huolehtivat verojen ja lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisesta koko sopimuskauden ajan. Jotta valvonta olisi mahdollista, on valvonnasta sovittava hankintasopimuksessa.

4.2 Hankintasopimuksen ehto

Hankintasopimukseen on sisällytettävä seuraava ehto:

Toimittajan on toimitettava hankintayksikölle sopimussuhteen aikana 3 kuukauden välein seuraavat selvitykset:

- *todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva veronsaajan hyväksymä maksusuunnitelma on tehty sekä*
- *todistus eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksunsaajan hyväksymä maksusuunnitelma on tehty.*

Mikäli tarjoaja on liittynyt Tilaajavastuu.fi / Luotettava Kumppani-palveluun, edellä mainittuja selvityksiä ei erikseen tarvitse toimittaa tilaajalle. Edellä mainittuina todistuksina ja selvityksinä hyväksytään myös muut kuin viranomaisen antamat todistukset ja selvitykset, jos ne on antanut yleisesti luotettavana pidetty muu arvioija tai tietojen ylläpitäjä. Tällainen yhteisö on esimerkiksi rakennuslalla toimiva Rakentamisen Laatu RALA ry.

Ulkomaisen toimittajan on toimitettava hankintayksikön pyynnöstä ja siinä esitetystä määräajassa suomenkieliset vastaavat tiedot sijoittumismaansa lainsäädännön mukaisella rekisterinotteella tai vastaavalla todistuksella tai muulla yleisesti hyväksytyllä tavalla.

Todistukset ja selvitykset eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia niiden hankintayksikölle jättämispäivästä laskettuna.

Lisäksi toimittajan on toimitettava hankintayksikölle sopimussuhteen aikana sen vaatimuksesta ja vaatimuksessa esitetystä määräajassa edellä esitetyn mukaiset sekä muut tilaajavastuulain mukaiset selvitykset.

Hankintayksiköllä on oikeus purkaa sopimus, jos toimittaja on laiminlyönyt verojen tai lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen tai jos toimittaja ei toimita määräajassa kyseisiä selvityksiä. Ennen sopimuksen purkamista hankintayksikön tulee kirjallisesti huomauttaa toimittajaa laiminlyönnistä ja ilmoittaa sopimuksen purkamisen uhasta, ellei laiminlyöntiä korjata tilaajan vaatimassa kohtuullisessa ajassa.

5 LUKU

Työhön sovellettavan työehtosopimuksen tai keskeisten työehtojen selvittäminen hankinnan yhteydessä

5.1 Menettely

Hankintayksikön on pyydettävä selvitys tai tarkistettava Tilajavastuu.fi -palvelusta työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista siltä tarjoajalta, joka alustavan tarjousvertailun mukaan on voittamassa tarjouskilpailun. Tarjoajan on pyynnöstä toimitettava selvitys hankintayksikölle ennen hankintapäätöksen tekemistä ja sen toimittamiselle on asetettava määräaika.

Jos tarjoajan toimittama selvitys antaa aiheen epäillä, että tämä ei noudata tai rikkoo työhön sovellettavaa työehtosopimusta tai että työehdot eivät ole lain mukaisia, on hankintayksikön tutkittava voidaanko tarjoaja sulkea tarjouskilpailun ulkopuolelle hankintalain mukaisilla perusteilla.

Jos tarjoaja jättää pyydetyn selvityksen toimittamatta, on tarjoaja suljettava tarjouskilpailun ulkopuolelle.

Jos tarjoaja suljetaan tarjouskilpailun ulkopuolelle, alustava tarjousvertailu on tehtävä uudelleen ja edellä kerrotut selvitykset on pyydettävä siltä tarjoajalta, joka uuden vertailun perusteella voittaisi tarjouskilpailun.

Suorahankinnassa hankintayksikön on hankittava edellä esitetyt selvitykset siinä yhteydessä, kun toimittaja valitaan mukaan hankintamenettelyyn.

5.2 Hankintailmoituksen tai tarjouspyynnön ehto

Edellä 5.1 kohdassa kerrottujen tietojen saamiseksi on hankintailmoitukseen tai tarjouspyyntöön sisällytettävä seuraava ehto:

Tarjouksen tekijän on toimitettava pyynnöstä ja siinä esitetyssä määräajassa hankintayksikölle selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista.

Selvitykset eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia niiden hankintayksikölle jättämispäivästä laskettuna.

Tarjoaja suljetaan tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos tämä ei toimita selvitystä pyynnössä esitetyssä määräajassa tai jos hankintayksikkö arvioi saadun selvityksen perusteella, että tarjoaja on syyllistynyt vakavaan virheeseen ammattitoiminnassaan.

6 LUKU

Selvitysten säilyttäminen

Hankintayksikön tulee säilyttää saadut selvitykset vähintään kaksi vuotta siitä, kun sopimusta koskeva työ on päättynyt.

Ulkomaisten työntekijän työnteko-oikeuden peruste

Ulkomaalaislain (301/2004) mukaan työnantajan on varmistuttava siitä, että palvelukseen tulevalle ja palveluksessa olevalla ulkomaalaisella on vaadittava työntekijän oleskelulupa tai että hän ei tarvitse oleskelulupaa.

Ulkomaisten työnantajan palveluksessa olevien työntekijöiden työskennellessä alirakointityössä tai vuokratyövoimana, on Suomessa toimivalla pääurakoitsijalla tai pääteettäjällä velvollisuus varmistua ulkomaalaisten työntekijöiden työnteko-oikeuden perusteesta.

Ulkomaalaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Ulkomaalaiset työntekijät voidaan jakaa kolmeen ryhmään

- Pohjoismaiden kansalaiset
- EU/ETA-maiden kansalaiset
- Kolmansien maiden kansalaiset

Ulkomaalaislain mukaan EU/ETA-maiden kansalaiset eivät tarvitse työntekijän oleskelulupaa työskenneläkseen Suomessa.

Työntekijän oleskeluvalla tarkoitetaan ulkomaalaislain mukaan kolmansien maiden kansalaisilta vaadittavaa lupaa oleskella Suomessa, kun hänen tarkoituksenaan on sellaisen ansiotyön tekeminen, johon hänellä ei ole oikeutta muun oleskeluvuon nojalla tai ilman oleskelulupaa.

Suomalaiseen yritykseen suoraan palkattu ulkomaalainen on Suomessa työskennellessään työehtojen suhteen samassa asemassa kuin suomalainen. Sekä ulkomaalaiseen että suomalaiseen työntekijään on siis sovellettava samoja Suomessa voimassa olevia työehtoja.

Kaupunkikonsernin hankinnoissa tilaajan on varmistuttava siitä, että kaupunkikonsernin työmailla ja muissa työkohteissa työskentelevillä ulkomaalaisilla on työnteko-oikeus Suomessa. Ulkomaalaislain 73 ja 74 §:ien mukaan pääurakoitsijan on säilytettävä työmaalla tiedot ulkomaalaisten työntekijöiden työnteko-oikeuden perusteista.

Valvonnan toteuttamiseksi tarjouspyyntöön ja hankintasopimukseen tulee sisällyttää ehto:

Palveluntuottajan/ urakoitsijan on pyydettäessä osoitettava, että työmaalla työskentelevillä henkilöillä on työnteko-oikeus Suomessa. Tämä osoitetaan ylläpitämällä ajantasaista luetteloa työmaalla työskentelevistä henkilöistä sekä näyttämällä pyydettäessä tilaajalle/ rakennuttajalle kopiot työntekijöiden passeista tai EU/ETA-maiden kansalaisilta vaihtoehtoisesti kopiot virallisesta henkilötodistuksesta.

Poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset

Hankintalain mukaan hankintayksikkö voi hylätä hankinnan laatuun ja laajuuteen nähden hinnaltaan poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen. Hankintayksikön on kirjallisesti pyydettävä tarjoajalta kirjallista selvitystä tarjouksen perusteista ennen tarjouksen hylkäämistä.

Selvitys tulee pyytää, jos tarjoushinta suhteessa arvioituihin kustannuksiin on niin alhainen, että on ilmeistä, ettei hankintaa voida tarjotulla hinnalla sopimuksen mukaisesti suorittaa. Selvitys pyydetään myös silloin, jos on ilmeistä, että tarjotulla hinnalla ei ole mahdollista hoitaa lain mukaisia työnantajavelvoitteita eikä maksaa työntekijöille työehtosopimuksen mukaista palkkaa.

9 LUKU

Kulunvalvonta ja henkilötunnisteet

Tilaajavastuulain mukaisissa hankinnoissa, joissa toimittajan henkilökuntaa työskentelee kaupungin työkohteessa, on tarjouspyyntöön ja hankintasopimukseen sisällytettävä ehto henkilötunnisteen käytöstä. Työturvallisuuslain 52a §:n mukaan tunnistetta ei kuitenkaan tarvitse olla, jos kyse on tilapäisesti tavaraa rakennuskohteeseen kuljettavasta henkilöstä. Rakennustyömaalla työskenteleville henkilöille pakollisessa kuvallisessa tunnistekortissa tulee nykyisin edellytettyjen tietojen lisäksi olla Verohallinnon antama veronumero. Puuttuvista henkilötunnisteista voidaan määrätä työmaakohtaisesti sovittu sopimussakko.

Kaupunkikonsernin työmailla tulee pitää ajantasaista kulkulupaluetteloa (luettelo työmaalla työskentelevistä henkilöistä), jossa on vähintään Rakennusteollisuus RT ry:n kulkulupaluettelomallin mukaiset tiedot (ohjeen liitteenä). Kulkulupatiedot toimitetaan Verohallintoon kuukausittain. Sähköistä kulunvalvontasovelluksen käyttöä suositellaan rakennustyömailla aina, kun se on mahdollista.

Kun kyseessä on työturvallisuuslain mukainen yhteinen rakennustyömaa (työturvallisuuslaki 52a §), on ehto seuraava:

Pääurakoitsijan tai työmaan johtovelvollisuuksista vastaavan urakoitsijan on huolehdittava siitä, että jokaisella yhteisellä rakennustyömaalla työskentelevällä on työmaalla liikkeessaan näkyvillä henkilön yksilöivä kuvallinen tunniste, joka sisältää veronumeron. Tunnisteesta on käytävä ilmi, onko työmaalla työskentelevä työsuhteessa oleva työntekijä vai itsenäinen työnsuorittaja. Työntekijän tunnisteesta tulee olla työnantajan nimi.

Jokaisen urakoitsijan tulee valvoa omien työntekijöidensä osalta kuvallisen tunnisteen käyttämistä.

Työmaalla tarvittavien kulkulupien myöntämiseksi on jokaisen urakoitsijan ilmoitettava pääurakoitsijalle tai työmaan johtovelvollisuuksista vastaavalle urakoitsijalle ennen työvaiheen aloittamista omien ja alihankkijoidensa työmaalla työskentelevien työntekijöiden nimet, syntymäajat ja kotikunnat. Ulkomaalaisen työntekijän osalta tulee lisäksi ilmoittaa työnteko-oikeuden peruste.

Pääurakoitsija tai työmaan johtovelvollisuuksista vastaava urakoitsija laatii tietojen perusteella kulkulupaluettelon (luettelo työmaalla työskentelevistä henkilöistä) ja pitää luetteloa ajan tasalla. Luettelossa tulee olla vähintään Rakennusteollisuus RT ry:n kulkulupaluettelomallin mukaiset tiedot. Sähköisen kulkulupasovelluksen käyttöä suositellaan aina, kun se on mahdollista.

Kun kyseessä on muu työkohde, on ehto seuraava:

Toimittajan on huolehdittava siitä, että kaupungin työkohteessa työskentelevillä henkilöillä on henkilökohtainen tunniste, johon on merkitty henkilön nimi ja työnantaja ja veronumero. Tunniste kiinnitetään työvaatetukseen siten, että se on helposti nähtävissä. Vastaava ehto on otettava toimittajan tekemiin alihankintoja ja työvoiman vuokrausta koskeviin sopimuksiin.

Puuttuvista henkilötunnisteista voidaan määrätä sopimussakko. Tällöin tarjouspyyntöön ja hankintasopimukseen liitetään ehto:

Sopimussakko on x euroa puuttuvaa henkilötunnistetta kohti.

10 LUKU

Alihankinnan ketjuttamisen rajoittaminen rakennusurakoissa

Kaupunkikonserniin sopimussuhteessa olevan palveluntuottajan/ urakoitsijan alihankkijalla/ aliurakoitsijalla on oikeus antaa hankinta/ urakka edelleen alihankintana/ aliurakkana. Tätä pidempiä alihankintaketjuja ei hyväksytä ilman erityisen perusteltua syytä. Selvitykset alihankkijoista on saatava ennen hankintapäätöksen tekemistä, mikäli tarjoajaa ei ole velvoitettu nimeämään alihankkijoita jo tarjouksessa.

Kaikki alihankkijat/ aliurakoitsijat tulee hyväksyttää tilaajalla/rakennuttajalla. Tilaaja/ rakennuttaja vaatii tilaajavastuulain mukaiset selvitykset alihankkijoista/ aliurakoitsijoista ennen työn aloittamista. Alihankkijaa/ aliurakoitsijaa ei hyväksytä, ellei hyväksytyjä selvityksiä ole saatu. Selvitysten toimittamatta jättäminen sanktioidaan joko sopimussakolla tai maksujen keskeyttämisellä.

Tarjouspyyntöön ja hankintasopimukseen tulee ottaa seuraava alihankinnan ketjuttamisen rajoittamista koskeva ehto:

Tilaajaan/ rakennuttajaan (alueurakassa kaupunkiin) sopimussuhteessa olevan palveluntuottajan/ urakoitsijan alihankkijalla/ aliurakoitsijalla on oikeus antaa urakka edelleen alihankintana/ aliurakkana. Hankinnan/ urakan ketjuttaminen tätä pidemmälle ei ole mahdollista ilman erityisen perusteltua syytä ja siihen on saatava tilaajan/ rakennuttajan (kaupungin) kirjallinen suostumus.

Ennen sopimuksen tekemistä alihankinnan/ aliurakan tilaajan on vaadittava ja alihankkijalta/ aliurakoitsijalta on saatava tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä koskevan lain (Tilaajavastuulaki 1233 /2006) mukaiset selvitykset. Selvityksenä hyväksytään Rakentamisen Laatu RALA ry:n antama selvitys. Selvitykset on esitettävä tilaajalle/ rakennuttajalle (kaupungille) alihankkijan/ aliurakoitsijan hyväksyttämisen yhteydessä.

Tilaaaja/ rakennuttaja (kaupunkikonserni) ei hyväksy alihankkijaa/ aliurakoitsijaa (YSE 7 §:n 3 momentin ja AYSE 5 §:n mukaisten pätevien syiden lisäksi), jos

- *tämä on laiminlyönyt verojen tai lakisääteisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen. Tilaaaja/ rakennuttaja voi hyväksyä alihankkijan/ aliurakoitsijan, jos maksujen laiminlyöntiä voidaan pitää vähäisenä tai jos alihankkija/ aliurakoitsija on toimittanut maksunsaajan hyväksymän maksusuunnitelman,*
- *tämä ei ole rekisteröitynyt kaupparekisteriin, ennakkoperintärekisteriin, työnantajarekisteriin tai arvonlisäverovelvollisten rekisteriin, jos laki tällaista merkitsemistä edellyttää,*
- *tämä ei ole toimittanut selvitystä työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista tai*
- *tämä on elinkeinonharjoittaja, joka on määrätty liiketoimintakieltoon tai yritys, jonka yhtiömies taikka hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa oleva henkilö on määrätty liiketoimintakieltoon.*

Sanktioiden käyttämisen mahdollistamiseksi tarjouspyyntöön ja hankintasopimukseen liitetään ehto:

Jos tilaajavastuulain mukaisia selvityksiä alihankkijoista/ aliurakoitsijoista ei ole toimitettu tilaajalle, voi tilaaja keskeyttää työstä aiheutuneet maksut palveluntuottajalle/ pääurakoitsijalle.

Lisäksi hankintasopimukseen on liitettävä ehto, jonka mukaan työkohteessa sopimuksen vastaisesti ketjutetun urakoitsijan käytöstä seuraa sopimussakko. Hankintayksikkö määrittelee sopimussakon määräytymisperusteet ja sakon määrän sopimuskohtaisesti.

11 LUKU

Tietojen luovuttaminen Verohallinnolle

11.1 Palveluhankinnat

Osana harmaan talouden käytännön torjuntatyötä kaupunki on aktiivisesti pyrkinyt aikaansaamaan harmaan talouden viranomaisyhteistyötä esim. hankintoja koskevien laskutustietojen seulontaan liittyvässä yhteistyössä Verohallinnon kanssa.

Kaupungilla on myös yhteistyötä Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön kanssa harmaan talouden tilannekuvan muodostamisessa sekä Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen kanssa siltä osin kuin on kyse tilaajavastuulain noudattamiseen liittyvistä tarkastuksista kaupunkikonsernin rakennustyömailla.

Verohallinnolle ilmoitetaan neljännesvuosittain tiedot kaikista yli 7 500 euron (ilman arvonnlisäveroa) palveluhankinnoista. Ilmoitus sisältää seuraavat tiedot:

- Yrityksen Y-tunnus
- Yrityksen nimi
- Euromäärä

Palveluhankintatiedot palautetaan Excel-taulukkoina osoitteeseen: uusimaa.verovalvonnan.tietopalvelu@vero.fi.

Kaupunki ja sen tytäryhteisöt luovuttavat sovitusta hankinnoista tiedot verohallinnolle saaden verottajalta vastaavasti ns. verohallintopalautteen siitä, miltä osin palvelun toimittajien rekisteröitymisessä on ollut verottajan rekisteritietoihin nähden poikkeamia. Talous- ja suunnittelukeskus toimittaa poikkeamatiedot edelleen virastoille, liikelaitoksille ja tytäryhteisöille tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten. Verottajan ilmoittamien verolajikohtaisten häiriölajien ristiinajotaulukoiden pohjalta talous- ja suunnittelukeskus laatii kaupunginhallitukselle harmaan talouden seurantaraportin.

11.2 Urakkasopimukset

Verohallinnolle ilmoitetaan tehdyt urakkasopimukset kuukausittain. Tarvittavia tietoja ovat:

Urakoitsijan tiedot:

Nimi

Urakoitsijan virallinen nimi

Y-tunnus

Urakoitsijan yritystunnus

Lähiosoite

Urakoitsijan katuosoite

Postitoimipaikka

Urakoitsijan postinumero muodossa 00000

Yhteyshenkilö

Urakoitsijan rakentamisesta vastaava henkilö

Puhelin

Urakoitsijan puhelinnumero suuntanumeroineen (puhelin vakinaiseen toimipaikkaan)

Sähköpostiosoite

Urakoitsijan sähköpostiosoite

Urakan tiedot:

Työmaan tunnus

Tilaaajan oman työmaan nimi tai numero

Työmaan sijaintipaikka

Kunta, jossa työmaa sijaitsee (esim. Helsinki)

Urakoinnin laji

Vapaamuotoinen ilmaisu urakoitsijan tekemästä työstä (maalausurakka, sähköasennus)

Arvioitu valm. pvm

Arvio urakan valmistumisesta muodossa 1.1.2004

Arvioitu urakkasumma

Arvioitu/maksettu urakkasumma euroina: Urakkatieto voi hyvin koskea myös lähitulevaisuudessa alkavaa urakkaa, josta on tehty osapuolten kesken sitova sopimus

Urakkatiedot palautetaan Excel-tilukkoina osoitteeseen:
uusimaa.verovalvonnan.tietopalvelu@vero.fi.

11.3 Kulkulupatiedot

Kulkulupatiedot toimitetaan kuukausittain Verohallintoon Rakennusteollisuus RT ry:n kulkulupaluettelomallin mukaisin tiedoin (ohjeen liitteenä) tai sähköisestä kulunvalvontajärjestelmästä saatavana raporttina.

Kulkulupatiedot palautetaan Excel-tilukkoina osoitteeseen:
uusimaa.verovalvonnan.tietopalvelu@vero.fi.

Ohjeen voimassaolo

Tämä ohje on voimassa 1.1.2012 alkaen.

Tällä ohjeella kumotaan kaupunginhallituksen 17.11.2008 antama ohje harmaan talouden torjumiseksi kaupungin hankintojen yhteydessä.

Kululupaluettelon täyttöohjeet

Työmaa loppupvm

Työmaan (arvioitu) päättymis-/valmistumispvm.

Ulkomaisen työntekijän työnteko-oikeuden peruste

Ulkomaisen työntekijän työnteko-oikeuden peruste (työntekijän oleskelulupa, EU/ETA/Sveitsi -maasta saapuva työntekijä, muu; esim. elinkeinoharjoittajan oleskelulupa, turvapaikan hakija, perheenjäsen tms. muu oleskelulupa)

E101/E102/A1

”E101/A1: kun ulkomaalaisella lähetetyllä työntekijällä on todistus kuulumisesta asuinvaltion sosiaaliturvan piiriin, voimassa max. 1 vuosi
E102: E101:n voimassaolon jatkaminen max. yhdellä vuodella (tapaturmavakuutusta ei tarvitse hankkia Suomesta)”

Työnantaja

Tässä ilmoitetaan työntekijän palkan maksavan työnantajan nimi ja y-tunnus (tai ulkomainen tunniste, jos yrityksen y-tunnus ei tiedossa)

Tilaaaja/sopimusurakoitsija

Tässä ilmoitetaan tilaajan/sopimusurakoitsijan nimi (ja y-tunnus), jonka kanssa pääurakoitsija on sopimussuhteessa (ja jonka ketjussa työnantaja toimii)

KULKULUPALUETTELO - LUETTELO TYÖMAALLA TYÖSKENTELEVISTÄ HENKILÖISTÄ 26.12.2011

RAKENNUSTYÖMAA		Työmaa alkupvm _____	Rakennuttaja _____
Pääurakoitsija _____		Työmaa loppupvm _____	Yhteyshenkilö _____
Välvoija/vastava mestari _____	Puhelin _____	Huoneistojako alkupvm _____	Puhelin _____
Sähköpostiosoite _____		Huoneistojako loppupvm _____	Faksi _____

Lupa no	Työntekijän sukunimi	Työntekijän etunimi	Sytymäaika pp.kk.vv	Kotipaikka	Työntekijän sukupuoli			Työnantaja	Työntekijän tunnus / alkunumeri	Kalkalupa alkamist pp.kk.vvvv	Kalkalupa päätyyt pp.kk.vvvv	Kalkalupa päättyne pp.kk.vvvv	Tilaja / suojatus urakoitsija	Tilajin / suojatus urakoitsijan tunnus	Huom!
					M	H	Mu								
1	Meikäläinen	Matti	2.4.1961	Helsinki	x	x	x	Firma Oy	1234567-8	1.11.2008	31.12.2008	31.12.2008			
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															
10															
11															
12															
13															
14															
15															
16															
17															
18															
19															
20															
21															
22															
23															
24															
25															
26															
27															
28															
29															
30															
31															
32															
33															
34															
35															
36															
37															
38															
39															
40															
41															
42															
43															
44															
45															
46															
47															
48															
49															
50															
51															
52															
53															
54															
55															
56															
57															
58															
59															
60															
61															
62															
63															
64															
65															
66															
67															
68															
69															
70															
71															
72															
73															
74															
75															
76															
77															
78															
79															
80															
81															
82															
83															
84															
85															
86															
87															
88															
89															

Ohje harmaan talouden torjumiseksi Helsingin kaupunkikonsernin hankinnoissa

Julkaisija: Talous- ja suunnittelukeskus, Helsingin kaupunki, 2012

Tiedustelut: controller Petra Vänskä-Sippel, puh. (09) 310 25551

Tilaukset: konserni@hel.fi tai puh. (09) 310 36136
www.hel.fi/taske

Taitto: Innocorp Oy
Paino: Star-Offset Oy

Painettu versio: ISBN 978-952-272-127-3

Verkkójulkaisu: ISBN 978-952-272-128-0

Helsinki 2012

Helsingin kaupunki

SISÄLLYSLUETTELO

1	TIETOJA RAKENNUSHANKKEESTA.....	3
1.1	Rakennuskohde.....	3
1.2	Kohteen rakennustyöt.....	4
1.3	Rakennuttaja	4
1.4	Rakennuttaminen ja valvonta	4
1.5	Suunnittelijat.....	4
1.6	Rakennuttajakonsultti	6
1.7	Turvallisuuskoordinaattori	6
1.8	Käyttäjät.....	6
1.9	Muut urakoitsijat (erillisurakat).....	6
2	URAKKAMUOTO	6
2.1	Yleistä.....	6
2.2	Maksuperuste	7
2.3	Urakkasuhteet	7
3	URAKAN LAAJUUS	7
3.1	Yleistä.....	7
3.2	Pääurakka	7
3.3	Sivu-urakat	7
3.4	Rakennuttajan hankinnat ja erillisurakat.....	8
4	TYÖN TOTEUTUS JA YHTEISTOIMINTA.....	8
4.1	Toteutusta ja yhteistoimintaa koskevat ohjeet	8
5	RAKENNUTTAJAN TOIMENPITEET	9
5.1	Luvat ja tarkastusmaksut	9
5.2	Suunnitelmien toimittaminen	9
5.3	Rakennushankkeen projektipankki.....	9
5.4	Rakennustyön suorittamista koskevat rajoitukset.....	10
6	LAATU JA YMPÄRISTÖ	10
6.1	Hankekohtainen laatusuunnitelma	10
6.2	Urakoitsijan laadunvalvonta	10
6.3	Selvitys yrityksen pätevydestä.....	11
6.4	Ympäristönsuojelu, kestävä kehitys ja ilmaston muutoksen ehkäisy.....	11
6.5	Työmaan kosteudenhallinta- ja puhtaussuunnitelma	11
6.6	Vaihtoehtoiset tuotteet.....	12
6.7	Urakkaohjelman ja lainsäädännön määräysten vastainen toiminta	13
7	ASIAKIRJAT.....	14
7.1	Tarjouspyyntöasiakirjat.....	14
7.2	Urakkasopimusasiakirjat.....	14
7.3	Asiakirjojen pätevyysjärjestys	15
7.4	Asiakirjojen julkisuus	16
8	URAKKA-AIKA.....	16
8.1	Töiden aloitus.....	16

8.2	Rakennusaika.....	16
8.3	Työaika.....	17
8.4	Välitavoitteet.....	17
8.5	Viivästyminen.....	17
8.6	Jälkitarkastusmaksut.....	18
9	URAKOITSIJAN VASTUUVELVOITTEET.....	18
9.1	Takuu aika.....	18
9.2	Vakuudet.....	19
9.3	Vakuutukset.....	20
10	RAKENNUTTAJAN MAKSUVELVOLLISUUS.....	21
10.1	Urakkahinnan muodostuminen.....	21
10.2	Urakkahinnan maksaminen.....	21
10.2.1	Maksuerätaulukko.....	21
10.2.2	Ennakko.....	21
10.2.3	Loppuerä.....	21
10.2.4	Eriyiset maksuerät.....	21
10.2.5	Sivu-urakoiden maksut.....	23
10.2.6	Maksujen suoritus aika ja viivästys korko.....	23
10.2.7	Maksuerien maksuuntulon aika-arvio.....	24
10.3	Hintasidonnaisuudet.....	24
10.3.1	Indeksisidonnaisuus.....	24
10.4	Muutostyöt ja lisätyöt.....	25
10.4.1	Yleistä.....	25
10.4.2	Yksikköhinnat.....	25
10.4.3	Muutostyötarjous.....	26
10.5	Rakennuttajan vakuudet.....	27
11	OMISTUSOIKEUS.....	27
11.1	Maa-, kivi- ja hyötypuuaines.....	27
11.2	Kojeet ja laitteet.....	28
11.3	Raivaus- ja purkujäte.....	28
11.4	Ongelmajäte.....	28
12	VALVONTA.....	28
12.1	Rakennuttajan organisaatio ja valtuudet.....	28
12.2	Rakennuttajan laadunvalvonta.....	28
12.3	Suunnittelijan laadunvalvonta.....	29
12.4	Paikallisvalvonta.....	29
13	TYÖMAAN HALLINTO JA TOIMITUKSET.....	29
13.1	Urakoitsijan organisaatio ja valtuudet.....	29
13.2	Kirjaukset ja kokoukset.....	30
13.3	Urakoitsijoiden yhteiset toimitukset.....	30
13.4	Kohteen avaimet, hälytykset ja kohteessa liikkuminen.....	30
13.5	Tarkastukset.....	30
13.5.1	Viranomaistarkastukset.....	30
13.5.2	Ympäristön kiinteistöjen katselmus.....	31
13.5.3	Aloituskatselmus.....	31
13.5.4	Suunnitelmakatselmus.....	31

13.5.5	Vastaanottotarkastus ja jälkitarkastus	31
14	TYÖVOIMA	31
14.1	Työnantajavelvoitteet ja rekisteri-ilmoitukset	31
14.2	Työvoiman kirjaus ja kulkulupa	33
14.3	Henkilötunnisteet ja perehdytys	35
14.4	Alihankinnan ketjuttamisen rajoittaminen	35
15	VASTAANOTTO	36
15.1	Yleistä	36
15.2	Virheiden, puutteiden ja haittojen korjaus	36
16	ERIMIELISYYDET	37
16.1	Riitaisuuksien ratkaiseminen	37
17	URAKOITSIJAN VALINTAPERUSTEET	37
17.1	Ehdokkaan tai tarjoajan poissulkeminen	37
17.2	Tarjouksen hylkääminen	37
17.3	Tarjousten vertailuperusteet	38
18	TARJOUS	38
18.1	Tarjouksen muoto	38
18.2	Vaihtoehtotarjoukset	38
18.3	Yhteistarjoukset	38
18.4	Tarjouksen voimassaoloaika	38
18.5	Lisätiedot	38
18.6	Rakennuspaikka ja siihen tutustuminen	39
18.7	Tarjouksen tekeminen	39
18.8	Hankintaneuvottelut	39
18.9	Urakkaneuvottelut	40
18.10	Tarjousten avaus	40
19	VALTIOVALLAN LAINSÄÄDÄNNÖLLISET TOIMENPITEET	40
20	41

LIITE TURVALLISUUSASIAKIRJA LIITTEINEEN
TIETOJA RAKENNUSHANKKEESTA

1.1 Rakennuskohde

Hankkeen nimi	<i>Nimi kohteen mukaan</i>
Hankenumero	
Kohdenumero	<i>(Haltiasta)</i>
Rakennustunnus	<i>(peruskorjauksissa)</i>
Kaupunginosa	
Kortteli / tontti	
Osoite	
Karttaruutu	<i>(kiinteistökartasta)</i>

1.2 Kohteen rakennustyöt

Ohje: Lyhyt kuvaus tässä yhteydessä tehtävistä töistä.

1.3 Rakennuttaja

Rakennuttaja on Helsingin kaupungin kiinteistöviraston Tilakeskus, joka toimii myös Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998 (jäljempänä YSE 1998) mukaisena tilaajana.

Ohje: Tämä kohta on aina tarkastettava rakennuttamissopimusta vastaavaksi.

1.4 Rakennuttaminen ja valvonta

Rakennuttajatehtävät ja valvonnan hoitaa:
Helsingin kaupunki, kiinteistövirasto
Tilakeskus
PL 2213 (Sörnäistenkatu 1)
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Hanketta varten on perustettu projektiryhmä, johon on nimitetty seuraavat henkilöt:

Projektinjohtaja

puh. 09 310 38
fax 09 310 38
sähköposti: etunimi.sukunimi@hel.fi

Rakennuttajainsinööri:

(LVIA) puh. 09 310 38
fax 09 310 38
sähköposti:

Rakennuttajainsinööri:

(sähkö) puh. 09 310 38
fax 09 310 38
sähköposti:

1.5 Suunnittelijat

Pääsuunnittelija:

nimi:
osoite:
puh:
fax
sähköposti:

Arkkitehtisuunnittelu:

nimi:
osoite:
yhdyshenkilö:
puh:
fax
sähköposti:

Rakennesuunnittelu:

nimi:
osoite:
yhdyshenkilö:
puh:
fax
sähköposti:

LVIA-suunnittelu ja huoltokirjan koordinointi:

nimi:
osoite:
yhdyshenkilö:
puh:
fax
sähköposti:

Sähkösuunnittelu:

nimi:
osoite:
yhdyshenkilö:
puh:
fax
sähköposti:

Geotekninen suunnittelu:

nimi:
osoite:
yhdyshenkilö:
puh:
fax
sähköposti:

..... suunnittelu:

nimi:
osoite:
yhdyshenkilö:
puh.
fax
sähköposti:

1.6 Rakennuttajakonsultti

nimi:
osoite:
yhdysenkilö:
puh:
fax:
sähköposti:

1.7 Turvallisuuskoordinaattori

nimi:
osoite:
yhdysenkilö:
puh:
fax:
sähköposti:

1.8 Käyttäjät

nimi:
osoite:
yhdysenkilö:
puh:
fax:
sähköposti:

1.9 Muut urakoitsijat (erillisurakat)

nimi:
osoite:
yhdysenkilö:
puh:
fax:
sähköposti:

2 URAKKAMUOTO

2.1 Yleistä

Urakkamuotona on jaettu urakka, jossa rakennusteknisten töiden urakoitsija toimii pääurakoitsijana ja lainsäädännön tarkoittamana päätoteuttajana.

Pääurakoitsija vastaa työmaan johtovelvollisuuksista, työmaapalveluista ja työturvallisuudesta.

Rakennuttaja pyytää suoraan urakkatarjoukset seuraavista pääurakkaan alistettavista sivu-urakoista:

- sähkötöiden urakka
- putkitöiden urakka
- ilmanvaihtotöiden urakka
- rakennusautomaatiotöiden urakka
-töiden urakka

Kohdassa 3.4 on lueteltu rakennuttajan hankinnat ja erillisurakat, joita ei alisteta pääurakoitsijalle.

2.2 Maksuperuste

Pää- ja sivu-urakkatyöt suoritetaan kokonaishintaurakoina.

Urakkahinnalla/-summalla tarkoitetaan tässä urakkaohjelmassa urakan arvonlisäverotonta hintaa.

2.3 Urakkasuhteet

Kohdassa 2.1 ilmoitetut sivu-urakat alistetaan pääurakkaan RT 80271 mukaisella alistamissopimuksella. Urakoitsijalla ei ilman päteviä perusteita ole oikeutta kieltäytyä urakkasopimuksen alistamisesta.

3 URAKAN LAAJUUS

3.1 Yleistä

Rakennustyö käsittää jäljempänä mainitut urakat tarjouspyyntöasiakirjojen mukaisesti.

Urakoitsijoiden keskinäiset veloitteet on mainittu urakkarajaliitteessä.

3.2 Pääurakka

Pääurakkaan (rakennusurakkaan) sisältyvät asiakirjaluettelossa mainittujen suunnitelmien mukaisten rakennusteknisten töiden lisäksi työmaan johtovelvollisuudet sekä työmaapalvelut, jotka koskevat kohdan 3.3 sivu-urakoita ja kohdan 3.4 rakennuttajan hankintoja ja erillisurakoita.

Ohje: Merkittävä urakkasopimukseen

YSE 1998 3 §:n mukaisia työmaapalveluja on täsmennetty urakkarajaliitteessä.

3.3 Sivu-urakat

Sähkötöiden urakka

Urakkaan kuuluvat tarjouspyyntöasiakirjojen mukaiset sähkötyöt.

Putkitöiden urakka

Urakkaan kuuluvat tarjouspyyntöasiakirjojen mukaiset putkityöt.

Ilmanvaihtotöiden urakka

Urakkaan kuuluvat tarjouspyyntöasiakirjojen mukaiset ilmanvaihtotyöt.

Rakennusautomaatiotöiden urakka

Urakkaan kuuluvat tarjouspyyntöasiakirjojen mukaiset rakennusautomaatiotyöt.

X töiden urakka

Urakkaan kuuluvat tarjouspyyntöasiakirjojen mukaiset XXtyöt.

3.4 Rakennuttajan hankinnat ja erillisurakat

Huom! Rakennuttajan hankinnat ja erillisurakat on esitettävä tässä. Velvollisuudet muille urakoitsijoille esitetään urakkarajaliitteessä.

Näiden ohjelman mukaisista asennustöistä mahdollisesti aiheutuva haitta ei oikeuta urakoitsijoita lisäkorvauksiin.

Ohje: Merkittävä urakkasopimukseen

4 TYÖN TOTEUTUS JA YHTEISTOIMINTA

4.1 Toteutusta ja yhteistoimintaa koskevat ohjeet

Vaihtoehto A (EI RAKENNUTTAJAN HANKINTOJA)

Pääurakoitsijan on laadittava yhdessä sivu-urakoitsijoiden kanssa kohteen työaikataulu.

Vaihtoehto B (MUKANA RAKENNUTTAJAN HANKINTOJA)

Pääurakoitsijan on laadittava yhdessä rakennuttajan ja sivu-urakoitsijoiden kanssa kohteen työaikataulu.

Pääurakoitsija toimittaa työaikataulun ja suunnitelman työma-alueen järjestelyistä sekä muut työturvallisuuden varmistamiseksi tarvittavat ennakkosuunnitelmat rakennuttajalle ensimmäisessä työmaakokouksessa sovitulla tavalla.

Pääurakoitsijan on huolehdittava eri urakoitsijoiden töiden ja työvaiheiden yhteensovittamisesta. Töiden järjestyksessä ja työvaiheiden ajoituksessa on otettava huomioon työturvallisuuden vaatimukset.

Ohje: YSE 1998 5-7 § koskevat muutokset on merkittävä urakkasopimukseen.

5 RAKENNUTTAJAN TOIMENPITEET

5.1 Luvat ja tarkastusmaksut

Rakennuttaja hankkii kustannuksellaan ainoastaan suunnitelmien mukaiseen rakentamiseen tarvittavan rakennusluvan sekä hyväksyttää luvassa mainitut piirustukset ja suunnitelmat.

Rakennuttaja tekee myös tarvittaessa purettavien rakennusten purkuilmoituksen.

Muut viranomaisten ja tarkastavien laitosten vaatimat luvat, tarkastukset ja mittaukset hankkii kukin urakoitsija kustannuksellaan. Rakennuttaja sopii rakennusvalvontaviranomaisen kanssa maankäyttö- ja rakennusasetuksen 10.9.1999 74 § mukaisen aloituskouksen pitämisestä. Em. kokouksessa sekä muissa rakennusvalvontaviranomaisen pitämässä kokouksissa pöytäkirjanpitäjänä toimii pääurakoitsijan edustaja.

5.2 Suunnitelmien toimittaminen

Rakennuttaja toimittaa urakoitsijalle työmaatarpeisiin kopiot laadittamastaan piirustuksista ja muista asiakirjoista urakkarajaliitteen mukaisesti.

5.3 Rakennushankkeen projektipankki

Hankkeella on projektipankki, jota käytetään internetin välityksellä. Projektipankin toimittaja on BuilderCom Oy. Tässä järjestelmässä sijaitsevat lähes kaikki hankkeen suunnitelmat ja asiakirjat ja ne ovat kullekin annettujen oikeuksien mukaisesti nähtävissä ja kopioitavissa tai niistä voidaan tilata tulosteita.

Lähes kaikki suunnitelmat on tallennettu Autocad 2000:n DWG- ja PLT- tai PDF-muotoon. Muut tiedostot ovat pääasiassa PDF-muotoa.

Pääurakoitsijan tulee järjestää työmaalle vähintään ADSL-liittymä varustettuna langattomalla liittymismahdollisuudella esim. WLAN ja järjestää kaikkien urakoitsijoiden ja työmaavalvojen käyttöön

vähintään yksi työasema, joka pystyy käsittelemään kohtuullisesti CAD-kuvia, näyttö on 19" ja työasemassa on internetselain sekä A3-kokoon tulostava tulostin.

Työmaakokouspöytäkirjat ja mahdollisuuksien mukaan kaikki muutkin pöytäkirjat tulee tallentaa projektipankin kansioihin. Tästä johtuen edellytetään mm. työmaakokousliitteiden toimittamista työmaavalvojalle sähköisessä muodossa työmaakokousta edeltävänä päivänä.

Projektipankki sisältää sähköisen työmaapäiväkirjatoiminnon, jota tilakeskus edellyttää käytettävän. Projektipankki sisältää myös TR-mittaustoiminnon ja sähköisen tarkastusasiakirjan.

Ohje: Osapuolet, suunnitelmat (CAD), tarkepiirustukset jne. Harkittava aina tapauskohtaisesti.

5.4 Rakennustyön suorittamista koskevat rajoitukset

Kulku kautta on kielletty.....
Kello ja välisenä aikana.

Huom! Tähän seikkaperäinen selostus rajoituksista esim. työaika (suurta melua aiheuttavat työt), vuorotyö, työturvallisuus, koulujen YO-kirjoitukset syksyllä ja keväällä.

6 LAATU JA YMPÄRISTÖ

6.1 Hankekohtainen laatusuunnitelma

Kunkin urakoitsijan on laadittava työlleen hankekohtainen laatusuunnitelma ja esitettävä se rakennuttajan hyväksyttäväksi.

Urakoitsijat tekevät laatusuunnitelman urakkarajaliitteen mukaisesti.

Laatusuunnitelmaan on sisällytettävä myös aliorakoitsijoiden ja hankkijoiden työosuudet.

6.2 Urakoitsijan laadunvalvonta

Urakoitsijoiden on valvottava oman ja aliorakoitsijoiden työnjohdon osaamista ja työsuoritusta.

Työvaiheiden oikeaan ajoitukseen ja työsuoritusten laatuun on kiinnitettävä erityistä huomiota. Urakoitsijoiden on myös valvottava hankintojensa ja aliorakoitsijoidensa rakennusvaiheiden kelpoisuutta ja työsuoritusta, jotta sopimuksen mukainen laatu kaikilta osin saavutetaan.

Helsingissä otetaan uudet taso- ja korkeuskoordinaatistot käyttöön 1.12.2012. Uusi tasokoordinaattijärjestelmä on ETRS-GK25 ja uusi korkeusjärjestelmä N2000. Urakoitsijoiden on huomioitava ja varmistettava ennen asennustöihin ryhtymistä, mitä korkeusjärjestelmää käytetään. (esim. liityttäessä olemassa oleviin kunnallistekniisiin järjestelmiin)

6.3 Selvitys yrityksen pätevyydestä

Soveltuvuusehdot ilmoitetaan tarjouspyynnössä.

Urakoitsijalla tulee olla asianomaisella toimialalla Rakentamisen Laatu RALA ry:n myöntämä RALA-pätevyys tai sen tulee toimittaa pätevyytensä toteamiseksi tarvittavat tilaajavastuulain tarkoittamat vastaavat näytöt ja todistukset tilaajalle.

Vastaavat näytöt ja todistukset sisältävät ainakin:

- tiedot yrityksen referensseistä tarjouspyynnön edellyttämällä toimialalla viimeiseltä viideltä vuodelta
- tiedot yrityksen henkilöstöstä ja kalustosta ko. toimialalla
- selvitys yrityksen laadunvarmistuksen, ympäristöasioiden ja työ-
turvallisuuden hallinnan menettelystä ko. toimialalla

Tämä vaatimus urakoitsijan tulee sisällyttää myös aliurakoita koskeviin tarjouspyyntöihin.

6.4 Ympäristönsuojelu, kestävä kehitys ja ilmaston muutoksen ehkäisy

Urakoitsijoiden tulee kaikissa työmaatoiminnoissaan noudattaa "Helsingin kaupungin ympäristönsuojelumääräyksiä".
<http://www.hel.fi/ymparistonsuojelumaaraykset>

Pääurakoitsija tekee työmaan ympäristösuunnitelman ja hyväksyttää se rakennuttajalla.

Työmaan ympäristösuunnitelma tulee laatia urakkarajaliitteen mukaisesti.

Työmaan jätehuollossa on noudatettava pääkaupunkiseudun jätehuoltomääräyksiä.

6.5 Työmaan kosteudenhallinta- ja puhtaussuunnitelma

Pääurakoitsija tekee työmaan veden- ja kosteudenhallintasuunnitelman, jossa kaikkien rakenteiden kuivumis- ja kuivattamistarpeet on esitetty eri urakoitsijoiden osalta.

Samoin pääurakoitsija tekee työmaalle puhtaussuunnitelman. Molemmat suunnitelmat laaditaan urakkarajaliitteen mukaisesti.

6.6 Vaihtoehtoiset tuotteet

Halutessaan käyttää asiakirjoissa mainittujen rakennustuotteiden asemasta muita saman laatuista ja teknisiltä ominaisuuksiltaan, saatavuudeltaan sekä huollettavuudeltaan vastaavia tuotteita urakoitsijan on osoitettava niiden vastaavuus.

Urakoitsija toimittaa rakennuttajalle vastaavasta tuotteesta ja suunnitelmissa olevasta tuotteesta vertailutaulukon, joka todistaa laitteen vastaavuuden. Vertailutaulukko sisältää tuotteiden yksikköhinnat ilman asennusta ja asennuksineen.

Vastuu vaihdosta jää kuitenkin urakoitsijalle. Vaihdon on hankittava etukäteen rakennuttajan hyväksyminen. Tuotteen hyväksyminen rakennuttajan toimesta ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vastuu tuotteen ominaisuudesta, toimivuudesta sekä paikalle sopimisesta siirtyy rakennuttajalle. Vastuu tuotteen vastaavuudesta on edelleen urakoitsijalla. Se, että urakoitsija on unohtanut esittää jotain laitteiden ominaisuutta, ei vapauta urakoitsijaa vastuusta

Ehdottamalla vaihtoehtoisia tuotteita urakoitsija samalla vakuuttaa, että nämä vaihtoehtoiset tuotteet ovat saman laatuista ja teknisiltä ominaisuuksiltaan, saatavuudeltaan sekä huollettavuudeltaan vastaavia tuotteita kuin suunnitelma-asiakirjoissa on vaadittu.

Mikäli huolto- tai muusta erityisestä syystä rakennuttaja haluaa käyttää tiettyä tuotemerkkiä tai järjestelmää, asia on ilmaistu perusteluineen ao. työselostuksessa.

Valmistajan tyyppimerkinnällä mainittujen laitteiden tyyppimerkintöjen muuttuessa tai saatavuuden loppuessa ei veloitusta tai hyvitystä suoriteta korvattaessa laite rakennuttajan hyväksymällä vastaavalla laitteella.

Urakoitsijoiden pitää suunnitelmissa esitettyjen laatutavoitteiden varmentamiseksi esittää riittävät tiedot ja laskelmat suunnitelmissa asetettujen vaatimusten täyttymisestä kyseisillä valinnoilla ja vasta sitten hakea rakennuttajan hyväksyminen suunnitelmista poikkeavien laitteiden, tuotteiden ja materiaalien käytölle.

Urakoitsija on velvollinen korvaamaan rakennuttajalle kaikki kustannukset, jotka syntyvät rakennuttajalle tuotteen vaihdosta.

Urakoitsija on velvollinen korvaamaan rakennuttajalle syntyvät kulut vastaavuuden tarkistamisesta.

Rakennuttajan vaatimuksesta urakoitsija on velvollinen omalla kustannuksellaan hankkimaan ja asentamaan suunnitelman mukaisen tuotteen, mikäli osoittautuu, että urakoitsijan vaihtama tuote tai sen osa ei vastaa suunnitelmia. Jos vaihto suunnitelman mukaiseen tuotteeseen osoittautuu mahdottomaksi, urakoitsija on velvollinen korvaamaan rakennuttajalle tuotteen hinnan kokonaisuudessaan.

6.7 Urakkaohjelman ja lainsäädännön määräysten vastainen toiminta

Urakassa noudatetaan seuraavia sanktioita:

Kirjallinen muistutus

Kirjataan työmaapäiväkirjaan ja käsitellään työmaakokouksessa.

Rahallinen sanktio

Tilaaaja voi määrätä rahallisen sanktion, kun on todennettu, että sopijapuolen toimenpiteet poikkeavat sovitusta tai on kysymys vakavasta laiminlyönnistä. Huomautukset tehdään kirjallisena joko työmaakokouspöytäkirjaan tai erillisinä kirjeinä sopijapuolelle. Rakennuttaja vähentää maksueristä rahallisen sanktion.

Rahalliset sanktiot määräytyvät alla olevan taulukon perusteella:

Rahallisen sanktion perusteena oleva toiminnallinen poikkeama	Urakkakohtaiset samasta laiminlyönnistä annetut huomautuskerrat ja niiden rahalliset sanktiot €		
	1. kerta	2. kerta	Seuraavat kerrat
1. Rakennusluvan, ympäristöasian ja –luvan veloitteen laiminlyönti	1 000	3 000	3 000
2. Liikenteenhoitoon, työnaikaisista liikennejärjestelyistä tiedottamiseen ja suunnitelman noudattamiseen liittyvä puute tai laiminlyönti	1 000	3 000	3 000
3. Vaadittujen suomenkielisten lakisääteisten todistusten puuttuminen	1 000	3 000	3 000
4. Veden- ja kosteudenhallintasuunnitelman, työmaan pölyn ja melun hallintasuunnitelman tai työmaan puhtaudenhallintasuunnitelman laiminlyönti, jokainen erikseen	1 000	3 000	3 000
5. Työturvallisuuteen liittyvä puute tai laiminlyönti	1 000	3 000	3 000
6. Urakkaan kuuluvan doku-			

mentin toimittamisen tai veloitteen hoitamisen viivästyminen sovituista määräajasta	1 000	1 500	3 000
7. Laadunvarmistuksen laiminlyönti	1 000	3 000	3 000
8. Tilaajavastuulain mukaisten aliurakoitsijoita koskevien asiakirjojen puute	1 000	3 000	3 000
9. Työvoimankirjauksessa, kulkulupa, henkilötunniste, oleskelulupa ja perehdyttämisessä havaittu laiminlyönti	1 000	3 000	3 000
10. Alihankinta / aliurakka ketjutettu sopimuksen vastaisesti	1 000	3 000	3 000

7 ASIAKIRJAT

7.1 Tarjouspyyntöasiakirjat

Tarjouspyyntöasiakirjat luovutetaan urakoitsijalle maksutta yhtenä sarjana. Tarvitsemansa lisäkopiot urakoitsija hankkii kustannuksellaan. Lisäkopioita voi tilata laskua vastaan suoraan ko. suunnittelijalta.

Huom! Tämä asia on selvitettävä suunnittelijoille ajoissa ja kirjallisesti.

Urakan tarjouspyyntöasiakirjat on lueteltu tarjouspyyntökirjeen liitteenä olevassa asiakirjaluettelossa. Urakkatarjouksen antajan on tarkistettava, että toimitus vastaa asiakirjaluetteloa ja ilmoitettava mahdollisista puutteista välittömästi rakennuttajalle.

Pääurakoitsijan tarjouspyyntökirjeessä esitetyissä asiakirjoissa muuta kuin varsinaista rakennusurakkaa koskevat piirustukset on tarkoitettu määrittämään urakkarajaliitteen mukaan sivu-urakoista pääurakkaan aiheutuvien töiden ja veloitteiden laajuutta sekä helpottamaan ohjeluonteisesti pääurakoitsijan aputöiden arviointia. Jos näihin töihin tehdään muutoksia, kustannukset käsitellään samojen periaatteiden mukaisesti kuin muutkin rakennusteknisten töiden muutokset.

Huom! Tarjouspyyntökirjeeseen (asiakirjaluetteloon) selvä maininta varsinaisista rakennusurakkalaskenta-asiakirjoista.

7.2 Urakkasopimusasiakirjat

Urakkasopimus laaditaan pääurakan ja sivu-urakoiden sekä erillisurakoiden osalta urakkasopimuslomakkeelle RT 80260. Alistamissopimukset tehdään lomakkeelle RT 80271.

Urakoissa noudatetaan Rakennusurakan yleisiä sopimusehtoja YSE 1998 RT 16-10660 tässä urakkaohjelmassa ja työstä laadittavassa urakkasopimuksessa mainituin poikkeuksin.

Alistamissopimukset ovat voimassa urakoiden vastaanottotarkastuksen jälkeen pääurakan takuuajan päättymiseen saakka.

Urakkasopimukseen liitetään mahdolliset hankinta- ja urakkaneuvottelupöytäkirjat, YSE 1998, tämä urakkaohjelma liitteineen, tarjouspyyntökirje, tarjouspyynnön jälkeen lähetetyt lisäselvitykset, tarjous sekä asiakirjaluettelossa mainitut työselostukset, piirustukset ja muut asiakirjat.

Urakkasopimukseen liitetään myös yhteisesti sovittu maksuerätaulukko.

Lisäksi urakoissa noudatetaan yleisiä standardeja, työohjeita ja työselostuksia, jotka on osoitettu edellä luetelluissa asiakirjoissa.

7.3 Asiakirjojen pätevyysjärjestys

Asiakirjojen pätevyysjärjestys on YSE 1998 13 §:n mukainen täydennettynä siten, että sivu-urakan alistamissopimus on pätevyysjärjestyksessä heti urakkasopimuksen jälkeen, hankintaneuvottelupöytäkirja on pätevyysjärjestyksessä heti ennen tarjousta ja työturvallisuusliite on urakkaohjelman osa. Huom! Alla olevassa YSE 1998 mukaisessa kaupallisten asiakirjojen pätevyysjärjestyksessä tilaajan laatimat turvallisuusasiakirjat rinnastetaan kohtaan e) muut sopimuskohtaiset urakkaehdot

Ohje: Merkittävä urakkasopimukseen

- A. Kaupalliset asiakirjat
 - a) urakkasopimus;
 - b) sivu-urakan alistamissopimus
 - c) urakkaneuvottelupöytäkirja;
 - d) nämä yleiset sopimusehdot;
 - e) tarjouspyyntö ja ennen tarjouksen antamista annetut kirjalliset lisäselvitykset;
 - f) urakkaohjelma tai muut sopimuskohtaiset urakkaehdot;
 - g) urakkarajaliite;
 - h) tarjous;
 - i) määrä- ja mittaluettelot;
 - j) muutostöiden yksikköhintaluettelo.

7.4 Asiakirjojen julkisuus

Rakennuttaja lähettää kuntalain mukaisesti kaikille tarjoajille päätösoitteiden urakkapäätöksestä.

Kaikki tarjous- ja sopimusasiakirjat ovat julkisia urakkasopimuksen allekirjoittamisen jälkeen. Mikäli urakoitsija katsoo, että joku osa tarjousta on liikesalaisuuden luonteinen ja sellaisena salassa pidettävä, tulee tästä erikseen mainita tarjouksessa, jolloin tarjousta, huomioon ottaen lain määräykset, voidaan harkinnan mukaan tältä osin käsitellä sopimuksen allekirjoituksen jälkeenkin salaisena.

8 URAKKA-AIKA

8.1 Töiden aloitus

Vaihtoehto A

Työt saadaan aloittaa, kun urakkasuhde on syntynyt, kuitenkin työt tulee aloittaa viimeistään kahden viikon kuluttua sopimuksen allekirjoituksesta.

Vaihtoehto B

Työt aloitetaan (*sovittuna aikana*).....

8.2 Rakennusaika

Vaihtoehto A

Huom! Vuodenajan vaatimukset ulko- ja pihatöille tulee huomioida valmistumisajankohtia määritettäessä. HKR-Tekniikan toimiessa pääurakoitsijana on sen käyttämä päivittäinen työaika tarkistettava ja merkittävä ohjelmaan.

Tehollista rakennusaikaa varataan työkuukautta. Tehollinen rakennusaika katsotaan alkavaksi siitä, kun pääurakoitsija on saanut luvan aloittaa työt. Työntekijöiden vuosilomakuukautta ei lueta teholliseen rakennusaikaan. Urakkasopimukseen merkitään näin laskettu urakka-aika.

Pääurakoitsija voi tarjouksessaan ilmoittaa tarvitsemansa edullisimman (taloudellisimman) tehollisen rakennusajan sekä tämän aiheuttaman muutoksen urakkahintaan.

Huom! Harkittava tapauskohtaisesti.

Lopullinen rakennusaika vahvistuu sen jälkeen, kun neuvotteluissa on todettu, että ko. aikataulu on sovelias kaikille osapuolille.

Vaihtoehto B

Töiden tulee olla valmiina ja vastaanotettuna sekä viranomaisten vaatimat tarkastukset hyväksytysti pidettynä 00.00.200X.

Mikäli työt valmistuvat ennen urakkasopimuksen mukaista määräaika-
kaa TÄYSIN VALMIISEEN KUNTOON, voi rakennuttaja ottaa työt vastaan, mutta mitään hyvityskorvausta ei suoriteta.

8.3 Työaika

Työt edellytetään tehtäväksi yksivuorotyönä normaalina työaikana. Mikäli joku urakoitsija haluaa tehdä jonkin työosan vuoro- tai viikonlopputyönä, on kyseisen urakoitsijan haettava ko. työhön tarvittavat viranomaisluvut ja lisäksi sovittava asiasta aina rakennuttajan ja muiden urakoitsijoiden kanssa.

Huom! Mikäli rakennuttaja edellyttää rajoituksia työaikaan, merkitään asiasta tähän kohtaan.

8.4 Välitavoitteet

Huom! Tässä kohdassa selostetaan kaikki rakennuttajan määräämät välitavoitteet aikatauluriippuvuoksineen.

8.5 Viivästyminen

Työn valmistumisen viivästyessä urakkasopimuksen mukaisesta ajankohdasta peritään viivästyssakkoa kultakin työpäivältä kuitenkin enintään 50 työpäivältä.

Työpäivällä tarkoitetaan täyttä vuorokautta; lauantaita, sunnuntaita ja rakennusalan yleisiä vapaapäiviä ei lueta työpäiviksi.

Viivästyssakon määrä työpäivältä on seuraava:

- pääurakassa 0,05 – 0,2 % urakkahinnasta
- sähköurakassa 0,1 -0,2 % urakkahinnasta
- putkiurakassa 0,1 – 0,2 % urakkahinnasta
- ilmanvaihtourakassa 0,1 – 0,2 % urakkahinnasta
- rakennusautomaatiourakassa 0,1 – 0,2 % urakkahinnasta
-urakassa % urakkahinnasta

Huom! Tilakeskuksen urakat yleensä harkittava erikseen. Mitä vaativampi ja kiireellisempi hanke, sakkoprosentti sen mukaisesti.

Kohdassa 8.4 mainitun välitavoitteen osalta on viivästyssakko työpäivältä seuraava:

- pääurakassa e (alv 0 %)
- sähköurakassa e (alv 0 %)
- putkiurakassa e (alv 0 %)
- ilmanvaihtourakassa e (alv 0 %)
- rakennusautomaatiourakassa e (alv 0 %)
-urakassa e (alv 0 %)

Välitavoitteen viivästyssakko peritään enintään 25 työpäivältä. Välitavoitteen osalta peritty viivästyssakko ei vähennä valmistumisen viivästyessä perittäviä viivästyssakkoja.

Ohje! YSE 1998 § 18. Poikkeamat merkittävä urakkasopimukseen.

8.6 Jälkitarkastusmaksut

Kumpikin sopijapuoli maksaa tarkastuksista (myös takuutarkastukset) aiheutuneet omat kustannuksensa.

Mikäli kuitenkin joudutaan sopimaan uusintatarkastuksesta sen takia, että urakoitsijan suoritus ei ole valmis, rakennuttaja veloittaa erillisellä laskulla tai viimeisestä maksuerästä pidättämällä tai mahdollisista muutostöistä pidättämällä uusintatarkastuksen kustannukset kultakin viiveen aiheuttaneelta urakoitsijalta seuraavasti:

- ensimmäinen jälkitarkastus ei veloitusta
- toinen jälkitarkastus ei veloitusta
- kolmas jne. jälkitarkastus 2 000 e (alv 0 %)

Ohje: Maksun suuruus harkittava hankkeen mukaan

9 URAKOITSIJAN VASTUUVELVOITTEET

9.1 Takuu aika

Takuu aika on vastaanottotarkastuksesta lukien kaikissa urakoissa kaksi vuotta.

Ohje: YSE 1998 § 29

Urakkasopimusten alistamissopimus on voimassa pääurakan takuuajan päättymiseen saakka. Pääurakoitsijan tulee ohjata ja valvoa myös sivu-urakoitsijoiden takuuajan velvoitteiden suoritusta.

Ensimmäisen takuuvuoden jälkeen suoritetaan välitarkastus, jonka yhteydessä todetaan ne työt, jotka tulee korjata jo tässä vaiheessa.

Urakoitsijoille kuuluu alakohtaisten työselitysten määrittämien takuuajan huoltojen lisäksi aina seuraavien laitteiden ja rakennusosien takuuajan huoltojen suorittaminen.

- Hissit ja nostimet
- Ilmanvaihtokoneet
- Vihertyöt

Vesikaton vesieristystöille ja -materiaaleille vaaditaan lisäksi rakennuttajan nimiin asetettu kymmenen vuoden nimitakuu. Takuutodistus tulee luovuttaa rakennuttajalle vastaanottotarkastuksessa.

Valaisimien elektronisille liityntälaitteille vaaditaan rakennuttajan nimiin asetettu viiden vuoden nimitakuu.

Mikäli osalle rakennusta, rakennusosalle, koneelle tai laitteelle (esim. eristyslasit, vesieristykset, lämmönsiirtimet, IV-kojeet, jne.) valmistaja tai toimittaja antaa kahta vuotta pidemmän takuun, ilmoittamalla tästä julkisesti tai yksityisesti, vaaditaan myös näistä rakennuttajalle kirjallinen rakennuttajan nimiin annettu todistus.

9.2 Vakuudet

YSE 1998 36 §:n mukaiset vakuudet tulee urakoitsijan antaa seuraavasti (arvonlisäverottomasta urakkahinnasta):

- a) rakennusajan vakuudeksi
 - kaikissa urakoissa 10 %
- b) takuuajan vakuudeksi
 - pääurakoitsija 2 %
 - sähköurakoitsija 5 %
 - putkiurakoitsija 5 %
 - ilmanvaihtourakoitsija 5 %
 - rakennusautomaatiourakoitsija 5 %
 - %

Ohje: Merkittävä urakkasopimukseen

Vakuuden antajalla olevalla raha- tai vakuutuslaitoksella tulee olla toimipaikka EU- tai ETA-maassa. Vakuuden antajan tulee olla vakavarainen ja riittävän suuri.

Vakuus tulee olla realisoitavissa ilman ehtoja tai tuomioistuimen päätöstä.

Työaikaisiin takaussitoumuksiin tulee tehdä seuraava merkintä: "Urakoitsijan rakennuttajalle antamat rakennusaikaiset vakuudet ovat alistamisen tapahduttua toissijaisesti pää- ja sivu-urakoitsijan alistamissopimukseen perustuvien vaateiden vakuutena."

Mikäli Helsingin kaupungin oma organisaatio toimii kohteen pääurakoitsijana vastaa Helsingin kaupunki mahdollisista alistamissopimuksen perusteella pääurakoitsijalle tulevista vastuista.

Huom! (Lisäys YSE 1998:n 36 §:n kohtaan 7) Mikäli vakuuden suuruutta on tarkoituksenmukaista pienentää (esim. pihatyöt) on syytä merkitä jo ohjelmaan ja sopimukseen aiottu alennus. Katso Hankintasääntö.

9.3 Vakuutukset

Pääurakoitsija ottaa rakennuskohteelle YSE 1998 38§:n mukaisesti vahinkovakuutuksen koko rakennustyön osalta. Vakuutus tulee ottaa rakennuttajan nimiin ja sen tulee joka hetki vastata vähintään rakennuskohteen senhetkistä täyttä arvonlisäverollista arvoa. (Perusparannus- ja korjaustöissä vakuutussumma on urakoiden ja rakennuttajan hankintojen yhteenlaskettu arvonlisäverollinen arvo.) Vakuutuksen tulee kattaa sivu-urakat ja rakennuttajan hankinnat, joiden arvioitu arvonlisäverollinen arvo on yhteensä noin milj. euroa (tarjousajankohdan hintataso).

Vaihtoehto A

Vakuutuksen voimassaolotodistus tulee toimittaa rakennuttajalle ennen varsinaisten rakennustöiden aloittamista (uudisrakennustyö).

Vaihtoehto B

Vakuutuksen voimassaolotodistus tulee toimittaa rakennuttajalle ennen kuin työmaalla ryhdytään mihinkään töihin (perusparannus- tai korjaustyö).

Vaihtoehto C

Helsingin kaupungin oman organisaation toimiessa pääurakoitsijana Helsingin kaupunki vastaa mahdollisista vahingoista kuten yksityinen vakuutusyhtiö.

Edellä olevan lisäksi tulee työmaalla toimivalla urakoitsijalla olla voimassa oleva toiminnan vastuuvakuutus.

Ohje: Merkittävä urakkasopimukseen

VNa 205/2009:n 6. §:n mukaisena päätoteuttajana pääurakoitsija varmistaa, että kaikkien työmaalla toimivien urakoitsijoiden, sivu- ja aliurakoitsijoiden, alihankkijoiden ja työvoimaa vuokraavien yritysten kaikilla työntekijöillä on joko Suomen lainmukainen tai kattava tapaturmavakuutus. Tapaturmavakuutuksesta on oltava kirjallinen

todistus ja se on tallennettava pdf-muodossa hankkeen projekti-pankkiin.

10 RAKENNUTTAJAN MAKSUVELVOLLISUUS

10.1 Urakkahinnan muodostuminen

Urakkahinta muodostuu arvonlisäverottomasta hinnasta ja arvonlisäverosta, joka on urakkasopimuksen mukainen kokonaishinta.

10.2 Urakkahinnan maksaminen

10.2.1 Maksuerätaulukko

Urakkasopimukseen laaditaan ao. urakoitsijan kanssa yhteistoiminnassa työn edistymisen sekä työvaiheen laadun varmistuksen mukainen maksuerätaulukko. Jokaiseen maksuerään tulee sisältyä tarvikkeiden hankinta ja asennus sekä työvaiheen laadunmukaisuuden dokumentti. Poikkeuksena on suurehko laitehankinta tai vastaava, josta maksu voidaan suorittaa, kun laitteet ovat asennuspaikalla ja kiinnitetty paikoilleen. Omistusoikeus näihin laitteisiin yms. siirtyy rakennuttajalle, kun ko. maksuerä on suoritettu.

10.2.2 Ennakko

Ennakkomaksun suuruus on enintään 50 % rakennusaikaisen vakuuden määrästä. Maksu suoritetaan urakoitsijalle, kun urakkasopimus on allekirjoitettu, vahinkovakuutus on otettu ja urakkasopimuksen mukainen vakuus on luovutettu rakennuttajalle sekä työt on aloitettu.

10.2.3 Loppuerä

Viimeinen maksuerä (loppuerä) on vähintään 10 % urakkahinnasta. Maksuerä maksetaan, kun rakennuskohde on valmis ja vastaanotettu, virheet, puutteet ja haitat on korjattu sekä takuuajan vakuudet ja luovutusasiakirjat on luovutettu rakennuttajalle.

10.2.4 Erityiset maksuerät

Seuraavista työsuorituksista tulee olla omat erilliset maksuerät:

Pääurakka

- työaikataulu valmis ja hyväksytty, laadunvarmistus-/ työturvallisuussuunnitelma, työmaan ympäristösuunnitelma, työmaan jätehuoltosuunnitelma, aikataululaadinta ja työmaasuunnitelma sekä tässä urakkaohjelmassa olevien muiden vaadittavien asiapapereiden toimittaminen, 2 % urakkahinnasta
- valmius toimintakokeiden suorittamiseen, 1 % urakkahinnasta

- toimintakokeet hyväksytysti tehty ja säädöt, mittaukset ja viritykset voidaan aloittaa, 1 % urakkahinnasta
- yhteiskoeikäyttö on hyväksytysti tehty 1 % urakkahinnasta
- huoltokirja-aineisto toimitettu, 1 % urakkahinnasta

Sivu-urakat

Sähköurakka

- toimintakokeet hyväksytysti tehty, 2 % urakkahinnasta
- varmennustarkastus pidetty, 1 % urakkahinnasta
- käytönopastus pidetty ja käyttöohjeet toimitettu, 1 % urakkahinnasta
- yhteiskoeikäyttö on hyväksytysti tehty 3 % urakkahinnasta
- huoltokirja-aineisto toimitettu, 1 % urakkahinnasta

Putkiurakka

- toimintakokeet hyväksytysti tehty, 2 % urakkahinnasta
- säädöt, mittaukset ja viritykset hyväksytysti tehty, 2 % urakkahinnasta
- käytönopastus pidetty ja käyttöohjeet toimitettu, 2 % urakkahinnasta
- yhteiskoeikäyttö on hyväksytysti tehty 3 %
- huoltokirja-aineisto toimitettu, 1 % urakkahinnasta

Ilmanvaihtourakka

- toimintakokeet hyväksytysti tehty, 2 % urakkahinnasta
- säädöt, mittaukset ja viritykset hyväksytysti tehty, 2 % urakkahinnasta
- käytönopastus pidetty ja käyttöohjeet toimitettu, 2 % urakkahinnasta
- yhteiskoeikäyttö on hyväksytysti tehty 3 %
- huoltokirja-aineisto toimitettu, 1 % urakkahinnasta
-

Rakennusautomaatiourakka

- toimintakokeet hyväksytysti tehty, 4 % urakkahinnasta
- säädöt, mittaukset ja viritykset hyväksytysti tehty, 4 % urakkahinnasta
- ohjaus- ja valvontalaitteet ohjelmoitu, käytönopastus pidetty ja käyttöohjeet toimitettu, 5 % urakkahinnasta
- yhteiskoeikäyttö on hyväksytysti tehty 2 %
- huoltokirja-aineisto toimitettu, 2 % urakkahinnasta

***Ohje: Hankekohtaisesti on harkittava lisäksi sako-
lisen välitavoitteen asettamista edellä mainituille
työsuorituksille***

***Ohje II: Hankekohtaisesti on harkittava lisäksi eri-
tyisten maksuerien määrittämistä sidottuna TR –
mittaustuloksiin ja puhtausluokkaan P1 mikäli se
on kohteessa muutoin määritelty. Esim. 1% / urak-***

kasummasta per erä. Tällä edesautetaan työmaa siisteyttä ja ylläpidetään turvallisuustasoa, jonka rakennuttaja on määrittänyt turvallisuusasiakirjassa.

10.2.5 Sivu-urakoiden maksut

Rakennuttaja maksaa valitsemiensa sivu-urakoitsijoiden maksuerät suoraan asianomaisille urakoitsijoille.

Alistettujen sivu-urakoitsijoiden on aina hyväksyttävä erälaskunsa pääurakoitsijalla ennen niiden esittämistä rakennuttajalle. Maksuerät maksetaan vasta pääurakoitsijan hyväksymisen jälkeen.

10.2.6 Maksujen suoritus aika ja viivästys korko

Muutos YSE 1998 41 §:ään

Sopimukseen perustuvat laskut maksetaan 21 vuorokauden kuluessa siitä, kun lasku on rakennuttajalle esitetty ja vastaava sopimuksen mukainen työvaihe on todettu tehdyksi tai lasku muuten on todettu maksukelpoiseksi. Rakennuttajan nimeämä valvoja toteaa, milloin maksuerän perusteena oleva työvaihe on tehty.

Helsingin kaupunki on arvonlisäverolain (AVL) 8 c §:n 1 momentissa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja, joka harjoittaa rakentamispalvelujen myyntiä muutoin kuin satunnaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että kaupungin on sovellettava **käännettyä verovelvollisuutta kaikkiin kaupungin ulkopuolisilta tahoilta ostettuihin rakentamispalveluihin**. Kaupungin tulee saada kaikista rakentamispalveluiden ostoista arvonlisäveroton lasku

Laskuissa tulee näkyä

- veroton hinta
- merkintä alv.rek.

kohteen tiedot:

- hankkeen nimi ja osoite
- projektinjohtajan nimi
- hankenumero
- kohdenumero
- talousarviokohta
- sopimus/tilausnumero
- maksuerän numero ja sisältö

Jos rakennuttaja ei 21 vuorokauden kuluessa ole täyttänyt maksuvelvollisuuttaan, hän sitoutuu maksamaan urakoitsijalle sanotun määräajan ylittäneeltä ajalta maksamattomalle määrälle lasketun viivästyskorkolain kulloinkin voimassa olevan vuotuisen viivästyskoron maksun tapahtumiseen saakka.

Laskun virheellisyydestä aiheutuneesta maksun viivästyisestä on vastuussa urakoitsija.

Ohje: Merkittävä urakkasopimukseen

10.2.7 Maksuerien maksuuntulon aika-arvio

Urakoitsijan on toimitettava rakennuttajalle työaikatauluun perustuva arvio kunakin urakka-ajan kuukautena tapahtuvasta maksuerien laskutuksesta.

10.3 Hintasidonnaisuudet

10.3.1 Indeksisidonnaisuus

Vaihtoehto A (Tilakeskuksen normaalit hankkeet)

Urakkahinta on kiinteä ilman indeksisidonnaisuutta.

Vaihtoehto B (vain pitkäkestoiset suuret hankkeet)

Urakkahinta sidotaan valtioneuvoston asetusta nro 1288/2000 noudattaen tilastokeskuksen kuukausittain julkaisemaan rakennuskustannusindeksiin (2000 = 100) osaindeksiin seuraavasti:

- 1) 70 % rakennusteknillisten töiden urakkahinnasta sidotaan osaindeksiin 1 P Rakennusteknisten töiden tarvikkeet.
- 2) 40 % maalaustöiden urakkahinnasta sidotaan osaindeksiin 4 P Maalaustarvikkeet.
- 3) 65 % putkitöiden urakkahinnasta sidotaan osaindeksiin 2 P LVI-tarvikkeet.
- 4) 65 % ilmanvaihtotöiden urakkahinnasta sidotaan osaindeksiin 2 P LVI-tarvikkeet.
- 5) 75 % sähkö- ja rakennusautomaatiotöiden urakkahinnasta sidotaan osaindeksiin 3 P Sähkötarvikkeet ilman talouskojeita.

Edellä 1...5 kohtien perusteella laskettavasta indeksimuutoksesta otetaan huomioon urakkahintaa muuttavana kaksi kolmasosaa (2/3).

Perusindeksinä käytetään sen kuukauden indeksiä, jonka aikana urakkatarjous on viimeistään annettava. Indeksitarkistukset suoritetaan YSE 1998 48 §:n mukaisesti kuitenkin siten, että ensimmäisen maksuerän indeksitarkistus suoritetaan sen kuukauden mukaan, jona työt on aloitettu. Kunkin kuukauden aikana maksettujen maksuerien indeksitarkistukset tulee laskuttaa/hyvittää seuraavan kuukauden loppuun mennessä.

Huom! Edellä oleva on aina tarkistettava voimassa olevien päätösten mukaisesti ja merkittävä sopimukseen.

10.4 Muutostyöt ja lisätyöt

10.4.1 Yleistä

Kaikissa urakka-alueella tapahtuvissa alkuperäiseen urakkasuoritukseen kuuluvissa suoritemäärä- ja laatumuutoksissa käytetään muutostyömenettelyä.

Suunnittelijoilta saadut lisäselvitykset ja ohjeet ovat rakennuttajaa sitovia vain, mikäli rakennuttaja on ne kirjallisesti vahvistanut urakoitsijalle.

Urakoitsijan tulee antaa suunnitelmien muutoksen tai esitetyn lisätyön vaikutuksesta urakkahintaan yksilöity muutos- tai lisätyötarjous, jonka liitteenä tulee tarvittaessa / pyydettyä olla eriteltyjä laskelmia, aliurakkatarjouksia ja materiaalin osalta hankintatarjouksia. Tarjoukset tulee numeroida antamisjärjestyksessä. Tarjouksessa urakoitsijan on esitettävä kaikki muutoksesta johtuvat huomautuksensa ja vaatimuksensa. Tämä koskee myös vaatimuksia urakka-ajan pidentymisestä ja siihen liittyviä yleis- ja yhteisiä kustannuksia. Tarjoukseen on merkittävä myös ne piirustukset, joista määrät on laskettu. Tarjous katsotaan annetussa laajuudessa lopulliseksi.

10.4.2 Yksikköhinnat

Urakkasopimukseen liitetään urakkasopimuksen laadintavaiheessa tarkistettava yksikköhintaluettelo, jonka mukaisin hinnoin ja periaattein mahdolliset muutos- ja lisätyöt suoritetaan.

Urakoitsijan tulee täyttää yksikköhintaluettelo viimeistään sopimuksen tekovaiheessa.

Huom! Mikäli yksikköhinnat halutaan perustellusti jo tarjouksen yhteydessä (esim. rakennuttajan määrälaskenta), on siitä mainittava.

Yksikköhintoja ei sidota indeksiin.

Mikäli yksikköhintaa ei voida soveltaa, noudatetaan YSE 1998:n mukaista omakustannusperiaatetta.

10.4.3 Muutostyötarjous

Muutostyöt on aina käsiteltävä työmaakouksissa. Kun muutostyöaihe on työmaakouksessa ilmoitettu, on kunkin urakoitsijan annettava yksilöity muutostyötarjouksensa kohtuullisessa ajassa enintään kuukauden kuluttua siitä, kun se on saanut käyttöönsä suunnitelmat, joista on riittävällä tarkkuudella voinut arvoida lisä- tai muutostyön kustannukset.

Mikäli muutostyö vaikuttaa urakka-aikaan, on urakoitsijan esitettävä määrältään ja perusteiltaan yksilöity lisäaikavaatimuksensa ennen muutostyön suorittamista.

Rakennustekniset, ilmanvaihto-, putki- ja rakennusautomaatiotyöt:

Rakennusaikana mahdollisesti tehtävät muutostyöt hinnoitellaan noudattaen urakkatarjouksen yhteydessä annettuja yksikköhintoja ja jäljempänä esitettyjä periaatteita. Yksikköhintojen tulee vastata rakennushankkeen työselostusten ja piirustusten mukaisesti ao. rakennusvaiheessa suoritettavaa muutostyötä. Kuhunkin yksikköhintaan sisältyy nimikkeen mukainen työ täysin valmiina aineineen, asennuksineen sekä tarpeellisine työmaan käyttö- ja yhteiskustannuksineen, mutta ei yleiskustannuksia eikä arvonlisäveroa. Yleiskustannuslisän muodostumisessa noudatetaan YSE 1998 47 §:n 3. momenttia.

Jos yksikköhinnoilla lasketusta muutostyöstä aiheutuu veloitusta, saadaan veloituksen määrään lisätä yleiskustannuksia 12 %. Jos muutostyön kustannusvaikutus jää hyvityksen puolelle, yleiskustannuksia ei lasketa hyvitykselle. Jokainen muutostyö käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että ensin lasketaan ko. työn veloitukset ja hyvitykset yhteen, jonka jälkeen yleiskustannukset lisätään saadulle yhteissummalle (veloitukselle).

Sähkötyöt

Rakennusaikana mahdollisesti tehtävät muutostyöt hinnoitellaan noudattaen Suomen Sähköurakoitsijanliiton julkaiseman, muutostyön tarjoushetkellä käytössä olevan, kirjan ”Sähköurakan yksikkökustannuksia” A-tason yksikköhintoja. Ko. kirjan hinnoittelussa yleiskustannus sisältyy jo käytettyyn veloitushintaan. Jokainen muutostyö käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että ensin laske-

taan ko. työn veloitukset ja hyvitykset yhteen. Jos muutostyön kustannusvaikutus jää hyvityksen puolelle, loppusummasta hyvitetään 75 %.

Urakoitsijan tulee antaa myös yksikköhinnat rakennuttajan erikseen pyytämistä nimikkeistä. Näiden yksikköhintojen tulee vastata rakennushankkeen työselostusten ja piirustusten mukaisesti ao. rakennusvaiheessa suoritettavaa muutostyötä. Kuhunkin yksikköhintaan sisältyy nimikkeen mukainen työ täysin valmiina aineineen, asennuksineen sekä tarpeellisine työmaan käyttö- ja yhteiskustannuksineen, mutta ei yleiskustannuksia eikä arvonlisäveroa. Jos yksikköhinnoilla lasketusta muutostyöstä aiheutuu veloitusta, saadaan veloituksen määrään lisätä yleiskustannuksia 12 %. Jos muutostyön kustannusvaikutus jää hyvityksen puolelle, yleiskustannuksia ei lasketa hyvitykselle. Jokainen muutostyö käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että ensin lasketaan ko. työn veloitukset ja hyvitykset yhteen, jonka jälkeen yleiskustannukset lisätään saadulle yhteissummalle (veloitukselle).

Kaikki työt

Muutostyössä esiintyville nimikkeille, joita ei ole yksikköhintaluettelossa, hintaperusteena **voidaan** käyttää myös aliurakkatarjouksia tai materiaalihankinnan kauppahintaa, kuitenkin ilman arvonlisäveroa. Materiaalikustannusten hinnoitteluperusteena on aina todellinen hankintahinta (alennukset huomioitu). Myöskin tässä näin esitetyillä tavoilla laskettuun muutostyötarjoukseen sovelletaan 12 %:n yleiskustannuksia, lukuun ottamatta aliurakoita, joiden osalta yleiskustannukseksi lasketaan 5%.

Ellei yksikköhintaluettelosta saada vastaavaa hintaa tai hinnan määräämisperusteita tai ellei hinnasta voida eriteltyyn laskelmaan perustuvan tarjouksen perusteella sopia, työ on tehtävä omakustannushintaan (laskutyö) YSE 1998 47 §:n mukaisesti. Yleiskustannuslisä on 12 % paitsi aliurakoiden osalta 5 %.

10.5 Rakennuttajan vakuudet

Rakennuttaja ei aseta vakuutta.

11 OMISTUSOIKEUS

Ohje: Tässä kohdassa esitetään, mihin ainesosiin rakennuttaja pidättää omistusoikeuden ja esitetään myös muut mahdolliset käsittely- ja varastointiohjeet. Muussa tapauksessa ainesosat kuuluvat urakoitsijalle. Ongelmajätteet tulee erikseen ottaa huomioon.

11.1 Maa-, kivi- ja hyötypuuaines

Urakka-alueelta saatava ylimääräinen maa-aines kuuluu urakoitsijalle, mutta louhe ja kaadettavat puut kuuluvat rakennuttajalle ja ne käsitellään sekä varastoidaan työselostuksen mukaisesti.

Ohje: Tässä selvitetään maa-aineksen ja hyötypuun korjuun tai muun tontilta saatavan materiaalin käyttö rakennuttajan tarpeisiin

11.2 Kojeet ja laitteet

Purettavan / korjattavan rakennuksen jäävät rakennuttajalle ja ne on purettava ja varastoitava työselostuksen mukaisesti.

11.3 Raivaus- ja purkujäte

Raivaus- ja purkujäte poiskuljetuksineen, jäteveroineen ja kaatopaikkamaksuineen kuuluu pääurakoitsijalle.

11.4 Ongelmajäte

Kohteessa on urakka-alueella tehty haitta-ainekartoitus. Sen mukaiset kunkin urakoitsijan purettavaksi osoitetut ongelmajätteet urakoitsijoiden on toimitettava kustannuksellaan ongelmajätelaitokseen.

Huom! Ongelmajätteiden (Esim. ongelmajätteenksi luokitellut kaasut: mm. halon ja freon, loisteputket, asbesti, kreosootti, PCP, akut, saastunut [esim. öljy] maa, saastunut [esim. home, sienet] materiaali yms.) käsittely kustannuksineen siirtyy urakoitsijalle vain siltä osin kuin se on tässä esitetty (YSE 1998 53 § 3. mom.).

12 VALVONTA

12.1 Rakennuttajan organisaatio ja valtuudet

Rakennuttaja asettaa työmaata valvomaan projektinjohtajan johdolla toimivan projektiryhmän, jonka kokoonpano ja valtuudet ilmoitetaan urakkasopimuksessa ja ensimmäisessä työmaakokouksessa.

Urakkasopimuksesta ja siihen tehtävistä muutoksista päättävät kaupungin eri toimielimet valtuuksiensa puitteissa.

12.2 Rakennuttajan laadunvalvonta

Rakennuttaja suorittaa valvontaa YSE 1998 59-62 §:n mukaisesti.

Rakennuttajan valvonta ei vähennä urakoitsijan vastuuta.

Valvojalla on oikeus velvoittaa urakoitsijaa viipymättä korjaamaan epäpätevästi tehdyt työsuoritukset ja poistamaan tai muuttamaan epäkelvot materiaalit. Valvojalle ei kuulu työnjohto.

Rakennuttaja kuvaa osana vastaanottomenettelyä rakennuskohteen sekä erityisesti sähköpääkeskuksen lämpökameralla. Lämpökuvaukset suoritetaan heti, kun elementit on saumattu (elementtirakennus), ikkunat ja ovet asennettu ja tiivistetty, lämpö päällä, poistopuhallus toimii ja lämpötilaero sisä- ja ulkoilman välillä on vähintään 10 °C. Rakennuttaja edellyttää urakoitsijan antavan apua kuvauksen suorittamisessa. Jos kuvaus ei ole olosuhteista johtuen mahdollista rakennusaikana, suoritetaan kuvaus takuuajana.

12.3 Suunnittelijan laadunvalvonta

Valvontaa suorittavat rakennuttajan oman organisaation lisäksi suunnittelijat. Suunnittelijoilla on oikeus valvoa, että työ muodostuu suunnitelmien mukaiseksi. Heillä ei ole oikeutta sopia minkäänlaisia muutoksia, vaan kaikki muutokset on rakennuttajan hyväksyttävä.

12.4 Paikallisvalvonta

Rakennuttaja järjestää työmaalle rakennusteknisten töiden paikallisvalvojan.

13 TYÖMAAN HALLINTO JA TOIMITUKSET

13.1 Urakoitsijan organisaatio ja valtuudet

Pääurakoitsijalla tulee olla työmaalla suomenkielentaitoinen vastaava / vastuullinen työnjohtaja, joka on suorassa työsuhteessa pääurakoitsijaan. Jokaisen sivu-urakoitsijan tulee nimetä työmaasta vastuussa oleva työnjohtaja, jonka tulee osallistua viikoittaisiin työmaapalaverihin ja työmaakokouksiin.

Työmaan vastaavaa/vastuullista työnjohtajaa ei saa vaihtaa ilman rakennuttajan hyväksyntää.

Pääurakoitsijalla tulee olla työmaalla vastaavan / vastuullisen työnjohtajan lisäksi työmaainsinööri ja / tai _____ kappaletta erityisalojen työnjohtajia. *(Huomioitava suurissa hankkeissa)*

Pääurakoitsijan tulee ilmoittaa rakennuttajalle ja muille urakoitsijoille työmaan työsuojeluorganisaatio.

Jokaisella tulitöiden tekijällä on oltava tulityökortti ja töissä on noudatettava Tulityöt suojeluohje 2002.

Työmaan työkielenä on suomi. Urakoitsijoilla tulee työmaalla toimiessaan olla hyvän suomenkielen taidon omaava työnjohtaja sekä

tarvittaessa työnjohdossaan olevien vierastyövoiman kotikiel(i)en taito.

13.2 Kirjaukset ja kokoukset

Pääurakoitsijan on pidettävä asianmukaisesti numeroiduin sivuin varustettua työmaapäiväkirjaa, jonka valvoja säännöllisesti kuittaa saaneensa tiedoksi. Työmaapäiväkirja tehdään kahtena kappaleena, joista toinen jää rakennuttajalle ja toinen urakoitsijalle.

Mikäli työmaapäiväkirja tehdään projektipankkiin, se tulee hankkeen lopussa todentaa vastaavan / vastuullisen työnjohtajan ja työmaavalvojan allekirjoituksin erillisellä todentamisdokumentilla.

Työmaakokouksia pidetään yleensä 2-3 viikon välein.

13.3 Urakoitsijoiden yhteiset toimitukset

Pääurakoitsijan velvollisuutena on valvoa ja ohjata työmaan toimintaa. Tätä varten urakoitsijoiden on keskenään pidettävä tarvittaessa kokouksia alistamissopimuksen ja YSE 1998:n sekä urakkarajaliitteen edellyttämällä tavalla. Mikäli käsiteltävänä on myös rakennuttajan hankintoja, kokoukseen on pyydyttävä rakennuttajan edustaja.

13.4 Kohteen avaimet, hälytykset ja kohteessa liikkuminen

Luovutetun rakennusalueen avainten hallinta on päätoteuttajan vastuulla. Päätoteuttaja kuittaa ensin itselleen tarvittavat avaimet ja pitää kirjaa kenelle niitä eteenpäin luovuttaa kuittausta vastaan.

Päätoteuttaja vastaa luovutetun rakennusalueen hälytyksistä siten, että ne on rakennustyön vaatimassa laajuudessa kytkettynä pois työpäivän aikana ja kytketty päälle, silloin, kun rakennusalueella ei ole toimintaa.

Päätoteuttajan on ennen rakennustöiden aloittamista laadittava ja esitettävä rakennuttajalle suunnitelma kohteen kulkureiteistä ja liikkumisesta siellä, etenkin, jos rakennusalue sijaitsee käytössä olevan rakennuksen sisällä.

13.5 Tarkastukset

13.5.1 Viranomaistarkastukset

Urakoitsijoiden on huolehdittava siitä, että kaikki viranomaistarkastukset tulevat pidetyiksi ajallaan ennen rakennuksen tai sen osan luovuttamista rakennuttajalle.

Tarkastuksista on ennalta ilmoitettava rakennuttajalle, jotta tämän edustaja voi olla läsnä tarkastustoimituksessa.

13.5.2 Ympäristön kiinteistöjen katselmus

Ennen rakennustöiden aloittamista on pääurakoitsijan pidettävä naapurikiinteistöissä mahdollisten rakennustyön aiheuttamien vaurioiden toteamista varten ns. alkukatselmus sekä töiden loputtua ns. loppukatselmus.

13.5.3 Aloituskatselmus

Rakennuspaikalla pidetään aloituskatselmus, missä rakennusalue luovutetaan urakoitsijan käyttöön työn toteutusta varten.

13.5.4 Suunnitelmakatselmus

Suunnitelmakatselmus pidetään sovittaessa ennen töiden aloittamista ja tarvittaessa myös ennen työvaiheiden aloittamista suunnitelmavalmiuden toteamiseksi. Suunnitelmakatselmuksissa noudetaan YSE 1998 § 64.

13.5.5 Vastaanottotarkastus ja jälkitarkastus

Jokainen sopijapuoli maksaa tarkastuksista aiheutuneet omat kustannuksensa huomioiden kohdan 8.6 jälkitarkastusmaksut.

14 TYÖVOIMA

14.1 Työnantajavelvoitteet ja rekisteri-ilmoitukset

Urakoitsijan on toimitettava **tilaajavastuulain mukaisesti** seuraavat selvitykset rakennuttajalle:

1)

- todistus ajantasatiedoin Rakentamisen Laatu RALA ry:n jäsenyydestä ja kaupparekisteriote

tai sille vaihtoehtoisesti

- selvitys, siitä että yritys on merkitty ennakkoperintälain mukaiseen ennakkoperintärekisteriin, työnantajarekisteriin ja arvonnäkövoimien rekisteriin (www.ytj.fi).
- kaupparekisteriote, josta selviää yrityksen rekisteriin merkittäminen, toimiala, hallitus, muu johto, nimenkirjoittajat, tilintarkastajat, vastuuhenkilöiden henkilötiedot sekä onko viimeisimmät tilinpäätösasiakirjat toimitettu lainmukaisesti rekisteriviranomaisille sekä merkintä tai selvitys ettei yritystä tai sen toimihenkilöitä ole määrätty liiketoimintakieltoon.

- todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus tai selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty.
- todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkemaksuja koskeva maksusopimus on tehty.
- tilinpäätöstiedot kolmelta viimeiseltä tilikaudelta

2)

- Tarjouksen tekijän on toimitettava pyynnöstä ja siinä esitetystä määräajassa hankintayksikölle selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista ennen päätöksentekoa. Soveltuva työehtosopimus voi olla joko työnantajaa sitova työehtosopimus tai yleissitova työehtosopimus tai sellainen muu työehtosopimus, jota työnantaja käytännössä soveltaa. Selvitys keskeisistä työehdoista kattaa tiedot työntekijöiden pääasiallisista työtehtävistä, palkanmaksukausista, säännöllisestä työajasta, vuosiloman määräytymisestä, irtisanomisajasta ja selvityksen miten palkka ja sen osat määräytyvät – ei henkilökohtaisia palkkatietoja.
- Todistus tapaturmavakuutuksesta
- Ulkomaisen sopimuspuolen on annettava tilaajalle edellä tarkoitettuja selvityksiä ja todistuksia vastaavat tiedot sijoittumismaan lainsäädännön mukaisella rekisteriotteella tai vastaavalla todistuksella tai muulla yleisesti hyväksytyllä tavalla. Selvitykset tulee olla käännetty suomeksi.
- Jos sijoittautumisvaltiossa ei anneta edellä mainittuja asiakirjoja, tulee tarjoajan toimittaa edustajansa sijoittautumisvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle antama valahtoinen todistus.
- Edellä mainitut selvitykset saavat olla enintään **kolmen** kuukauden vanhoja tarjouksentekohetkellä.

Urakoitsijan tulee sisällyttää aliurakoitsijoita tai hankintoja koskeviin tarjouspyyntöihin tilaajavastuulain edellytykset. Urakoitsijan tulee lisäksi esittää selvitykset vaadittaessa myös rakennuttajalle.

Pääurakoitsijan tulee varmistautua ja varmistaa, että jokaisella työmaalla toimivalla työlupavelvollisella työntekijällä on voimassa oleva työn mukainen työntekijän oleskelulupa ja työnteko-oikeus Suomessa. Varmistuksestaan urakoitsija antaa erillisen ilmoituksen jokaisessa työmaakokouksessa. Urakoitsijan varmistusvelvollisuus kattaa kaikkien työmaalla toimivien urakoitsijoiden, aliurakoitsijoiden, alihankkijoiden ja työvoimaa vuokraavien yritysten työntekijät. Palveluntuottajan/ urakoitsijan on pyydettäessä osoitettava, että työmaalla työskentelevillä henkilöillä on työnteko-oikeus Suomessa. Tämä osoitetaan ylläpitämällä ajantasaista luetteloja työmaalla työskentelevistä henkilöistä sekä näyttämällä pyydettäessä tilaajalle/ rakennuttajalle kopiot työntekijöiden passeista tai EU/ETA-maiden kansalaisilta vaihtoehtoisesti kopiot virallisesta henkilötodistuksesta.

Rakennuttajalla ja urakan tilaajalla on oikeus kieltäytyä hyväksymästä sellaista urakoitsijaa tai aliurakoitsijaa, joka ei ole toimittanut vaadittuja selvityksiä.

Tilaaja ilmoittaa veroviranomaisille neljännesvuosittain tiedot sovitusta urakoista.

Sopijapuolen on toimitettava tilaajalle sopimussuhteen aikana 3 kuukauden välein seuraavat selvitykset:

- todistus verojen maksamisesta tai vero-velkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva veronsaajan hyväksymä maksusuunnitelma on tehty sekä
- todistus eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksunsaajan hyväksymä maksusuunnitelma on tehty.

Todistukset ja selvitykset eivät saa olla kolmea kuukautta vanhempia niiden tilaajalle jättämispäivästä laskettuna.

Mikäli sopijapuoli on liittynyt Tilaajavastuu.fi / Luotettava Kumppanipalveluun, edellä mainittuja selvityksiä ei erikseen tarvitse toimittaa tilaajalle. Edellä mainittuina todistuksina ja selvityksinä hyväksytään myös muut kuin viranomaisen antamat todistukset ja selvitykset, jos ne on antanut yleisesti luotettavana pidetty muu arvioija tai tietojen ylläpitäjä. Tällainen yhteisö on esimerkiksi rakennusalaalla toimiva Rakentamisen Laatu RALA ry

Ulkomaisen toimittajan on toimitettava tilaajan pyynnöstä ja siinä esitetystä määräajassa suomenkieliset vastaavat tiedot sijoittumaansa lainsäädännön mukaisella rekisterinotteella tai vastaavalla todistuksella tai muulla yleisesti hyväksytyllä tavalla.

Kaupungilla on oikeus purkaa sopimus verojen ja sosiaalimaksujen maksamisen laiminlyönnin johdosta, ellei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä tai ellei kaupungille toimiteta viranomaisen hyväksymää maksusuunnitelmaa.

14.2 Työvoiman kirjaus ja kulkulupa

Pääurakoitsija kokoaa kaikkien urakoitsijoiden jokaisesta (myös ketjutetuista) työmaalla toimivasta aliurakoitsijasta, -hankkijasta ja työvoimaa vuokraavasta yrityksestä rakennuttajan laatimalle kaavakkeelle luettelon, vahvistaa sen allekirjoituksellaan sekä liittää ilmoituksen aina jokaiseen työmaakokouspöytäkirjaan pääurakoitsijan liitteeksi. Ilmoitusjakson pituus on kahden työmaakokouksen välinen ajanjakso.

Urakoitsija on velvollinen pitämään ajantasaluetteloa kaikista niistä henkilöistä, joilla on voimassa oleva kulkulupa työmaalla. Pääurakoitsija toimittaa sähköisesti ylläpidetyn kulkulupaluettelon tai sähköisestä kuluvalvontajärjestelmästä saatavan raportin kuukausittain verohallinnon sähköpostiosoitteeseen: uusimaa.verovalvonnan.tietopalvelu@vero.fi sekä tallentaa saman luettelon kuukausittain projektipankkiin.

Urakoitsijan pitämään kulkuluparekisteriin tulee kirjata henkilötietolain 523/99 § 10:n mukaan:

- Kulkuluparekisterin käyttötarkoitus:
"Urakoitsijan pitää yllä luetteloa työmaalla kulkuun oikeutetuista henkilöistä. Luettelon avulla pyritään estämään asiattomien henkilöiden pääsy työmaalle. Luettelo toimii työntekijöiden mukanaan pitämien tunnisteiden kanssa,"
- Rekisterinpitäjä:
(mikäli rekisterinpitäjällä ei ole toimipaikkaa EU:n alueella lisätään myös edustaja)
 - nimi
 - postiosoite
 - postinumero
 - puhelin
 - käyntiosoite
- Rekisteriasioita hoitava henkilö tai yhdyshenkilö:
 - nimi
 - puhelin
- Rekisterin tietosisältö:
 - Työmaalla työskentelevien henkilöiden
 - nimet
 - syntymäajat
 - kotipaikat
 - työnantajien ly-tunnukset
 - työnantajien nimet

Kulkuluparekisteriin kirjattavat tiedot tulee urakoitsijan saada työntekijän hallussaan pitämästä kulkulupakortista ja/tai työntekijän työnantajalta.

Rekisterinpitäjä ei saa luovuttaa hallussaan olevia tietoja säännönmukaisesti minnekään oman yhteisönsä (EU ja ETA) ulkopuolelle. Veroviranomaisella tulee olla vero- tai vertailutietotarkastuksen yhteydessä mahdollisuus saada tietoja rekisteristä.

Manuaaliset luettelot tulee säilyttää suojatussa paikassa ulkopuolisten ulottumattomissa.

Atk:lle tallennettujen tiedostojen käyttäjäjoukko tulee olla rajoitettu. Käyttöoikeus ja tulostus ovat mahdolliset vain salasanalla. Ohjelman tulee lukkiutua automaattisesti tietyn ajan kuluttua, ellei sitä käytetä.

14.3 Henkilötunnisteet ja perehdytys

Pääurakoitsijan on huolehdittava siitä, että jokaisella työmaalla työskentelevällä on työmaalla liikkueessa näkyvillä henkilön yksilöivä kuvallinen tunniste. Tunnisteesta on käytävä ilmi, onko työmaalla työskentelevä työsuhteessa oleva työntekijä vai itsenäinen työnsuorittaja. Työntekijän tunnisteessa tulee olla työnantajan nimi, yrityksen Y-tunnus ja työntekijän veronumero.

Jokaisen urakoitsijan on ilmoitettava ennen työvaiheen aloittamista omien ja alihankkijoidensa työmaalla työskentelevien työntekijöiden nimet ja syntymäajat pääurakoitsijalle työmaalle tarvittavien kulkulupien myöntämiseksi. Kulkulupa kiinnitetään työvaatetukseen siten, että se voidaan helposti nähdä. Näin voidaan seurata, että työmaalla on vain henkilöitä, joilla on siihen oikeus. Kulkuluvan luovutuksen yhteydessä kunkin urakoitsijan työnjohtajan on perehdytettävä työntekijä työmaan turvallisuuteen.

Päätoteuttajan on perehdytettävä työmaalla työskentelevät henkilöt ennen kulkuluvan myöntämistä. Perehdytyksessä on huomioitava työturvallisuus- ja laaturiskit sekä kielitaitorajoitteet. Perehdyttäminen ja sen sisältö on dokumentoitava. Päätoteuttajan tulee luovuttaa perehdytyksen ohessa jokaiselle työntekijälle työntekijän turvaohje, jonka kukin työntekijä kuittaa saaduksi.

Tilaaaja seuraa kuvallisten henkilötunnisteiden ja kulkulupien käyttöä muun muassa satunnaisilla tarkastuksilla. Henkilöt, jotka rikkovat määräystä kuvallisten tunnisteiden ja kulkulupien käytöstä, poistetaan työmaalta. Lisäksi rakennuttajalla on oikeus periä sopijapuolelta sopimussakkoa jokaisen puuttuvan tunnisteiden tai kulkuluvan osalta tämän urakkaohjelman mukaisesti.

14.4 Alihankinnan ketjuttamisen rajoittaminen

Tilajaan/ rakennuttajaan (alueurakassa kaupunkiin) sopimussuhteessa olevan palveluntuottajan/urakoitsijan alihankkijalla/ aliurakoitsijalla on oikeus antaa urakka edelleen alihankintana/aliurakkana. Hankinnan/ urakan ketjuttaminen tätä pidemmälle ei ole mahdollista ilman erityisen perusteltua syytä ja siihen on saatava tilaajan/ rakennuttajan (kaupungin) kirjallinen suostumus.

Ennen sopimuksen tekemistä alihankinnan/ aliurakan tilaajan on vaadittava ja alihankkijalta/ aliurakoitsijalta on saatava tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä koskevan lain (Tilaajavastuulaki 1233 /2006) mukaiset selvi-

tykset Selvityksenä hyväksytään Rakentamisen Laatu RALA ry:n antama selvitys. Selvitykset on vaadittaessa esitettävä tilaajalle/ rakennuttajalle (kaupungille) alihankkijan/ aliurakoitsijan hyväksyttämisen yhteydessä.

Jos tilaajavastuulain mukaisia selvityksiä alihankkijoista/ aliurakoitsijoista ei ole toimitettu tilaajalle, voi tilaaja keskeyttää työstä aiheutuneet maksut palveluntuottajalle/ pääurakoitsijalle.

Tilaaja/ rakennuttaja (kaupunkikonserni) ei hyväksy alihankkijaa/ aliurakoitsijaa (YSE 7 §:n 3 momentin ja AYSE 5 §:n mukaisten pätevien syiden lisäksi), jos

- tämä on laiminlyönyt verojen tai lakisää-teisten eläkevakuutusmaksujen maksamisen. Tilaaja/ rakennuttaja voi hyväksyä alihankkijan/ aliurakoitsijan, jos maksujen laiminlyöntiä voidaan pitää vähäisenä tai jos alihankkija/aliurakoitsija on toimittanut maksunsaajan hyväksymän maksusuunnitelman,
- tämä ei ole rekisteröitynyt kaupparekisteriin, ennakkoperintärekisteriin, työnantajarekisteriin tai arvonlisäverovelvollisten rekisteriin, jos laki tällaista merkitsemistä edellyttää,
- tämä ei ole toimittanut selvitystä työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista tai
- tämä on elinkeinonharjoittaja, joka on määrätty liiketoimintakieltoon tai yritys, jonka yhtiömies taikka hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa oleva henkilö on määrätty liiketoimintakieltoon.

15 VASTAANOTTO

Ohje: Mikäli kohteessa on tiloja, joissa käyttö edellyttää YSE 1998:n vaatimuksia parempaa valmiusastetta, on se erikseen urakkaohjelmassa mainittava.

15.1 Yleistä

Vastaanottotarkastus suoritetaan YSE 1998 sekä urakkarajaliitteen määräysten ja ohjeiden mukaisesti. Pääurakoitsija voi pyytää vastaanottotarkastusta sen jälkeen kun kaikki (pää ja sivu) urakoitsijat ovat itse varmistaneet, että sopimuksen mukaiset työt ovat valmiit ja täyttävät sopimuksien mukaiset vaatimukset. Varmistuksesta on toimitettava pöytäkirja rakennuttajalle. Poikkeus YSE 1998 § 71.

15.2 Virheiden, puutteiden ja haittojen korjaus

Mikäli vastaanottotarkastuksessa havaitaan niin vähäisiä virheitä, puutteita tai haittoja, että vastaanotto voidaan suorittaa, on ne korjattava urakoitsijoiden toimesta viipymättä vastaanottotarkastuksessa sovittavassa aikataulussa.

Pääurakoitsijan tulee asettaa vastaanottotarkastuksen jälkeen suoritettavien virheiden, puutteiden ja haittojen korjaamista varten vastuuhenkilö (esim. vastaava työnjohtaja), joka organisoii ja valvoo niiden suorittamista siten, että haitta kohteeseen käytölle on mahdollisimman vähäinen.

16 ERIMIELISYYDET

16.1 Riitaisuuksien ratkaiseminen

Mahdolliset urakkasopimusta koskevat riitaisuudet jätetään Suomen lain mukaan ratkaistavaksi Helsingin käräjäoikeudessa.

Loppuselvityksessä avoimeksi jääneet riitaisuudet jätetään samoin Suomen lain mukaan ratkaistavaksi Helsingin käräjäoikeudessa, kuitenkin viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jolloin kyseinen loppuselvitys pidettiin.

17 URAKOITSIJAN VALINTAPERUSTEET

17.1 Ehdokkaan tai tarjoajan poissulkeminen

Rakennuttajan tulee tai tämä voi päätöksellään sulkea tarjouskilpailun ulkopuolelle ehdokkaan tai tarjoajan julkisia hankintoja koskevan lain mukaisesti.

Tarjoaja suljetaan tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos

- tarjoajana on elinkeinonharjoittaja tai yritys, jonka yhtiömies taikka hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa oleva henkilö on määrätty liiketoimintakieltoon,
- tarjoajaa ei ole merkitty kaupparekisteriin, ennakkoperintälain mukaiseen ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisäverolain mukaiseen arvonlisävelvollisten rekisteriin, jos laki edellyttää tällaista rekisteröitymistä tai
- tarjoaja ei toimita tämän kohdan tilaajavastuulain mukaisia suomenkielisiä selvityksiä pyynnössä esitettyssä määräjassa.

17.2 Tarjouksen hylkääminen

Tarjous hylätään, jos se ei ole tarjouspyyntöasiakirjojen mukainen tai sisältää omia ehtoja.

Tarjous voidaan hylätä, jos pyydetyt erittelyt puuttuvat.

Tarjous voidaan hylätä, jos tarjoushinta tarjotun urakan laatuun ja laajuuteen nähden on poikkeuksellisen alhainen.

Tarjous voidaan hylätä muillakin perusteilla, jotka on lueteltu esimerkiksi julkisia hankintoja koskevassa laissa tai asetuksissa tai kaupungin hankintasäännössä.

Rakennuttaja pidättää itsellään oikeuden hylätä kaikki tarjoukset.

Myöhästyneet tarjoukset palautetaan avaamattomina lähettäjälle, kun hankintapäätös on tehty ja valitusaika kulunut umpeen.

17.3 Tarjousten vertailuperusteet

Urakoitsijaksi valitaan arvonlisäverottomalta hinnaltaan (urakkahinnaltaan) halvimman tarjouksen antanut urakoitsija.

Ohje: Mikäli urakoitsijavalinta suoritetaan kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteella, niin tässä kohdassa tulee esittää arviointiperusteet ja niiden painokertoimet.

18 TARJOUS

18.1 Tarjouksen muoto

Urakkatarjous annetaan käyttämällä oheisia rakennuttajan laatimia urakkatarjouslomakkeita tai urakkatarjouksen sisältö tulee olla rakennuttajan laatiman urakkatarjouslomakkeen mukainen.

Tarjoukseen on liitettävä pyydetyt erittelyt.

18.2 Vaihtoehtotarjoukset

Vaihtoehtotarjouksia ei hyväksytä.

18.3 Yhteistarjoukset

Yhteistarjouksia ei hyväksytä.

18.4 Tarjouksen voimassaoloaika

Tarjouksen tulee olla sitovana voimassa, kunnes jonkun tarjouksen tehneen kanssa on allekirjoitettu urakkasopimus työn suorittamisesta, kuitenkin enintään 90 vuorokautta tarjouspyyntökirjeessä määrätyistä tarjouksen jättöpäivästä ja se mukaan lukien.

18.5 Lisätiedot

Urakkaa koskevia lisätietoja ja täsmennyksiä voidaan antaa ennen tarjouksen jättämistä annettavissa, kirjallisissa, kaikille tarjoajille yhtä aikaa samansisältöisinä lähetettävissä tiedonannoissa.

Rakennuttajan asiantuntijoilta tai suunnittelijoilta urakkalaskenta-vaiheen aikana saadut lisäselvitykset tai ohjeet eivät ole rakennuttajaa sitovia, ellei niitä rakennuttajan allekirjoittamina kirjallisesti toimiteta kaikille tarjoajille.

Mikäli lisäohjetarvetta ilmaantuu, on urakoitsijan pyydettävä niitä kirjallisesti suoraan projektinjohtajalta **x.x.20xx** mennessä.

Tiedusteluihin vastataan kirjallisesti ja vastaukset postitetaan kaikille laskijoille **x.x.20xx** mennessä.

18.6 Rakennuspaikka ja siihen tutustuminen

Rakennuttaja edellyttää, että urakoitsija on tutustunut rakennuspaikkaan ja sen olosuhteisiin ennen tarjouksen antamista.

Rakennuspaikkaa esittelee:

..... puh.....

Huom! Lisäksi voidaan selvittää:

- liikenneolosuhteita ja tontille johtavien teiden rakentamisaikataulua
- työmaan tukialueita
- lähialueen muuta rakentamista ja erityisesti jos ko. työt liittyvät tähän työhön jollain tavalla
- yms.

18.7 Tarjouksen tekeminen

Tarjous on jätettävä suljetussa kirjekuoressa. Kirjekuoren merkinnät tulee olla tarjouspyyntökirjeen mukaisia. Viimeinen jättöajankohta ilmoitetaan tarjouspyyntökirjeessä.

Tarjouksen voi erikoistapauksessa toimittaa Tilakeskuksen asiakaspalveluun myös telefaxilla numeroon 09-310 40381. Tarjouksen lähettäminen ja perilletulo on tällöin lähettäjän vastuulla. Alkuperäinen tarjous on viipymättä toimitettava Tilakeskuksen asiakaspalveluun.

Tarjouksen antamisesta ei makseta korvausta.

18.8 Hankintaneuvottelut

Tarjouksen antaneiden urakoitsijoiden kanssa rakennuttaja käy, ennen urakasta päättämistä, hankintaneuvotteluja vain seuraavista asioista:

1. Kun on tarpeen varmistua tarjouksen tarjouspyynnön mukaisuudesta
2. Suurien hintaerojen syiden selvittäminen rakennuttajan arvion ja urakkatarjousten välillä
3. Rakennuttajan ja urakoitsijan erikseen laskemien määrien erojen selvittäminen
4. Urakoitsijan esittämien tarjousvaihtoehtojen selvittäminen

Urakkahinnasta ei neuvotella.

Ohje: Mahdollisesta hankintaneuvottelusta tehdään pöytäkirja, joka liitetään urakkasopimukseen.

18.9 Urakkaneuvottelut

Sopijapuolet voivat tarvittaessa ennen sopimuksen allekirjoittamista käydä urakkaneuvotteluja YSE 1998:n 63 § mukaisesti.

Ohje: Mahdollisesta urakkaneuvottelusta laaditaan pöytäkirja, joka liitetään urakkasopimukseen.

18.10 Tarjousten avaus

Avaustilaisuus ei ole julkinen.

Ohje: Tässä kohdassa ilmoitetaan poikkeuksellisesti mahdollisesti järjestettävästä julkisesta avaustilaisuudesta.

19 VALTIOVALLAN LAINSÄÄDÄNNÖLLISET TOIMENPITEET

Muuten noudatetaan YSE 1998:n 49 §, mutta:

Sosiaalikulujen osalta rakennuttaja katsoo, että valtiovallan lainsäädännöllisiä toimenpiteitä voivat olla muutokset seuraavissa kohdissa:

- SOTU-maksu (työnantajan lapsilisämaksu, sairausvakuutusmaksu ja kansaneläkemaksu)
- LEL-maksu
- TEL-maksu
- työttömyysvakuutusmaksu

Valtiovallan lainsäädännöllisten toimenpiteiden katsotaan tulleen asianosaisten tietoon, kun ne on julkaistu Suomen säädöskokoelmassa.

Urakoitsijan tulee tehdä tarjouksensa käyttäen tarjoushetkellä voimassa olevaa arvonlisäveroprosenttia.

Jos kustannusmuutokset ovat yli 20 000 euroa, ne otetaan aina huomioon. Laskutuksen tai hyvityksen alarajana tässä kohdassa tarkoitettujen kustannusmuutosten kohdalla on 1 000 euroa.

Ohje: Merkittävä urakkasopimukseen

Ohje: Kustannusmuutosten laskemisessa noudatetaan RAKLIn laatimaa ohjetta

20

.....

Huom! Mikäli muuta tarpeellista urakkaohjelmassa esitettävää asiaa ilmenee, annetaan kyseiselle asialle osuva nimi ja juokseva numerointi.

Kiinteistövirasto, Tilakeskus

rakennuspäällikkö

projektinjohtaja

LIITE

Työturvallisuusasiakirja liitteineen
Helsingin kaupungin ympäristönsuojelumääräykset

MUISTA PÄIVITTÄÄ SISÄLLYSLUETTELO!!!!

mene sisällysluettelosivulle, muuttuu harmaaksi,

- ***paina F9, valitse päivitä koko luettelo, OK tai***

- ***hiiren oikeanpuoleinen painike ja valitse päivitä kenttä, valitse: päivitä koko luettelo, OK***